

Letnik VI. DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI 1925, št. 5.

Krištof Dimač.

Spisal Jack London. — Iz angleščine prevel France Magajna.

6. Tekma za številko tri.

»Z baši se no v tisto praznično obleko!«
Čok je opazoval svojega prijatelja s hlinjeno nejevoljo. Dimač, ki je zaman poskušal ugladiti gube na hlačah, ki jih je pravkar nadel, se je čutil užaljenega.

»Če pomislim, da si kupil obleko iz druge roke, moram priznati, da ti lepo pristoja,« je nadaljeval Čok. »Koliko si dal?«

»Stopetdeset. Mož je bil skoro mojega stasa. Dejal sem, da cena ni pretirana. Kaj ti pa ni všeč?«

»Komu? Meni? Saj nisem nič rekel. Hotel sem le povedati, da se čisto dobro prilega mesojedcu, ki je priplaval v Dawson na skladu ledú, brez živil, z enim samim parom perila, z enim samim parom mokasinov in v hlačah, ki so bile, kakor bi jih bili božji mlini premleli. Posebno spredaj si jako 'nobel', No?«

»Kaj bi pa zdaj spet rad?« je vprašal Dimač nejevoljno.

»Kako ji je pa ime?«

»Ne boš, prijatelj. Kar pusti to. K polkovniku Bowie sem povabljen na kosilo, če že hočeš vedeti. S tabo, Čok, je nadloga. Že vidim, da te obhaja zavist, ker sem samo jaz povabljen v boljšo družbo, ti pa ne.«

»Ali ne boš malce prepozen?« je vprašal Čok.

»Kako to?«

»Prepozen za kosilo. Preden boš tam, bodo že večerjali.«

Dimač je bil vprav na tem, da odgovori tovarišu z okrutno premišljeno zbadljivostjo, pa je opazil v njegovih očeh hudomušen plamenček; zato je brez be-

sede nadaljeval svoj posel in s prsti, ki niso imeli niti sledu več nekdanje gibčnosti, poskušal zavozlati pentljo pod ovratnikom svoje mehke srajce.

»Zakaj sem le poslal vse svoje naškrobljene srajce v pralnico?« je sočutno mrmral Čok. »Lahko bi ti eno posodil.«

Dimač se je začel mučiti s čevlji. Volnene nogavice so bile predebele, da bi jih stlačil vanje. Proseče se je ozrl v Čoka, ki je zmajal z glavo.

»Ne bo nič. Tudi če bi jih imel, tenke nogavice, ti jih ne bi posodil. Nazaj k mokasinom, tovariš! Le obuj tako-le igračo; si boš prav gotovo prste odmrznil.«

»Petnajst dolarjev sem dal zanje in pod roko,« je tožil Dimač.

»Ne boj se. Vsi bodo imeli mokasine.«

»Ampak tam bodo tudi ženske, Čok. Sedel bom poleg pravih, živih žensk. Gospa Bowie bo tam in mnogo drugih. Tako mi je dejal polkovnik.«

»Prava reč! Mokasini jim že ne bodo pokvarili teka,« je menil Čok. »Radoveden sem, zakaj se polkovnik zate tako zanima.«

»Ne vem. Morda je slišal, da sem odkril Jezero presenečenja. Za osuševanje bo treba lepih vsot in Guggenheimi se menda nekaj menijo, da bi delo z denarjem podprli.«

»To bo najbrž, to. Izvrstno! Le mokasine na noge! Tristo zelenih! Suknje je pa res sama guba, pa malo pretesna je tudi videti. Nikar se ne zapenjaj! Ako boš malo preveč jedel, bo regnila. Ako bi katera tistih žensk vrgla rutico na tla, je nikar ne pobiraj; kar pri miru jo pusti.«

Odkar je polkovnik Bowie postal strokovnjak z visoko plačo in predstavnik velike tvrdke Guggenheim, je prebival v eni najlepših hiš v Dawsonu. In tam je Dimač spoznal cvet dawsonške družbe; ne samo nekaj milijonarjev, ampak tudi »smetano« rudniškega mesta, čigar prebivavstvo se je stekalo iz vseh delov sveta. Bili so tam možje kakor Warburton Jones, raziskovavec in pisatelj; kapitan Consadine, poveljnik policijske konjenice; Haskell, poverjenik za zlate rude v severozapadnem ozemlju, in baron pl. Schroeder, ljubljeneček nekega cesarja in mednarodno slaven zaradi svojih dvobojev. Tukaj je tudi srečal vso bleščečo v večerni obleki svojo znanko Joy Gastell, ki jo je doslej videl samo na potu, zavito v kožo in obuto v mokasine. Pri obedu so ga posadili poleg nje.

»Počutim se kot riba na pesku,« je priznal. »Kar vas je tu, vsi ste tako odlično opravljeni. In meni reže se niti sanjalo ni, da tudi Klondik premore tako vzhodno razkoš. Poglejte no pl. Schroederja! Pravo pravcato salonsko suknjo nosi; Consadine pa celo naškrobljeno srajco. Opazil pa sem, da je kljub temu obul mokasine. Kako Vam pa ugaja moja oprava?« Gizdavo je gibal s pleči sem in tja, kakor bi pričakoval dekličinega občudovanja.

»Videti je, da ste se zredili, odkar ste prišli v te kraje,« se je smejala.

»Napačno. Bog ve, če uganete.«

»Obleka je bila umerjena komu drugemu.«

»Zadeli ste. Kupil sem jo od nekega uradnika Ameriško-kanadske družbe.«

»Sramota, da imajo uradniki tako ozka pleča,« je rekla sočutno. »Kaj pa moja obleka? Zakaj mi ne poveste, kako Vam ugaja?«

»Ne morem,« je rekel. »Sapa mi pohaja. Predolgo sem živel v sneženi puščavi. Kakor bi me bil kdo po glavi oplazil. Čisto pozabil sem, da imajo ženske tudi lehti in pleča. Jutri zjutraj se bom zbudil, kakor moj prijatelj Čok, in spoznal, da so bile samo sanje. Ko sem Vas poslednjič videl na Babjem potoku...«

»Sem bila samo 'baba',« mu je segla v besedo.

»Ne, tega nisem hotel reči. Spomnil sem se, da sem šele na Babjem potoku spoznal, da imate noge.«

»Nikdar ne morem pozabiti, da ste mi jih Vi rešili. Vedno sem Vas želela srečati, da bi se Vam zahvalila. Zato ste nocoj tukaj.«

»Torej ste prosili polkovnika, naj me povabi?«

»Ne, gospa Bowie. In jaz sem prosila njo, naj Vas posadi poleg mene. Zdajle je ugoden trenutek. Vsi govorijo. Poslušajte. Ali veste, kje je potok Mono?«

»Vem.«

»Izkazal se je bogatega, strahovito bogatega. Izračunali so, da je vsak delež vreden nad milijon dolarjev. Šele oni dan so ga razmejili.«

»Da, spominjam se tište stampe.«

»No dobro. Vsa dolina prav do obzorja je bila takrat razmejena in vsi stranski dotoki tudi. Parcela številka tri, ki leži takoj pod mestom, kjer je bilo zlato najdeno, pa še ni vpisana v zemljiško knjigo. Potok je tako oddaljen od Dawsona, da je za vpis tistega deleža rudniški poverjenik dovolil šestdeset dni odloga. Vsi deleži razen številke tri so vpisani. Tisti delež si je bil osvojil Cyrus Johnson. In to je bilo vse, kar je storil. Cyrus Johnson je neznankam zgini in če je ne vpiše v prihodnjih šestih dneh, izgubi vso pravico do nje. V tem slučaju bo delež dobil tisti, ki si ga zakonito osvoji in prvi vpiše v zemljiško knjigo.«

»Milijon dolarjev,« je mrmral Dimač.

»Gilchrist, ki ima sosednji delež spodaj, je iz ene same ponve peska izpral za šeststo dolarjev zlatega zrnja. Je že navrtal rov. Delež številka tri je pa še bogatejši. To dobro vem.«

»Zakaj pa drugi ne vedo tega?« je nejeverno vprašal Dimač.

»Saj se je že malo razvedelo. Stvar je bila dolgo časa tajna; zdaj pa prihaja na dan. Še štiriindvajset ur, pa bo dobra pasja vprega zlata vredna. Komaj bo obed končan, morate oditi kolikor mogoče dostojno. Sem že vse pripravila. Prišel bo Indijanec in Vam prinesel listek. Preberite ga in pokažite, da Vas je pismo spravilo v nejevoljo. Potem se oprostite in odidite.«

»Pa... oné... ne razumem dobro.«

»Modra glava!« je vzkliknila pol šepetaje. »Še nocoj morate poskrbeti za pse. Prikupite jih še nekaj. Vem za dve vpregi. Hansonova šteje sedem močnih psov iz Hudson Baya. Za vsakega zahteva štiristo dolarjev. Nocoj je to najvišja cena, jutri pa ne bo več. In Charley Sitka ima osem malemutov in hoče tri tisoč in petsto zanje. Jutri se Vam bo pa smejal, če mu boste ponujali pet tisoč. Sicer imate svojo lastno vprego, ampak kupiti boste morali še več novih. To naj bo nocoj Vaše delo. Izberite le najboljše, kajti ne samo na možeh, ampak tudi na psih je, kdo bo zmagal pri tekmi. Do potoka Mono je celih sto in deset milj, vprego boste morali pa kar moči pogosto menjavati.«

»O, zdaj pa že razumem. Vi bi radi, da bi se tudi jaz udeležil tekme.«

»Ako nimate denarja za pse, bi Vam jaz...« Nankrat ni vedela, kako bi rekla, in je utihnila. Preden ji je šinila v glavo prava misel, je že Dimač povzel besedo.

»Pse kupiti, to zmorem. Pa se Vam ne zdi, da je ta zadeva malo preveč predrzno zasnovana?«

»Po Vaših junaških činih, ki ste jih izvršili za roletno mizo pri 'Losjem rogu', se ne bojim, da bi Vam upadel pogum. Vidite, vsa stvar je čisto navadna sportna prireditvev. Je tekma za milijon. Vaši nasprotniki bodo najtrajnejši in najtrdovratnejši pasji go-

njači in potovavci. Res, da jih še ni tukaj, ampak jutri osorej bodo in pasje vprege bodo tako drage, da jih bo mogel kupiti le tisti, kdor ima denarja ko smeti. V mestu je Veliki Olaf. Prošli mesec je dospel iz Circle Citya. Je najboljši priganjač psov v deželi in če se bo tudi on udeležil, bo Vaš najnevarnejši tekmeč. Drugi je Arizona Bill. Ta je bil dolga leta prevaževavec in poštar po poklicu. Če se udeleži tudi on, se bo vse zanimanje sosredilo okrog njega in Olafa.«

»In Vi hočete, da se jaz udeležim te dirke kot nepoznan konj?«

»Kajpada! In baš to Vam bo v prid. Nihče Vas ne bo imel za nevarnega. Končno pa, saj veste, Vas še vedno prištevajo med novince. Saj še leto in dan niste pri nas. Nihče se ne bo zmenil za Vas, dokler si pri povratku ne priborite mesta na čelu.«

»Nepoznan konj mora šele tik pred ciljem pokazati svojo pravo vrlino, kajne?«

Prikimala je in živahno nadaljevala: »Povem Vam, da me še vedno vest peče radi ukane, ki sem jo uporabila proti Vam na Babjem potoku. Samo če zmagate zdaj na potoku Mono, mi bo odleglo. In Vi lahko zmagate, Vi ste edini, ki se morete pri tej dirki kosati s starimi, utrjenimi severnjaki.«

Te besede je izgovorila z nenavadnim ognjem.

Dimaču je pri srcu postalo toplo. Naglo jo je pogledal. V tem nehotnem in resnem pogledu se je zrcalilo tiho vprašanje. Njene oči so se srečale z njegovimi. Trenutek je zrla vanje, potem pa je pobesila trepalnice. Zdelo se mu je, da je v njenem pogledu čital nekaj, kar je brez primere važnejše nego tisti kos zlatonosne zemlje, ki jo je Cyrus Johnson pozabil vpisati.

»Pojdem,« je rekel. »In zmagal bom.«

Radostni blisk v njenih očeh je očitno obetal večjo nagrado, kakor pa je bilo vredno vse zlato v Mono potoku. Zapazil je, da se njena roka, ki je doslej počivala v naročju, premika. Za skrivajočo zaveso namiznega prta je segel proti njej in krepek objem ženskih prstov mu je pognal v žile drugi val toplote.

»Kaj neki Čok poreče?« je veselo pomislil, ko je odmeknil svojo roko. Napol ljubosumno se je ozrl na pl. Schroederja in Jonesa in mikalo ga je izvedeti, če ta dva moža slutita, kako čudovita in sladka je ženska, ki sedi poleg njega.

Iz teh misli ga je vzdramil njen glas in spoznal je, da govori že več časa.

»Torej Arizona Bill je belokožen Indijanec,« je pripovedovala. »Veliki Olaf je medvedji krotivec, kralj snega in silovit divjak. Vsak Indijanec bo prej omagal kakor on. Nikdar ni poznal drugačnega življenja nego življenje v divjini in mrazu.«

»O kom govorite?« je vprašal kapitan Consadine preko mize.

»O Velikem Olafu,« je odgovorila. »Pravkar sem pripovedovala gospodu Bellewu, kako izvrsten potovavec je.«

»Gola resnica,« je potrdil kapitan. »Veliki Olaf je najizbornejši potovavec na Yukonu. Kar se tiče prodiranja skozi sneg in led, ga stavim nad starega Nika. Leta 1895 nam je prinesel vladna poročila, dasi sta pred njim dva sla zmrznila na Chilkootu, tretji pa utonil trideset milj pred Dawsonom.« —

* * *

Dimač je le polagoma potoval proti Mono potoku, ker se je bal utruditi svoje pse, preden se začne prava tekma. Skrbno je opazoval vsako miljo poti in

»In jaz sem prosila njo, da Vas posadi poleg mene...«

določal postaje, kjer ga bodo čakale sveže vprege. Tekme se je kanilo udeležiti tako število mož, da je bila skoro vsa sto in deset milj dolga pot splošno taborišče. Prep्रेžne postaje so se vrstile druga za drugo. Pl. Schroeder, ki se je udeleževal tekme le radi sporta, je imel enajst polnih vpreg, za vsakih deset milj drugo. Veliki Olaf jih je imel sedem in Dimač prav toliko. Arizona Bill jih je imel osem. Poleg njih je bilo še nad štirideset drugih udeležencev. Zakaj tudi gori na zlatem severu se ne pripeti vsak dan, da bi tekmovali za milijon dolarjev.

Pokupili so vse pse, kar jih je bilo v deželi. Dragoletniki so imeli polne roke posla in zato so se pasje cene podvojile in početverile.

Zemljišče številka tri je ležalo deset milj od ustja potoka Mono. Ostalih sto milj pa je bilo treba predirjati po zamrzlem hrbtu Yukona. Na samem zemljišču številka tri je bilo petdeset šotorov in nad tristo psov. Stari mejniki, katere je bil pred šestdesetimi dnevi postavil in zaznamoval Cyrus Johnson, so bili še vedno na svojih mestih in vsak posamezen udeleženec je večkrat zaporedoma moral obhoditi in si natančno zapomniti mejo zemljišča, kajti pred tekmo s psi je vseh čakala peša tekma preko različnih ovir. Vsak udeleženec je moral postaviti svoje lastne mejnike. To se pravi: moral je postaviti najprej dva središčna mejnika, potem pa še štiri vogelne. Med tem opravičilo je moral dvakrat prekoračiti strugo potoka. Šele ko je bilo vse to storjeno, je smel kreniti s svojo vprego proti Dawsonu.

Vrh tega pa je bilo čisto vseeno, kdo je bil prvi na mestu. Zakaj šele v petek natančno o polnoči je potekala dosedanjemu lastniku lastninska pravica do tega dragocenega kosa zemlje in šele od polnoči naprej so smeli udeleženci postavljati svoje mejnike. Tako je odločil zlatorudniški poverjenik v Dawsonu in kapitan Consadine je poslal na lice mesta oddelek policije, ki naj bi gledala, da se ta odlok do pičice natančno izpolni. Pa je nekdo sprožil vprašanje, če je merodajen solnčni ali policijski čas. Consadine je izjavil, da bo merodajen policijski čas, kakor ga bo kazala žepna ura poročnika Pollocka.

Pot je najprej vodila po plani strugi potoka Mono. Bil je to pravzaprav komaj dva čevlja širok žleb, ki ga je od desne in leve utesnjeval v dolgih zimskih mesecih zapadli sneg. Vsakdo si je prizadeval odgovoriti na vprašanje, kako se bo dobrih štirideset sani in tristo psov zvrstilo na tako ozki poti.

»Joj, joj, joj!« je rekel Čok. »To bo kaša, da še nikoli take! Iz te zagate bo samo en izhod: bij, pehaj in orji vse, kar ti pride na pot. Ako bi ves potok bil gladek ko steklo, bi komaj desetorica vpreg mogla voziti vstric. Obhaja me slutnja, da bodo tukaj nagosto padale batine, preden se srečno izmažemo na prosto. Če kdo nama pride na pot, kar nič ne maraj, bom že jaz znal sukati pesti.«

Dimač je vzbočil prsi in se poredno zasmel.

»Ne, ti se ne smeš vmešavati v pretep!« je vznemirjen zaklical njegov tovariš. »Naj se zgodi karkoli hoče, čuvaj svoje pesti. Kako neki boš upravljaj pse na sto milj dolgi poti, če ti bodo polomili členke? To se ti bo pa gotovo pripetilo, ako jo boš komu primazal po čeljustih.«

Dimač je prikimal. »Prav imaš, Čok. Kaj bi se po nepotrebnem podajal v nevarnost.«

»In zapomni si,« je Čok nadaljeval. »Prvih deset milj bom že jaz rinil, kjer bo sila. Ti se pa takrat odpočij, kolikor moreš. Do Yukona te bom že pritresel, kar brez skrbi bodi. Od tam naprej bo pa vse na tebi in na psih. Slišiš, ali veš, kakšen je Schroederjev na-

klep? Prva vprega ga bo čakala šele četrta milje od tukaj in spoznal jo bo po zeleni svetiljki. Pa mu bova že dala popra. Moj znak bo rdeča luč, da boš vedel.«

Dan je bil jasen in mrzel, toda preko neba se je začela napravljati tenka oblačna koprena. Noč je bila topla in temna. Kazalo je, da bo začelo mestiti. Toplomer je kazal petnajst stopinj pod ničlo in v Klondiku pravijo, da imajo milo zimo, kadar je petnajst pod ničlo.

Nekaj minut pred polnočjo je Dimač pustil svojega tovariša z vprego petsto čevljev niže na potoku in se pridružil tekmovalcem na številki tri. Petinštirideset mož je bilo in vsi so čakali, da planejo in si osvoje tisoč tisočakov vredni zaklad, ki ga je Cyrus Johnson vnevar pustil v zamrzlemrodu. Vsak izmed njih je imel s seboj šest lesenih klinov, ki naj bi veljali za mejnike, in težko leseno kladivo, da jih bo zabil v tla. Oblečeni so bili v tople bombažaste jopiče.

Poročnik Pollock je pri svetlobi ognja pogledal na svojo uro. Manjkala je še ena minuta do polnoči. »Pozor!« je zaklical in dvignil v desni roki samokres. Sekundni kazalec se je polagoma pomikal naprej.

Petinštirideset parov mokasinov se je krepko uprl v steptani sneg in petinštirideset parov rok se je obnažilo; petinštirideset klinov je bilo zataknjenih v sneg in petinštirideset desnic je dvignilo lesene bate kvišku.

Strel se je razlegel in bati so padli. Pravica, ki jo je Cyrus Johnson imel do tega kosa zemlje, je potekla.

Dimač je zabil svoj prvi klin in je s prvimi desetimi udeleženci zdirjal naprej. Na vogalih so goreli ognji in pri vsakem je stal policaj s polo v roki in beležil imena udeležencev. Vsak udeleženec je moral povedati svoje ime in pokazati svoj obraz, tako da ni mogel namestnik postavljati mejnikov, dočim bi pravi tekmovalci že sedel v saneh in podil doli po potoku.

Na prvem vogalu je poleg Dimača zabijal svoj klin pl. Schroeder. Bata obeh sta udarila istočasno. Ko sta še zabijala, so odzadaj že prihajali drugi, in sicer s tako vihravostjo, da so bili drug drugemu na poti. Začelo se je prerivanje in nemilo suvanje. Dimač se je prerinil skozi gnečo, zaklical svoje ime policaju in zdirjal naprej. Videl je, kako je pl. Schroeder butnil v nekoga in padel v sneg. Dimač ni čakal. Nekaj jih je bilo še vedno pred njim. Pri slabi svetlobi plapolajočega ognja se mu je zazdelo, da vidi pred seboj široki hrbet Velikega Olafa, in pri jugozapadnem vogalu sta z Olafom skupno zabijala kline.

Ta uvodna dirka ni bila lahka stvar. Meja zemljišča, vzdolž katere so tekli, je bila skoro miljo dolga in je šla po neravnih tleh, pokritih z mehkim snegom. Tekmovalci, ki so sopihali okoli Dimača, so se spotikali, padali ter vstajali z raztrganimi koleno in razpraskanimi rokami. Veliki Olaf je padel tako tesno

pred njim, da se mu Dimač ni več mogel ogniti, ampak je telebnil čezenj.

Zgornji središčni mejnik je bilo treba zabiti na rob strmega brega. Kdor ga je zabil, se je zaprašil doli, hitel preko zmrzle struge in začel plezati na drugi breg. Dimač se je vprav pognal navkreber, pa ga neka roka prime za gleženj in potegne nazaj. V medli svetlobi oddaljenega ognja ni bilo moči videti, kdo je to storil. Arizona Bill pa, ki se mu je pripetilo nekaj sličnega, je vstal in z vso silo sunil zlikovca v obraz. Dimač je to videl in slišal, ko je vstajal iz snega, toda preden se je vnovič mogel pognati po strmini navzgor, ga trešči po glavi neka pest in znova vrže na tla. Pobral se je napol omamljen, pogledal, kje je lopov, mu pomeril s pestjo v čeljust, a se je v poslednjem hipu spomnil Čokovega svarila in ni sunil. Takoj nato se je nekdo privalil po bregu navzdol in mu izpodnesel noge, tako da je bil zopet na tleh.

To je bila le bleda predpodoba tistih neprilik, ki so tekmovalce čakale doli pri saneh. Ljudje so trumoma dohajali od nasprotnega brega in se slepo rinili v gnečo. V celih rojih so se zaganjali v breg, pa so jih njihovi nevoščljivi tovariši, ki so jim sledili za petami, vselej zopet zvlekli nazaj. Preklinjanje, otepanje in sopihanje. Dimač je v duhu zagledal pred seboj obraz Joy Gastellove. »Samo da bi ne začeli rabiti batov,« si je mislil. Padal je zopet in zopet. Končno se mu je posrečilo, da je v snegu pobral raztresene kline in bat ter se rešil iz tiste žive kopice. Začel je bolj daleč od njih plezati v breg. Nekateri drugi so bili že pred njim in usoda je hotela, da jih je že več pred njim teklo proti severozapadnemu kotu.

Ko je končno dosegel četrti vogal, je padel in zadnji količek mu je nekam odletel. Celih pet minut je tipal okoli po snegu, preden ga je našel, in ves ta čas so zaostali udeleženci hropeč hiteli mimo njega. Od zadnjega vogala proti potoku pa je začel prehitovati tekmovalce, ki jim je že prva milja vzela sapo in so jeli zaostajati. Na potoku pa je divjala prava peklenska zmešnjava. Kakih dvanajst sani je ležalo zvrnjenih križem kražem in skoro sto psov se je klalo med seboj. Med njimi pa so se motali možje, ki so se na vse kriplje trudili, da bi ločili besne živali, ali pa so jih brez cilja topli s palicami.

Dimač je planil mimo in končno došel na zvožena tla, po katerih je hitreje stekel naprej. Na stepanih umikališčih kraj pota so čakali pomagači s sanmi in psi tistih tekmovalcev, ki jih še ni bilo. Za seboj je zaslišal lajež psov, ki so v divjem diru vlekli sani. Jedva je utegnil skočiti v stran. Sani so zdrevile mimo in na njih je opazil moža klečečega, ki je na vse grlo priganjal živali. Pa komaj so ga minile, je zagledal, kako se je nedaleč pred njim vprega čakajočih sani menda iz nevoščljivosti iztrgala svojim vodnikom iz rok in se zakadila v mimo dirjajoče. Sani so med bojnim hrumom obstale.

Dimač se jim je izognil in šinil naprej. Zagledal je zeleno luč pl. Schroederja in malo naprej rdeči plamen, ki je kazal, kje stoji njegova vprega. Dva moža sta varovala pse pl. Schroederja. Stala sta med vprego in gazjo ter sta se opirala na kratke gorjače.

»Sem, Dimač! Sem, Dimač!« je slišal Čoka, ki ga je klical ves v skrbeh.

»Prihajam!« je odgovoril hropeče.

V svitu rdeče luči je zapazil, da je sneg krogin-krog steptan. Ker je bil Čok še ves zasopel, je Dimač spoznal, da se je na tem mestu pravkar bila bitka. Omahnil je na sani. V istem trenutku pa je že počil Čokov bič.

»Hi, vragi! Marrrš!«

Psi so divje planili naprej in s silovitim sunkom so zletele sani za njimi. Velike živali so bile to — Hansonova vprega iz Hudson Baya, ki je dobila prvo nagrado. Dimač jih je izbral za prvi odsek poti, ki je obsegal deset milj po potoku Mono, potem tisti trudapolni prehod na reko Yukon in še deset milj po Yukonu navzdol.

»Koliko jih je pred nami?« je vprašal Dimač.

»Molči in hrani sapo,« je odvrnil rezko Čok. »Hi, beštije! Le v skok, le v skok! Hi!«

Tekel je za sanmi, ki jih je upravljal z vrvjo. Dimač ga ni mogel videti. Pa tudi sani, na katerih je ležal, ni mogel videti. Ognji v ozadju so se zdržema manjšali in psi so drevili skozi neprodirno temo kar so le mogli. Tema je bila tako gosta, da se je skoroda prijemala kože.

Ko so vozili okoli nevidnega ovinka, je Dimač začutil, kako je sani na eni plati dvignilo in so polzele le po eni krivini. V ospredju je zaslišal divje renčanje živali in še bolj divje preklinjanje mož. To so pozneje krstili za »Barnes-Slokumovo gnečo«. Vpregi teh dveh mož sta namreč na tem mestu prvi treščili druga v drugo. V to kopo je z zaletom planilo Dimačevih sedmero bojevitih psov, ki so bili komaj malo boljši nego napol udomačeni volkovi. Razburjenje na potoku Mono jim je vrnilo vso njihovo divjost in začeli so se blazno klati z nasprotno vprego. Klondiške pse, ki jih vozniki upravljajo brez vajeti, je moči obvladati edinole z besedo. Tu pa beseda ni izdala nič in boj silovitih živali je neumorno divjal med tesnimi bregovi potoka. Od zadaj pa je dohajala vprega za vprego in vsaka je neizogibno treščila v živo kopico. Tekmovalce, ki so bili že izmotali svoje vprege, so vedno znova zasipali novi pasji plazovi. Živali so bile rejene, spočite in zrele za boj.

»Samo eno je: mlati, vleci in gazi,« je kričal Čok tovarišu na ušesa. »In pazi na svoje členke! Ti vleci pse, jaz bom pa mlatil!«

Kaj se je godilo naslednje pol ure, tega se Dimač nikoli ni mogel jasno spomniti. Dospel je na plano, truden do smrti in sopihajoč kot kovaški meh. Čeljust, v katero ga je nekdo strahovito sunil s pestjo, ga je

neusmiljeno bolela in prav tako ga je bolela rama, po kateri ga je med divjim bojem nekdo oplazil z gorjačo. Imel je oba rokava razcefrana, eno nogo pa do krvi razgrizeno od psov. Dočim je za njegovim hrbtom še vedno divjal besni metež, je kakor v sanjah pomagal Čoku zopet vpreči pse. Eden je poginjal, pa sta ga kratkomalo odrezala. V temi sta vezala potrčano jermenje. Videla nista nič, le tipala sta.

»Zdaj leži na sani in naberi si spet sape,« je ukazoval Čok.

Psi so kakor prej po bliskovo drevili še nekaj časa doli po potoku Mono, potem pa so zavili v stranski rokav in tako po bližnici dospeli na Yukon. Na križpotju je bil nekdo zakuril ogenj. Tu je Čok rekel zbogom. Ko so psi planili naprej, je Dimač v medlem svitu ognja ugledal novo, nepozabno sliko severa. V središču te slike je stal Čok, ki je izpodbujal odhajajočega tovariša ter se medtem omedlevajoč polagoma sesedal v sneg. Eno oko je imel počrnelo in zaprto, členke na rokah pa odrte do mesa in razbite. Levo roko je vrh tega imel razmesarjeno od pasjih zob, kri se mu je stanovitno odcejala v sneg.

»Koliko jih je pred nami?« je vprašal Dimač, ko je na preprežni postaji ostavil utrujene Hudsonbayce in skočil na čakajoče ga sani.

»Enajst sem jih naštel,« je mož zaklical za njim, zakaj Dimač je že zginit v temo za dirjajočimi psi.

Ta vprega je morala preteči petnajst milj poti. Sledeča pa bi ga morala dopeljati do ustja Bele reke. Tam ga je čakalo devetero psov, toda bili so najslabotnejši izmed vseh. Kljub temu, da je bilo od Bele reke do šestdesetega miljnika le petindvajset milj, je zaradi ledenih jezov, ki so otežkočali vožnjo, sklenil, dvakrat menjati vprego. Ti dve vpregi sta bili sestavljeni iz samih izbranih živali.

Ležal je na saneh iztegnjen, z obrazom obrnjenim navzdol in oprijemajoč se z obema rokama za sani. Kadarkoli so začeli psi omagovati, je pokleknil, in jih začel izpodbujati z zategnjenimi kriki ali pa jih klestnil z bičem, krčevito oklenivši z roko rob sani. Navzlic slabotnosti svoje vprege je vendar prehitel dve drugi, preden je došel do Bele reke. Tu se je začetkom zime v velikanskih skladih nagrmadil led in zajezil še tekočo vodo, ki je potem zmrznila miljo daleč popolnoma gladko. Na tem planem prostoru so udeleženci tekme naglo mogli menjati vprege in zategadelj so bile preprežne postaje razvrščene širom gladine za jezom.

Dimač je zropotal preko hrapavega jeza in planil na gladko stran ter klical na ves glas: »Vili! Vili!«

Viljem ga je slišal in se mu odzval. Ob svetlobi ognjev, ki so goreli na gladkem ledu, je Dimač opazil, da se mu od strani bliža sveža vprega, ki ga je kmalu dohitela. Oboje sani so se nalahno zadele in tedaj je Dimač planil preko, Viljem pa se je zvalil v sneg.

»Kje je Veliki Olaf?« je zakričal Dimač.

»Na čelu!« je odgovoril Viljemov glas. V naslednjem hipu so ognji bili že daleč odzadaj. Dimač pa je drevil skozi gosto temo naprej. Pred sledečo preprežno postajo so zopet ledene grmade zajezile reko. Pot je peljala preko celega gozda pokonci stojećih ledenih plošč. Tu je Dimač zdrsnil na sprednjem koncu raz sani, pograbil za konopec in psom pomagal vleči. Tedaj je prehitel troje sani. Pripetila se jim je bila nezgoda in slišal je, ko so možje odrezavali pse in popravljali jermenje.

Pri šestdesetem miljniku, kjer je pot zapiral podoban ledeni jez, je znova prehitel dvoje sani. Mikalo ga je izvedeti, kaj se je njegovima tekmečema pripetilo. Pa je takoj izvedel, kajti kakor nalašč si je eden njegovih psov na tem mestu izvinil pleče in ker ni mogel dohajati, so ga njegovi tovariši vlekli za seboj. Ti so končno razdraženi radi te opovire planili na pohabljenca in Dimač jih je moral tepsti z debelim koncem bičevnika, ker drugače bi bili bolno žival raztrgali na kose. Ko ga je odrezaval od vprege, je začul za seboj lajež psov in moški glas, ki se mu je zdel znan. Bil je pl. Schroeder. Dimač je svarilno zaklical, ker se je bal, da se mu bo dirjajoča vprega v hrbet zaletela. In res je baron obrnil živali na levo in upiraje se v vodilno ročico, šinil mimo Dimača kakih dvajset čevljev v stran. Čeprav sta si bila tako blizu, ga Dimač ni mogel razločiti. Tako neprodorna je bila tema.

Na gladko zamrzli strugi pri šestdesetem miljniku je Dimač ponovno prehitel dvoje sani. Vsi so bili pravkar menjali vprego in nekaj časa so dirjali vštric; vozniki so klečali na saneh in z besedo ter bičem izpodbujali pobesnele živali k hitrejšemu teku. Toda Dimač, ki si je bil že prej natanko ogledal tisti kos pota, je zagledal visoko smreko na bregu, ki se je medlo risala v svitu ognja. Na drugi strani te smreke ni vladala samo neprodorna tema, nego se je tudi nehavala gladka ledena pot; zoževala se je v tesno gaz, kjer je bilo komaj za ene sani prostora. Sklonil se je naprej, pograbil za vlačilno vrv ter pritegnil poskakujoče sani do zadnjega psa. Ujel ga je za zadnji nogi in ga izpodnesel. Pes je besno zarenčal in ga je hotel popasti, pa mu ni uspelo, ker so ga prednji psi potegnili za sabo. Ta živa zavora se je izvrstno obnesla, zakaj drugi dve vpregi sta med tem časom šinili mimo in se izgubili v temo proti ozki gazi.

Dimač je zaslišal, kako sta trčili. Dvignil je psa na nože, skočil k vodilni ročici konec sani in pogнал svojo vprego na desno v prhki sneg. Živali, ki so se iz vseh sil zapodile vanj, so se udirale do vratu. Bilo je trudapolno in ubijajoče delo, toda vendar se mu je posrečilo izogniti se onima dvema, ki sta preklinjaje poskušala razmotati svoji vpregi in razdružiti bojujoče se pse. Prepustil ju je njuni usodi, sam pa oddrevil po izvoženi gazi naprej.

Za šestdesetim miljnikom je Dimača čakala vprega, ki je bila le malo boljša kakor njegova naj-

slabša. Prepregel je in vkljub temu, da je bila pot dobra, je tem psom določil le petnajst milj poti. Dve nadaljnji vpregi naj bi ga slednjič pripeljali v Dawson k uradu zlatorudniškega beleznika. Dimač je za ta poslednji napor izbral svoje najboljše živali. Sitka Charley sam je čakal z osmimi malemuti, ki naj bi dirjali z Dimačem dvajset milj daleč. Za končnih petnajst milj pa si je prihranil svojo lastno vprego — tisto vprego, ki jo je imel s seboj vso zimo in s katero je bil šel iskat Jezero presenečenja.

Moža, ki ju je pustil za seboj z zapletenimi vpregami pri šestdesetem miljniku, ga nista več dohitela, pa tudi njemu se ni hotelo posrečiti, da bi prehitel katerega izmed onih treh, ki so bili še pred njim. Živali so kazale dobro voljo, dasi jim je primanjkovalo sile in hitrosti. Le malo izpodbujanja je trebalo, da so napejale vse svoje moči. Kaj je mogel storiti drugega, kot mirno ležati z obrazom, obrnjenim navzdol, in se krepko oprijemati sani. Od časa do časa je planil iz teme v svetlobo ognjev, kjer je mimogrede opazil v kožuho vino zavite može, ki so čakali s svežimi vpregami, toda v naslednjem hipu ga je zopet objela tema. Miljo za miljo je tako drevil naprej med škripanjem in škrtanjem krivin. Kakor stroj je vztrajal na svojem mestu, ko so sani po bliskovo zavijale krog ovinkov, sunkovito skakale naprej ali pa se za drobec sekunde ustavljale.

Vprav svitati se je pričelo, ko je vpregel osmerico malemutov. Ker so bili lažji nego Hudsonbayci, so bili tudi bolj urni in so dirjali neutrudno kakor pristni volkovi. Sitka Charley mu je po vrsti naštel tiste, ki so bili spredaj. Veliki Olaf je bil prvi, Arizona Bill drugi in pl. Schroeder tretji. To so bili trije najboljši tekmovalci v deželi. Še preden je bil Dimač zapustil Dawson, je ves narod v tem redu stavil nanje. Dočim so sami tekmovali za milijon, je bilo nanje stavljenega najmanj pol milijona. Za Dimača pa se nihče niti niti niti ni. Čeprav je bil izvršil že več drznih in občudovanja vrednih činov, so ga še vedno smatrali za mehkonožca, ki se mu je treba še marsičemu priučiti.

Ko je napočil dan, je Dimač zapazil pred seboj sani in ni še preteklo pol ure, pa se je njegov vodilni pes že zaganjal vanje. Dimač moža ni spoznal, dokler se ni obrnil in pozdravil. Bil je Arizona Bill. Baron Schroeder ga je bil torej prehitel. Pot je bila ozka, in Dimač je moral cele pol ure voziti radi tega za njim. Končno sta dospela do jezua, za katerim se je širila gladka ledena površina, kjer je bilo več preprežnih postaj in je bil sneg daleč okoli steptan. Dimač je pokleknil na saneh, zavihtel bič in začel psom prigovarjati. Kmalu je bil vštric z Arizona Billom, potem pa ga je začel prehitevati.

Bill je le polagoma zaostajal. Ko pa se je pokazala poslednja preprežna postaja, je zaostal že cele pol milje. Daleč spredaj je bilo videti Velikega Olafa in pl. Schroederja, ki sta vozila drug za drugim. Zopet se

je Dimač dvignil na kolena in izpodbudil svoje utrujene pse k taki hitrosti, kakor more edinole človek, ki je rojen pasji priganjač. Kmalu se je približal Schroederju in v tem redu so vse tri sani zdrevile na gladino pod ledenim jezom, kjer je čakalo mnogo ljudi in psov. Do Dawsona je bilo le še petnajst milj.

Pl. Schroeder s svojimi desetmiljskimi preprežnimi postajami je bil premenjal pse pet milj prej in je imel še pet milj pota do prihodnje postaje. Iz tega razloga se ni ustavil, nego priganjal svoje pse v polnem diru naprej. Veliki Olaf in Dimač sta prepregla z bliskovito naglico in njuni sveži vpregi sta kmalu dotekli, kar je bilo zamujenega. Veliki Olaf, ki mu je za petami sledil Dimač, je prehitel pl. Schroederja in zapeljal v ozko gaz, ki se je tam pričenjalo.

»Še zmeraj dobro, a ne predobro,« se je Dimač spomnil Spencerjevih besed.

Pl. Schroederja, ki je zaostal, se zdaj ni več bal, toda pred njim je bil še vedno najboljši priganjač psov v deželi. Prehiteti njega, se mu je zdelo domala nemogoče. Zopet in zopet je pognal svojo vprego tik do njegovih sani, ampak istotako je Veliki Olaf vselej izpodbudil svoje živali, ki so s povečano naglico zdirjale naprej, in Dimačeva vprega je znova zaostala. Tekma seveda tako dolgo ni izgubljena, dokler ne dobi eden ali drugi, in Dimač se je zadovoljil s to mislijo ter se Olafa držal kot klop. »Petnajst milj, to je dolga pot in se med tem časom marsikaj lahko pripeti,« si je mislil.

In res, tri milje pred Dawsonom se je nekaj pripetilo. Kako se je Dimač začudil, ko se je Veliki Olaf dvignil in s kletvijo in bičem poskušal iztisniti iz svojih živali poslednjo mrvico ognja. To sredstvo bi bil smel uporabiti šele poslednjih par sto korakov, ne pa zdaj, ko je bilo treba predirjati še tri milje dolgo pot. Dimač je dobro vedel, da tak pogon pse ubija, pa si vendar ni mogel kaj, da ne bi posnemal svojega prednika. Njegova lastna vprega je bila izborna. Nobena druga na Yukonu ni bila tako utrjena in tako dobrega duha. Poleg tega je svojim psom Dimač pomagal vlačiti, jedel je in spal z njimi ter natanko poznal vsako žival posebej. Dobro je vedel, s čim se je temu ali onemu moči prikupiti in kako doseči, da se žival žrtvuje do poslednjega diha.

Prelezla sta jez in zavozila na ledeno gladino na drugi strani. Veliki Olaf je bil komaj petdeset čevljev pred njim. Nenadoma se je sam Bog vé odkod vzela nova vprega s sanmi in hitela k njemu. Dimač je v trenutku razumel njegovo grozno ukano. Veliki Olaf je imel pripravljeno svežo vprego, ki zanjo nihče ni vedel, celo tisti ne, ki so stavili nanj.

Dimač se je obupno trudil, da bi ga prehitel medtem, ko se je pripravljaj, da preskoči z enih sani na druge. Začela se je nenavadna tekma. Z bičem in besedo je Dimač primoral svoje živali, da so dohitele vprego Velikega Olafa, s katero so dirjale potem

vštric. Olaf se pri tako vratolomni naglici ni drznil preskočiti na sani, ki so drevile poleg njega. Ako bi zgrešil in omahnil v sneg, bi Dimač hipoma šinil naprej, in tekma bi bila izgubljena.

Veliki Olaf se je poskušal pognati naprej in je z mojstrsko roko osrčil svoje pse k večji hitrosti, toda Dimačev pes-voditelj nikakor ni hotel zaostati in se je še vedno poganjal vštric poslednjega psa Olafove vprege. Pol milje daleč so vse tri sani drevile tako blizu skupaj, da so se kar zadevale. Razmeroma široka ledena plan se je začela bližati h koncu. Tedaj je Veliki Olaf sklenil poizkusiti svojo srečo. V hipu, ko so se mu sani s svežo vprego približale, je planil nanje in komaj jih je začutil pred seboj, je že pokleknil in z bičem ter besedo jel izpodbujati spočite živali k diru. Gladka ledena plan se je zožila v tesno gaz in Veliki Olaf, ki je bil komaj sežen pred tekmečem, je pognal vanjo svojo vprego.

»Človek toliko časa ni poražen, dokler ni poražen,« je modroval Dimač sam pri sebi in Veliki Olaf se ga ni mogel otresti, pa naj je gonil in priganjal, kakor je hotel. Niti ena tistih vpreg, ki so Dimaču vozile prošlo noč, ne bi bila kos taki morilni naglici in pa naporu in tako čisto sveži vpregi. In vendar, ta naglica je polagoma morila Dimačeve pse. Ko so zavili krog hriba, vrh katerega stoji klondajska trdnjava, je začutil, kako jim sile pešajo. Začeli so zaostajati, dasi komaj vidno. Čevljev za čevljem se je večala razdalja med obojim parom in končno je Veliki Olaf presegal Dimača za več korakov.

Vse prebivavstvo klondajske trdnjave se je tolpiło na reki in burno pozdravljalo tekmoavca. Tukaj se vodi Klondike in Yukon stekata. Pol milje od tam nasproti Klondika pa stoji na severnem bregu Yukona mesto Dawson. Hrup še bolj navdušenega pozdravljanja je zadonel in Dimač je zapazil, da se mu z veliko naglico približujejo sani. Spoznal je krasne živali, ki so bile vprežene. Bile so last Joy Gastellove. Joy Gastell sama jih je tudi vodila. Oglavnica njenega kožuha iz veveričnih kožic ji je bila zdrsnila na pleča in odkrivala ovalen obraz, kakršen je moči videti na starih kamejah,* obrobjen od bujnih črnih las. Rokavice je bila snela in vihtela bič v golih rokah.

»Skočite!« je zaklicala, ko sta si vodilna psa pokazala zobe.

Dimač je že planil na njene sani in obstal za njenim hrbtom. Radi padca njegovega krepkega telesa so se sani močno zazibale, toda deklica ni omahnila. Kleče je vihtela bič in zapovedujoče klicala:

»Hi, mali, hil!« In plemenite živali so lajale in cvilile od neodoljive želje, dohiteti in prehiteti vprego Velikega Olafa.

In potem, ko je njen vodilni pes dosegel sani Velikega Olafa in končno korak za korakom dospel

* Dragi kameni z vrezanimi podobami.

vštric njegovega vodilnega psa, je velika množica na dawsonškem bregu skoro pobesnela. Bila je to zares množica, zakaj sleherni delavec je bil tisti dan odložil svoje orodje in prišel gledat, kdo bo zmagal pri dirki. Smrtna strast, s katero sta se tekmoavca kosala ob koncu sto in desetih milj, je upravičevala to besnost gledavcev.

»Kadar boste na čelu,« je zaklicala Joy čez rame, »zginem.«

Dimač je skušal ugovarjati.

»Pazite na zarezi ovinek sredi klanca,« ga je posvarila.

Obe vpregi sta že drevili vštric. Bilo je komaj šest čevljev razmaha med njima. Veliki Olaf si je nekaj časa pomagal z besedo in bičem ter dirjal v korak s svojim tekmečem. Potem pa je, počasi, palec za palec, pes na čelu dekličine vprege začel prehitovati Olafovega.

»Pozor!« je zaklicala Joy. »Zdaj zdaj pojdem. Nate bič!«

In ko je segel po biču, sta zaslišala svarilni krik Velikega Olafa. Pa bilo je prepozno. Njegov vodilni pes je, razjarjen radi poraza, zasadil zobe dekličinemu vodilnemu psu v bok. V trenutku sta obe vpregi planili druga na drugo. Sani so zletele čez bojujoče se živali in se prevrnile. Dimač se je z velikim trudom pobral s tal in poskušal še deklici pomagati na noge. Ona pa ga je porinila od sebe in mu zaklicala: »Pojdite!«

Že petdeset čevljev naprej je dirjal Veliki Olaf, kar so ga nesle noge, da dokonča dirko in zmagaja. Dimač je deklico ubogal in na podnožju dawsonškega brega je bil Velikemu Olafu že tesno za petami. Toda visoko telo Velikega Olafa se je na vso moč pognalo navkreber in Dimač je zaostal za celih deset čevljev.

Pet hišnih vogalov po glavni ulici navzdol je bil urad zlatorudniškega beleznika. Ulica je bila polna ljudi, kakor ob slovesnostih. Zdaj pa Dimač ni tako lahko dohitel velikega tekmeča; ko se mu je končno posrečilo, ga pa ni mogel prehiteti. Drug ob drugem sta dirjala po ozki poti med strnjenima stenama pozdravljajočih ljudi. Včasih se je ta, potem pa zopet drugi sunkoma pognal naprej in za palec prehitel tekmeča, toda menda samo zato, da pri naslednjem koraku zopet zaostane.

Če je bila dirka na saneh ubijajoča za njune pse, ni bila peša dirka nič manj ubijajoča za nju. Ampak šlo je za milijon dolarjev in za najvišjo čast v deželi reke Yukon. Edina misel, ki se je med tem blaznim napenjanjem Dimaču porodila v možganih, je bilo vprašanje, odkod v Klondiku taka množica ljudi. Zakaj prej jih ni bil nikdar videl vseh naenkrat.

Začutil je, da nehote omaguje, in Veliki Olaf je šinil za dovršen korak naprej. Začelo se mu je dozdevati, da mu bo srce počilo. Nog pa sploh ni več čutil. Vedel je, da letijo pod njim, ni pa vedel, kakšna sila

jih goni, niti ni vedel, kako bi jih toliko pogнал, da bi ga prinesle vsaj všttric tekmeča.

Prikazala so se odprta vrata beležnikovega urada. Zbrala sta sile za poslednji napor. Pa zastonj. Držala sta se drug drugega, kakor bi bila vkup zrastle. Oba hkratu sta pridrevila do vhoda, treščila na pragu skupaj in padla z glavo naprej na pod. Usedla sta se, toda bila sta preupehana, da bi vstala. Veliki Olaf, ves moker od znoja, dihajoč z napornim, mučnim hropenjem, je lovil zrak in zaman poskušal govoriti. Potem pa je stegnil roko in Dimáč ga je razumel. Tudi on jo je stegnil, pa sta si jih krepko stisnila.

»Bila je tekma na življenje in smrt,« je Dimáč slišal beležnika govoriti, toda besede so zvenele kakor v sanjah in kakor iz velike daljave. »In vse, kar morem reči, je to, da sta zmagala oba. Zlatonosni delež je last obeh in deliti ga bosta morala med seboj. Solastnika sta.«

Pleča so se jima visoko dvigala in zopet padala. Veliki Olaf je prikimal s poudarkom in nekaj mrmral. Končno je spravil na dan, kar je hotel.

»Ti prekleti čičeko,« je rekel, toda v teh besedah je zvenelo iskreno občudovanje. »Ne vem, kako si to napravil, ampak napravil si.«

Zunaj se je zbirala velika, šumna množica, in kmalu je bil beležnikov urad natlačen z ljudmi. Dimáč in Olaf sta poskušala vstati in pri tem sta drug drugemu pomagala na noge. Oba sta čutila, kako se jima šibijo kolena, in opotekala sta se kakor pijana.

»Žal mi je, da so moji psi napadli tvoje,« je spregovoril Olaf.

»Ni se dalo pomagati,« je vzdihoval Dimáč. »Saj sem slišal, ko si zaklical.«

»Ti,« je rekel Olaf in oči so se mu zasvetile, »tisto dekle — preklete vrlo dekle, kaj?«

»Dà, preklete vrlo dekle,« je pritrdil Dimáč.

(Dalje prihodnjič.)

Moje pesmi.

Poljskih rožic bom natrgal,
v svojo pesem jih bom vplel:
naših polj, livad cvetočih
sladki vonj iz nje bo vel.

Drobnih ptičk bom zbor povabil,
naj z menoj zažvrkoli:
pesem gaj bo pevajoči,
kadar jutro ga buđi...

Solčnih žarkov bom nastregel,
v svojo pesem jih izlil:
v zlatu, srebru bo blestela,
srečen, kdor iz nje bo pil...

Grenka žalost nema čaka
v vrsti nepovabljenih:
sama se razlije v pesem
težko koť je groba vzdih...

Leopold Turšič.

Bohême.

Kukavica, le kukaj,
danes zamaknjen sem ves:
letos se bom še oženil,
če ne premoti me kes.

Kukavica, le kukaj,
v žepu imam en dinár:
letos resnično bogat bom
kot Koromandije car.

Kukavica, le kukaj,
danes še nisem užil nič:
letos iskal si bom živež
z veje na vejo kot ptič.

Kukavica, le kukaj,
vendar sem čvrst kot hajduk:
v boju z življenjem pogum bo
letos edini moj drug...

Leopold Turšič.

Želja.

Kot drevo na solnčnem holmu
zelenel, cvetel bi rad —
drobne ptičke bi letale
v cvetno senco vasovat.

Mrak in megla po dolinah,
živa pesem po bregéh,
vseokrog to zlato solnce,
v solncu zlatem raj in smeh...

V zlatem solncu duša hladna
bi se mi otajala,
s ptičkami bi, sama ptička,
vsa poskočna rajala...

Kot drevo na solnčnem holmu
zelenel, cvetel bi rad:
ptičke sestrice bi bile,
solnce moj preljubi brat...

Leopold Turšič.

Marcel Roux.

Deklica in smrt.
(Glej zadaj; Naše slike.)

Po Mojzesovih stopinjah.

Dr. M. Slavič.

Kdor se bavi s sv. pismom stare zaveze, rad usmeri svoje korake za Mojzesovimi stopinjami v Egiptet in na Sinajski polotok. Saj je tam tekla zibelka izvoljenemu ljudstvu. Ko sem bil v Egiptu, sem obiskal seve vsak studenec, ki se imenuje Ain Musa, Mojzesov studenec, ter pil iz njega, sem ogledoval v novi sinagogi (judovski molivnici) v Kairi steber z napisom, da je tam Mojzes molil, preden je odšel z Izraelci iz Egipta, pogledal tudi Nilovo obrežje, kjer sodijo, da je bil Mojzes kot otrok izpostavljen v ločju na bregu reke. Da so ti kraji res prava mesta svetopisemskih dogodkov, so le splošna več ali manj verjetna mnenja. Zato sem se veliko bolj zanimal za staro kamenje, stare črepinje, tisočletne ostanke rastlinskega papirja in druge enake reči, na katerih so istotaki stari napisi. Tako n. pr. je izredne važnosti »Izraelov kamen«, ki sem ga gledal v kairskem muzeju. Našel ga je šele pred 30 leti Anglež Flinders Petrie. Na njem se proslavlja zmaga faraona Merenptaha in našteva med premaganci Kanaan, Askalon, Gezer in Izrael. O Izraelu se pravi: »Izrael je pokončan, njegov zarod je iztrebljen.« To je prvi izvenbiblični vir, ki govori o bivanju Izraelcev v dobi, ko so prodirali v kanaansko deželo, ter s tem potrjuje možnost zgodovinske resničnosti svetopisemskega poročila v Jozuetovi knjigi, ki nam slika pohod Izraelcev v obljubljeni deželo. Enako važno je nad 300 ilnatih ploščic, ki so jih našli l. 1888 na ozemlju »Tell el-Amarna« v Srednjem Egiptu. Te amarnske tablice so nekak državni arhiv faraonov Amenofa III. in Amenofa IV., iz časa okoli 1400 pr. Kr., torej vprav iz dobe, ko so

Izraelci nameravali zasesti Palestino. Največ tablic ima poročila palestinskih faraonskih viceregentov (kraljevih namestnikov) na egiptsko vlado. Med drugimi poročila jeruzalemski viceregent, da je dežela ogrožena, radi česar prosi za nujno vojaško pomoč. Več teh amarnskih tablic sem videl v muzejih v Kairi, pozneje pa tudi v Londonu, Oxfordu in Berlinu, kamor so jih prinesli srečni najditelji.

Podoben Izraelovemu kamnu je »kamen zmag«, imenovan tako, ker se na njem popisujejo zmage faraona Tutmoza III. iz 18. dinastije, ki se poleg Ramzesa II. smatra za zatiravca Izraelcev v Egiptu. Posnetek fotografije, ki sem jo prinesel iz Kaire, nam podaja sliko. Za faraona, pod katerim so izšli Izraelci iz Egipta, pa velja v zvezi s prejšnjim Tutmozom III. faraon Amenof II., v čigar grobišču v Tebah v Zgornjem Egiptu so našli štiri mumije. (Mumija se imenuje truplo, ki je bilo z raznimi pripomočki [voskom, smolo, balzamom i. dr.] tako pripravljeno za pokop, da je ostalo tisočletja ohranjeno. Naša slika nam kaže mumijo-ženo, gotovo kraljico ali kraljevo hčerko, ki je bila 3000 let v grobu, pa je tako ohranjena, da bi jo sorodniki še danes spoznali.)

Dr. Anton Jehart, bogoslovni profesor za proučavanje sv. pisma stare zaveze in za orientalske jezike v Mariboru, potuje sedaj po svetopisemskem

»Kamen zmag« Tutmoza III. iz 18. dinastije.

Mumija iz groba Amenofa II.

svetu. Pisal mi je, da je prehodil že ves Egiptet in da ima pripravljene tudi slike za slovenske liste. Dosedaj pa še ni utegnil in ni imel prilike, da bi o svojem egiptskem potovanju kaj napisal ali o njem poslal slike.

Rosetski kamen.

vsega svojega srca itd. — To je najstarejši hebrejski prepis deseterih božjih zapovedi in dosedaj najstarejši rokopis sv. pisma sploh; izvirnih spisov sv. pisma

Soteska wadi es - Sle.

Zato naj nadomeščajo njegovo poročilo zgornje črtice! Iz Assuana v Zgornjem Egiptu mi je poslal razglednico z nilskim otokom Elefantine, kjer so našli mnogo za proučavanje sv. pisma dragocenih rastlinskih papyrusov (rastlinskih listov z napisi), s samo enim značilnim stavkom: »Papyrusa nisem našel nobenega več.« Na tem otoku so namreč našli v letih 1906 do 1908 znamenite papyruse, ki sem si jih ogledal v Berlinu. Ti listi nam pričajo, da je bil na otoku Elefantini krasen izraelski tempelj z Jahvejevim oltarjem, z jedilnimi, kadilnimi, žgavnimi in klavnimi daritvami; v templju so bile zlate in srebrne skodelice in druge priprave za daritve; omenja se tudi duhovniški zbor z Jedonjahom na čelu. Tempelj je stal gotovo že l. 525 pr. Kr., l. 410 pr. Kr. je bil pa že porušen. Ta najdba potrjuje naziranje, da je judovsko bogoslužje nastalo po Mojzesu že v tako starem času ter temeljito zrahlja razvojno Wellhausenovo podmeno, po kateri bi bil šele Ezdra vpeljal Mojzesov zakonik l. 444 pr. Kr. En papyrus je izredno znamenit, namreč papyrus Nash. Anglež Nash ga je dobil v Egiptu l. 1902 ter ga daroval knjižnici v Cambridgeu. Sodi se, da je pisan v 2. stoletju po Kr., ter ima napisanih v hebrejskem jeziku deset božjih zapovedi ter zapoved ljubezni: Ljubi Gospoda, svojega Boga, iz

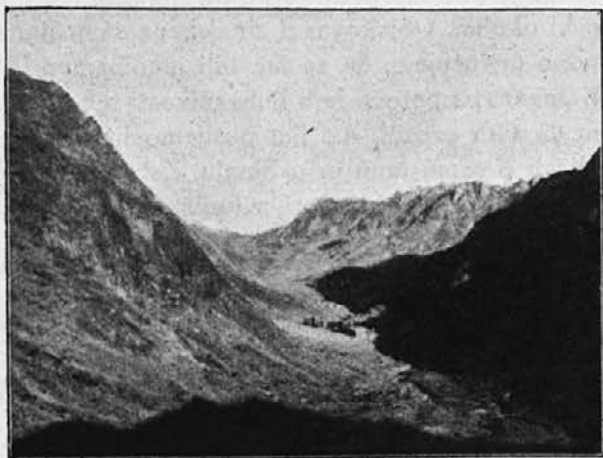
pa nimamo, kot jih nimamo za druge imenitne knjige, n. pr. Homera, Platona, Cezarja itd.

V bližini Assuana je še druga znamenitost. Tam so napravili v letih 1898—1902 velikanski jez, da se lahko ustavlja Nilova voda, ki bi sicer preveč ali premalo poplavljala Spodnji Egiptet, ki je le radi teh poplav postal in ostal rodovit. Struga je tu izredno široka. Jez sam, narejen obenem kot most, je 46 m visok, spodaj 30 m in zgoraj 7 m širok. Železnih vrat-zatvornic je 160, ki se dajo električno dvigati. S tem jezom lahko zastavijo 1 milijardo kubičnih metrov vode, in radi tega zdaj obdelujejo 200.000 hektarov zemlje več kot poprej. Dosedaj je bil ta jez največji na vsem svetu. Sedaj ga je seveda prekosil drugi nilski jez v Sudánu, o katerem je »Mladika« (VI., 62) že poročala.

Kot nadaljnjo sliko prinašamo »R o s e t s k i k a m e n«, ki mogočno prestoluje v sredini velike dvorane Britskega muzeja v Londonu. Ta kamen so našli l. 1798 pri rosetskem Nilovem izlivu v morje. Ima zgoraj hieroglifsko - egiptsko, v sredini demotsko - egiptsko, spodaj pa grško pisavo. Na podlagi teh napisov so spoznali egiptsko pisavo in mogli čitati egiptske napise, ki so nam odgrnili 6000 letno zgodovino starega Egipta.

Prof. Jehart pa je že poslal daljše poročilo o svojem potovanju na Sinajsko goro ter poslal več slik, ki jih je naredil po svojih fotografskih posnetkih. Med slovanskimi raziskovavci kamenite Arabije si je pridobil dosedaj največ zaslug univ. prof. dr. Alojz Musil, Čeh, najprej profesor v Olomucu, potem na teološki fakulteti na Dunaju, zdaj v Pragi. Pridobil si je slavno ime, ko je našel v severozapadni Arabski puščavi »Kusejr Amra«, znamenit gradič kalifov, Mohamedovih naslednikov, iz prvih stoletij po Mohamedovi smrti 632. leta, v katerem so dobro ohranjene slikarije in napisi iz teh starih časov. Raziskoval pa je zlasti moabsko deželo. Hodil je tedaj po Mojzesovih stopinjah skozi puščavo ter med drugimi splošno znanstvenimi uspehi določeval zlasti kraje, ki se omenjajo v Mojzesovih knjigah, ter jih primerjal s svetopisemskimi podatki in ugotavljal njihovo zgodovinsko resničnost. Jako dobro je tudi delo poljskega jezuita Ladislava Szczepanskega »W Arabii Skalistej« (1907) in »Na Synaju« (1908) ali v nemški izdaji: »Nach Petra und zum Sinai. Zwei Reiseberichte nebst Beiträgen zur biblischen Geographie und Geschichte.«

Dr. Jehart je bil od 12. do 22. februarja t. l. v Sinajski puščavi. Iz Sueza se je peljal s parnikom po Rdečem morju do neznatnega pristanišča Tora. Tam si je najel dve kameli z dvema beduinoma ter jo mahnil po Sinajski puščavi po najkrajši poti proti Sinaju. Slika nam kaže wadi es-Sle, ozko sotesko, po kateri je jahal drugi dan svojega potovanja skozi puščavo. V tej soteski nas prevzame silna veličanstvenost, zaeno pa vsa tajnost iztočne pesmi: ob levi in desni se pno velikanski rdeči granitni skladi proti nebu, v žarkem solncu gori rdeči pesek, iz skritih razpoklin pa žubori čez skale šepetajoči studenec, ki priliva ponosnim palmam, temnim tamariskam (tamarix mannifera), ki imajo mano — podobno biblični mani Izraelcev; to tamariskovo mano še sedaj jedo in izvažajo prebivavci Sinajskega polotoka —, ter zamaka visoko ločje in prijetno dehteči buaiteran (artemisia judaica), ki ga imajo kamele jako rade.

Samostan v dolini pod Sinajsko goro.

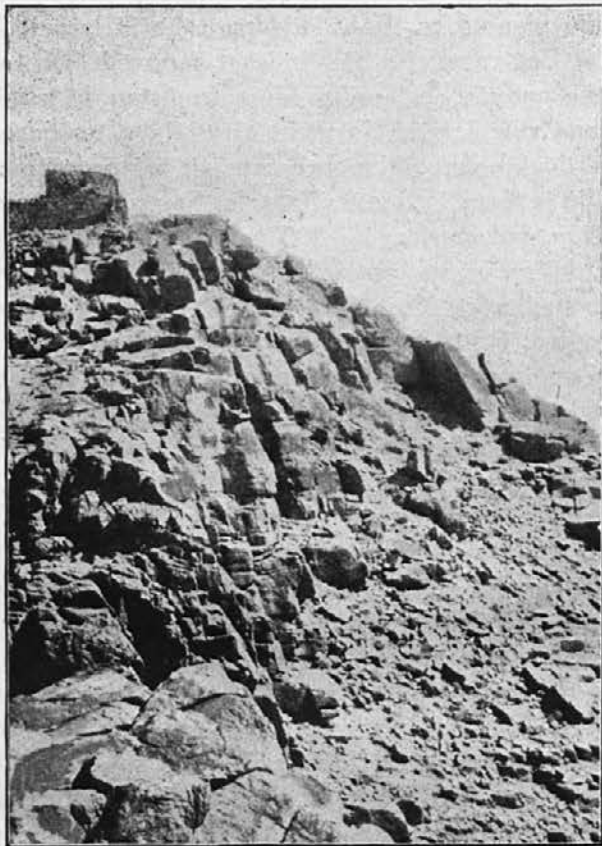
Cilj Jehartovega potovanja je bila Sinajska gora in knjižnica sv. Katarine. Slika nam nudi pogled v wadi (pustinjska dolina) ed - Dêr, dolino samostana, ki se vidi na sliki v sredini doline. Na levo je vznožje Sinajske gore, na desno gebel (gora) Meradža, v ozadju planota er - Raha, kjer so taborili Izraelci, ko jim je Bog razodel s Sinaja deset zapovedi. Ob to sinajsko pobočje se torej naslanja samostan, ki je edina majhna zelenica in človeško bivališče v tej puščavi. Za vrčiček so menihi morali nanositi prst in rodovitno zemljo iz Tora in Sueza. Na vrhu Sinajske gore, ki je 2292 m nad morjem ali 700 m nad samostansko dolino, je preprosta pravoslavna Mojzesova kapela in mohamedanska Mojzesova mošeja, ki pa je skoro že razvalina. Prof. Jehart piše o tem: »Razgled z vrha je nepopisno veličasten in razsežen. Na zapadu sem gledal afriško gorovje in Nubijsko puščavo, na jugu obal Arabije in ves akabski zaliv, na vzhod in na sever pa brezkončno puščavo — Sinajski polotok, tja gori do peščenih planot Idumeje in Filisteje. Trdo pred menoj na jugozapadu pa je strmel v jasno nebo temni, orjaški gorski velikan gebel Katherin, 2606 m, najvišji vrh Sinajskega polotoka... Vtis sinajskega gorovja je tem silnejši, ker je njegov geološki sestav gola prakamenina, granit, tu v rdečih, tam v črnih plasteh — prav kakršen je prišel iz Stvarnikovih rok. Kupolastih vrhov in vzbočenih reber naših granitnih gor tukaj ne vidiš, prav tako tudi ne koničastih vrhov in od dežja razjedenih ostrih grebenov, kakršne gledamo v solčavskih planinah. Navpične stene se dvigajo iz wadijev (pustinjskih dolin, po katerih teče od časa do časa kak hudournik) 700 m in več prav do vrha, gladke ko steklo, orjaški skladi, mogočne plasti, med njimi ozke, strme soteske, po katerih s trudom lezeš navzgor! In vrh je ena sama živa skala.«

Znanstvenika pa še posebej zanima samostan s svetovnoznano knjižnico. Že v prvih krščanskih časih so živeli puščavniki v kraju Mojzesovih razdetij.

Vrt samostana sv. Katarine.

Cesar Justinijan jim je sezidal po l. 527 nekako trdnjavo. Vsa naselbina je še dandanes obdana z zidom. Znotraj tega zidu pa je bazilika »Kristusovega spremljenja«, ob katerem sta se prikazala Mojzes in Elija

Vrh Sinajske gore (2292 m).

preroka, ki sta bila na Sinaju. Razen te cerkve je še nad 20 kapelic ter veliko majhnih koč za bivanje okoli 30 menihov, med katerimi pa je le malo duhovnikov. Ti menihi so po florentinskem cerkvenem zboru l. 1439 postali končno pravoslavni, kakor drugi kristjani v orientu. V drugi polovici 19. stoletja je prevzela Rusija protektorat nad sinajskim samostanom. Pod angleško-egiptsko vlado so uživali menihi popolno prostost.

Menihi živijo strogo življenje redovnikov v molitvi in pokori, ne da bi se bavili z znanstvenim delom, in dosežajo v čistem gorskem zraku visoko starost.

Najdražji njihov zaklad je knjižnica, v kateri se je našel med drugimi zlasti slavni grški rokopis celega sv. pisma iz IV. stoletja (Codex Sinaiticus) in sirski rokopis evangelijev iz V. stoletja, ki pa ima obliko sirskega sv. pisma iz prve polovice 2. stoletja.

Prvega je našel Tischendorf l. 1844 v nekem košu za papir, in drugi del l. 1859. Sirski rokopis pa je našla l. 1892 angleška vdova Agnes Smith Lewis (tudi

Svetovnoznana knjižnica v sinajskem samostanu.

v košu za papir), zato se imenuje Codex Sinaiticus-Syrus ali Lewis-codex. Za nas je knjižnica še posebno zanimiva radi staroslovenskih rokopisov, ki se tam nahajajo. Na naši sliki so staroslovenski rokopisi na levo spredaj. Menihi so od spredaj nazaj: arhimandrit Theoclitos, knjižničar Joahim ter oče Agapij.

Ta oče Agapij je Srb-Macedonec iz bitoljske okolice, ki je govoril s prof. Jehartom srbski. To mu je prav prišlo, ker znajo drugi očetje samo grški. Tudi spremljal je profesorja na turah na sinajski vrh ter po sinajski okolici. Obiskovavci sinajskega samostana se navadno pritožujejo, da so jim bili menihi neprijazni. Prof. Jehart pa poroča le o ljubeznivosti teh menihov, ki so ga tudi prosili, naj jim pošljemo liste, ki bodo kaj pisali o samostanu in o Sinaju. Zato bo ta »Mladika« romala k Sinajski gori, v knjižnico sv. Katarine.

Majevea.

»Angelica, prišla je pomlad.
Pójdiva v njen zeleni grad:
lepih bom lilij, lepih bom rož nabral,
vse jih bom tebi, ljubljena, dal.«

»Peter, pustiva pisani svet.
Poklekniva v junijev cvet:
Stvarnika zahvaliva z rožnih tal,
da je ljubiti srcu dal.«

Silvin Sardenko.

Mira.

Janko Mlakar.

Mrzel deževen dan v novembru. Nič se mi ni ljubilo delati, pa začnem brskati po pisalni mizi, ki sem jo bil malo poprej dobil po umrlem stricu. Čisto na dnu predala naletim na šop skrbno povezanih listov. »Aha,« si mislim, »gotovo eden izmed književnih proizvodov, s katerimi je stric rajši kuril peč, kakor da bi bili polnili z njimi uredniki svoje koše. Posebno mu je pa tale moral biti pri srcu, ker baš tega ni poslal za njegovimi bratci v peč. Pogledam naslov: »Mira.«

Pa ne, da bi bila to tista Mira, ki je bila menda edina ljubezen v njegovem življenju. Razmotal sem zavoj, sedel k peči in začel prebirati list za listom.

I.

Stanujem zunaj mesta; nisem prijatelj prašnih mestnih ulic in hrupa. Gospodinji mi sestra Katina, z veliko ljubeznijo in požrtvovalnostjo, zato pa tudi jaz prenašam njene napake z bratovsko potrpežljivostjo.

Za hišo imam srednje velik vrt, ki je ograjen na dveh straneh z zidom, na spodnjem koncu pa s plotom, v katerem so vratca. Onstran se širi drugi vrt, sredi katerega stoji čedna visokopritlična hiša.

Pred mnogimi leti ni bilo v mojem plotu vrat, sosedni vrt je bil zapuščen, hiša prazna. Gospodar je umrl, njegovi dediči so pa rajši stanovali v mestu. Posestva niso hoteli dati v najem, pač pa je bilo na prodaj.

Dolgo časa se ni oglasil noben kupec. Nekega dne pa zapazim v hiši delavce in nekaj tednov pozneje se naseli v njej gospa Marija — tako smo jo splošno klicali — z edino hčerko Miro in staro deklo Rozo.

Dober mesec dni se nisem zmenil za sosede. Ko okopavam nekega dne jagode, mi pade prav pred nos žoga, debela ko otroška glava. Takoj nato zaslišim s sosednega vrta otroški glasek: »Roza, žoga mi je odletela čez plot, pojdi mi ponjo!«

»Seveda, jaz imam prav čas! Idi sama.«

»Pa se bojim.«

»Koga neki? Snedli te bodo!«

»Vem, da ne; bojim se pa le, ko tam nikogar ne poznam. Roza, prosim te, pojdi no ti!«

»Rekla sem že, da ne grem. Naj pa ostane žoga tam, bo vsaj mir pred njo in pred teboj!«

»Je že dobro, Roza, grem pa sama. Povem ti pa, da te nikdar več ne bom čehljala po glavi. Najemi si kar mačko! Ta te bo še laže praskala, ker ima ostrejšo kremplje kakor jaz!«

Tako se je končal pogovor onkraj plotu. Kmalu potem zaškripljejo moje vrtno duri in na pragu se prikaže Mira.

Bila je takrat v desetem letu in nadvse ljubka stvarca. Za ta leta je bila zadosti velika in gibčna in prožna je bila ko srnica. Bujne kostanjeve lase je imela spleteno v dolgo kito in zavezane s črno pentljo; s temnorjavimi očmi me je gledala nekako boječe in nezaupljivo, rdeče ustnice so bile nabrane bolj na jok kakor na smeh. Oblečena je bila v kratko belo obleko, ki ji je segala komaj do kolen. Še danes jo vidim, dasi so od takrat pretekla že desetletja.

Pridrobila je po stezi in lepo poprosila, če sme pobrati žogo. Zahvalila se je za dovoljenje in že hotela oditi, ko ji obvisi pogled hrepeneče na krasni rumeni vrtnici.

»Oh, kako je lep!« vzklikne nehote.

»Bi jo rada?« jo vprašam in ji utrgam vrtnico. Vzela jo je, obraz ji je žarel od veselja. Tako se je začelo najino prijateljstvo.

Še isto popoldne sem zvedel, da ji je ime Mira, da ji je umrl oče, ko je bila stara komaj pet let, da je njena mamica bogata in lepa, da je kupila to hišo, da pa ji je še mnogo denarja ostalo. Vse to in še mnogo drugega mi je pripovedovala Mira, ko sva sedela v senci med smrekami; a moral sem ji tudi obljubiti, da jo pridem obiskat in pogledat njene punčke.

Odsihmal je prihajala Mira skoraj vsak dan k meni. Kmalu smo si postali sosede popolnoma domači in da smo imeli bliže, sem ukazal narediti v plot vrata.

Mira mi je bila v mojem samotarskem življenju veliko razvedrilo. Vselej sem se razveselil, ko je zvonec narahlo zapel, kajti vedel sem, da zna samo Mira tako pozvoniti. In ko je stopila v sobo, se mi je zdelo, kakor bi bil solnčen žarek posijal vanjo. Potem sva se pogovarjala, gledala podobe in pomagal sem ji tudi pri učenju. Včasih je kar na celem pretrgala pogovor, pogledala me s svojimi velikimi očmi in me prav resno vprašala: »Me imate radi?«

»Seveda te imam,« sem ji odgovarjal. »Čemu pa prašuješ?« Odgovora nisem dobil nikdar.

Tako je poteklo leto za letom, Mira je rastla in bila vedno lepša. Začel sem se bati, da ji ne bi bila njena lepota v pogubo, zlasti ker sem opazil, da ni bila več tako marljiva, da je začela učenje smatrati za muko. Tudi vsakih domačih opravil se je izogibala. Gospa Marija mi jo je večkrat zatožila, kako je svoje-glava in neubogljiva. In res je bilo v štirinajstletni Miri komaj spoznati nekdanjega ljubeznivega otroka. Znala je biti sicer še vedno prav ljubka in prijazna, toda samo tako dolgo, dokler smo ji govorili ali delali po volji. Kadar ji pa ni bilo kaj všeč, je nabrala svoj sicer ljubeznivi obraz v kaj neprijetne gube.

Tudi midva sva se večkrat sprla, zlasti če sem jo kaj svaril. Toda razprtje ni trajalo dolgo. Ko me je pogledala s tistimi velikimi očmi ter me vprašala, če sem še hud, mi je skopnela jeza kakor pomladanski sneg pred toplimi solnčnimi žarki, in zopet me je lahko ovila okrog mezinca. Gospa Marija mi je po pravici očitala, da sem njen stalen zagovornik. Večkrat sem ji sicer obljubil, da se bom poboljšal, a ostalo je samo pri obljubi. Mira me je vselej premagala. Ako ni pomagalo vprašanje, ali sem hud nanjo, je pa posegla po hujšem orožju, ki je vselej zmagalo, po solzah. Gospe Mariji se navadno ni godilo nič bolje in Mira je gospodarila nad nama po mili volji. Komaj je začela nositi daljša krila, že so pogledovali fantje za njo. Tudi marsikak mož je zastrmel v lepi obrazek, nekoliko postal in zrl za vitkim dekletom. Mira je to vedela in laskalo ji je.

Meni je o vsem tem zvesto pripovedovala, in če sem jo opomnil, naj pazi nase, se je zvonko zasmejala in rekla: »Ha, brigam se jaz zanje! Naj me gledajo, če me hočejo!« No, za enkrat se res ni bilo treba posebno bati zanjo, kajti imela je naravni čut sramežljivosti zelo razvit; bala se je za svoje dobro ime ob misli, kaj bodo ljudje rekli. Sicer pa ni šla nikamor brez matere razen v šolo in po nujnejših opravkih.

Zadnji dve leti svojih studij je hodila k plesnim vajam. Takrat je marsikak dijak ujel v šoli dvojko, ker je opeval njeno lepoto, namesto da bi prestavljal Horaca. Bila je pa Mira v beli plesni obleki res tako ljubka, da je morala vzbujati med tovarišicami zavist, med plesavci pa tekmo in prepir.

S porednim nasmehom na ustnicah mi je o tem pripovedovala. Nazadnje se je pa vselej zresnabila in vprašala z nedolžnim pogledom: »Kajne, saj nisem nič hudega rekla? Saj naju ni nihče slišal?«

To vprašanje je toliko časa ponavljala, dokler je nisem potolažil, da ni nič hudega rekla in da naju ni nihče slišal. — »No, potem je pa dobro,« je odvrnila veselo. »Kajne, zvečer pridete k nam? Sedaj grem še v kuhinjo, da podražim Katino.«

* * *

Ko je Mira zapustila višjo dekliško šolo, je izpolnila osemnajst let. Kar je obetala, se je zgodilo: mala ljubka deklica se je razcvela v krasno mladenko. Ker je niso več morale šolske skrbi, je rajši pomagala materi pri domačem delu in gospa Marija mi jo je večkrat pohvalila. Ob takih prilikah je začela vselej mater poljubljati in popraševati kakor v svojih otroških letih: »Mama, me imaš rada?« In nekoč je pristavila: »Veš, mama, jaz se bom kmalu omožila. Kakega doktorja moram dobiti, da bom tudi jaz doktorica, četudi brez doktorata. Saj ga tudi druge dobe, bi ga pa jaz ne! Pa rad me bo moral imeti! Od tebe, mama, pa ne pojdem nikamor stran; imava dosti veliko hišo, da lahko vsi v njej stanujemo.«

Tisto poletje so bile v našem kraju vojaške vaje. Pri županu, nasproti hiši gospe Marije so dobili na stanovanje več častnikov. Ti so kmalu izvohali, kaka prebivavka se skriva v skromnem pritličju. Minilo je komaj teden dni in že mi je Mira pripovedovala, kako so častniki »neumni nanjo«, da vsi tisti, ki stanujejo v županovi hiši, gledajo za njo.

»Včeraj zjutraj sem stala na balkonu in otresala predposteljnjak, ko priropotajo mimo topničarji. In mislite si, neki poročnik se ozre name, nasmeja se mi in me pozdravi. Zdi se mi, da je bil eden izmed županovih.«

»Kaj si pa ti storila?« jo vprašam resno.

»Kaj neki! Odzdravila sem mu; je li kaj napačnega?« mi odgovori nekako užaljena.

»Gotovo si napačno storila. Poročnik in ti sta si tujca. Ako te je tako pozdravil, je to predrznost, ki bi je ti, kot pošteno, dobro vzgojeno dekle ne smela poplačati s prijaznim odzdravom. Kaj bi bilo, če bi te bil videl kak obrekljivec.«

Moje besede so Miro zadele.

»Oh, saj nisem nič hudega mislila,« je hitela. »Bog ve, kaj bodo o meni govorili, če me je kdo videl! Pa saj me ni nihče videl! Recite, da me ni nihče videl!«

»Kaj vem, če te je kdo videl, ko me pa ni bilo zraven,« ji odvrnem s trdim glasom. »Drugič budi bolj previdna!«

»Saj bom,« je obljubovala in še pristavila: »Ali ste zelo hudi name?«

V odgovor se obrnem stran proti oknu.

Potegne me za rokav in začne iznova: »Povejte, če ste hudi! No, povejte!«

»Sem,« ji odvrnem kratko, ne da bi jo pogledal. Bil sem v resnici hud.

»Nikar ne bodite hudi, saj ne bom nikdar več. Kaj ste še hudi? Povejte!«

Vlekla me je za roko in me proseče gledala. Ozrl sem se vanjo, videl njen pogled in bil premagan. Rekel sem ji, da nisem prav nič hud, pritrdil, da je nihče ni videl, ji obljubil, da ne bom mamji povedal, da, pripravljen sem bil oklofutati tistega poročnika, če bi me bila za to prosila.

Tako zelo me je imela ta deklica v oblasti, dasi sem baš tisto leto že srečal Abrahama. Lastnega otroka bi ne mogel bolj ljubiti kakor sem njo. Marsikake boli bi se bil izognil, če bi je ne bil nikdar poznal.

* * *

Vojaške vaje so se končale, vojaki izginili in z njimi so izginile tudi moje skrbi. Mira je držala svojo besedo in častnikov niti omenila ni več.

Prišla je jesen, toda ne tista žalostna, mokra jesen, polna težkih oblakov, ki vise globoko in lije iz njih dan za dnevom, teden za tednom, marveč jesen, polna veselja in radosti. Jasna jutra, ožarjeni večeri, polja in vinogradi, pripravljene kakor pogrnjena miza,

ki čaka povabljenih gostov, gozdovi kakor pozlačeni. Delal sem daljše izprehode. Zlasti sem rad hodil v kake pol ure oddaljeni košati gozd Hrastje.

Bilo je v soboto pred rožnvenško nedeljo. Kmalu po kosilu se odpravim na izprehod v Hrastje. Ker se mi je zahotelo solnca, sem si izbral daljšo pot čez vinograde. Zložno sem stopal po utrjenih ilovnatih stezah in ogledoval bogato obložene trse. Med ropotanje klopotcev so se mešali votli glasovi kadi in sodov, katere so nabijali viničarji. Letina je dobro obetala.

Kmalu zapustim vinograde in pridem po dolgi, kakor kača se vijoči poljski poti v Hrastje. Tu krenem v »Glavni drevored«, kakor smo meščani nazivali kakih dvajset minut dolgo gozdno pot. Nekako sredi drevoreda zavijem v stran in pridem po kratki, precej strmi brežini v svoje »Zatišje«.

V Zatišju sem si dal že pred leti napraviti klopico, krog nje sem nasadil nekaj grmov, ki so se tako razrastli, da me nihče ni mogel opaziti iz drevoreda.

Sedem na klop in se udobno naslonim na skalo, ki jo je obrastel mah. Od fare in podružnic so se oglašili delopustni zvonovi, po vsem gozdu so se prelivali glasovi in se pozdravljali. Ob taki priliki sem vselej zasanjal. Lepo je sanjati, ko bdiš. Ko so zvonovi utihnili, sem se zdramil in se odpravil proti domu. Kar zagledam spodaj v drevoredu mlad par. Gospod, velik, vitek mož, mi je bil neznan, deklica se mi je pa zdela zelo podobna Miri. Hoja je bila njena in tudi obleka se mi je zdela znana, toda imela je obraz zastrt z gostim pajčolanom, kakor ga pri Miri še nikdar nisem videl. Nisem si tudi mogel misliti, da bi ona, ki ni šla nikdar brez matere na izprehod, hodila tu sama v moški družbi. Vkljub temu sem se hotel prepričati.

Počasi se približata in sedeta na klop nasproti mojemu Zatišju. Opazoval sem, kako so spremljevalcu gorele oči, videl sem trd boj deklice, ki je omagovala, dokler ni dvignila pajčolana in nagnila lica do njegovih ustnic. Tedaj sem ves vztrepetal, zakaj bila je — Mira.

»Mira!« sem zaklical na glas, ne da bi kaj pomislil, in v hipu stal pred njima. A komaj me je Mira zagledala, že je odhitela po drevoredu.

Njen spremljevalec je razjarjen zavpil nad menoj: »Kako se predrznete...«

»Tako, kako se drznem? Povejte rajši, kdo ste Vi, da se drznete zapeljevati pošteno dekle iz poštene in ugledne rodbine?« ga prekinem jaz.

Oni je postal naenkrat čudovito miren.

»Zdi se mi,« je govoril počasi, kakor bi tehtal besede, »da hočete biti nekak Mirin varuh. Pojasniti Vam moram, da me Mira ljubi in da bo v kratkem moja nevesta. Vam bi pa svetoval, da se lotite bolj pametnega dela, kakor da jo v smešni ljubosumnosti zalezujete. Za sive lase je to smešno.«

Pri zadnjih besedah se mi porogljivo nasmeje, odkrije in odide kot ponosen zmagovavec za Miro.

Ostal sem sredi pota zmeden in poparjen.

»Gotovo mu je Mira o meni pripovedovala, kako jo imam rad in kako se bojim zanjo. Morda se je celo iz mene norčevala. In jaz sem jo imel tako rad! Vse bi bil dal zanjo. Hotel sem ji nadomestovati očeta, pa imam sedaj to plačilo. — Sicer se mi čisto prav godi. Čemu se toliko brigam za otroka tujih ljudi in se vtikam v stvari, ki me nič ne brigajo! Da bi je vsaj ne bil nikdar poznal! Sedaj bo drugače. Nikdar več je ne pogledam. In tudi gospe Marije ne. Ona ve gotovo za vse. In meni niti besedice ni zinila. In tudi Mira mi je vse prikrivala! Kolikokrat mi je povedala, da ta ali oni hodi za njo, to zadevo, ki je videti bridko resna, mi je pa zamolčala! In da nisem sam nič zapazil! Res je bila zadnje tedne včasih bolj zamišljena in redkobesedna, včasih zopet nenavadno vesela, toda menjanje čuvstev sem pri njej tudi poprej večkrat opazil. Morda pa gospa Marija o tem razmerju vendarle nič ne ve. Gotovo bi mu kmalu naredila konec. Možu je morala obljubiti v zadnji uri, da ne bo Mire dala nikomur drugemu nego poštenemu Slovincu. Ta človek je pa tujec, Nemeč, in najbrže, kakor kaže njegov obraz, celo žid. Toda kako se more Mira z njim shajati, ko mati tako nanjo pazi? Gotovo ve gospa Marija za to zvezo! To so ženske obljube! Nobene več ne pogledam. Še nocoj zabijem vrtno duri.«

Take misli so mi vihrale po glavi, ko sem šel počasi ves pobit in jezen domu. Preden sem prišel na pol pota, sem se že v toliko pomiril, da se mi je zdel sklep glede zabijanja vrtnih vrat vendarle prenačljjen.

»Saj se ne mudi tako, Danes ali jutri govorim z gospo Marijo, in ako se sumnja uresniči, da ona vse ve in odobrava, zabijem takoj vrata. Z Miro pa sploh ne spregovorim več.«

Ko pridem s takimi sklepi domov in grem mimo kuhinje v svojo sobo, zaslišim v njej Mirin glas. Pogovarjala se je s Katino. Komaj slečem suknjo, že se oglase v prvi sobi njeni prožni koraki in takoj nato potrka.

»Noter!« zakličem osorno, kajti jeza me je začela iznova grabiti.

To pot je pa bila Mira zelo oprezna. Skrbno je zaprla za seboj obojne duri, v prvi sobi in v moji, da bi kak glas ne prišel v kuhinjo. Morala je biti medtem že doma, ker je bila razoglava.

»Ali ste zelo hudi?« vpraša z žalostnim glasom in me proseče pogleda.

»Midva se ne pozna več,« ji odgovorim trdo, odločno.

»Pa vsaj mamí nikar ne povejte!«

Gospa Marija torej ni nič vedela o tem. Prosil sem jo v mislih odpuščenja.

»Tako,« pravim, »mama torej nič ne ve?«

»Nič! Ne bodite hudi in ne zatožite me mami, saj ne bom več.« Pri teh besedah si zakrije obraz in glasno zaihti.

Jaz sem si pa poklical v spomin »smešno ljubosumnost« in se nisem dal geniti od njenih solza. Ker si pa le nisem zadosti zaupal, sem ji obrnil hrbet in stopil k oknu.

Ona pa ihti dalje in se mi začne smiliti, ko se zopet oglasi: »Niti odgovorite mi ne. Saj nisem nič tako hudega storila, če...«

To me je pa zopet pogrelo.

»Tako,« se obrnem k njej, »to ni nič, tak sestanek s tujim človekom v gozdu?«

»Saj me bo vzela!«

»Tako, ti se možiš in mama o tem nič ne ve?« se začudim. »Zapomni si, Mira, da pošteno dekle ne sklepa ljubavnega razmerja za hrbtom svoje matere. Zakaj pa nisi mami nič o tem povedala?«

»Ed—,« ušlo ji je iz ust, toda hitro je popravila: »on je rekel, naj molčim še, ker je skrivna ljubav veliko slajša.«

»In za fante cenejša,« pristavim jaz. »Dobro, sedi in povej mi vse odkrito in zaupljivo, kakor si mi sicer vse svoje težave odkrivala; toda na kratko! Potem bom že videl, kaj naj ukrenem.«

»Piše se dr. Edmund Talberger,« začne Mira, »doma je na Dunaju. Bil je tu kot rezervni poročnik na vajah. Takrat, ko sem stala na balkonu, me je pozdravil. Saj veste. Zaradi mene je ostal po vajah tu. Pred tremi tedni mi je pobral na poti k francoski uri knjigo, ki mi je bila padla na tla, in me prosil, če me sme spremiti. Nisem ga mogla zavrniti.«

»Prav lahko bi ga,« jo prekinem, »in bolje bi bilo zate.«

»Seveda, Vi lahko govorite tako, ko ste stari. Ko ste bili pa mladi...«

»Nisem dekletom pobiral knjig in se jim ponujal za spremljevalca, o tem si lahko prepričana. Pa le pripoveduj dalje!«

»Saj je šel z menoj samo par korakov. Drugi teden mi je pa pripovedovala gospa Stauberjeva, pri kateri se učim francoščine, da pozna dobro Edmunda, da otvori kmalu odvetniško pisarno na Dunaju, da se namerava ženiti in da me silno ljubi. Vprašala me je, ali bi se smel z menoj vred francoščine učiti. Znano Vam je, da sem si želela vedno kakega doktorja, pa sem privolila. Ugajal mi je že takrat, ko me je s konja pozdravil. Tako sva se shajala pri francoskih urah. Rada bi bila Vam ali mami povedala, a sem mu obljubila, da bom o tem tako dolgo molčala, dokler mi sam ne poreče, naj povem. Učiteljica naju je le tu in tam za hip ostavila sama. Ob takih prilikah sem mu dovoljevala, da mi je poljubljal roke, na izprehod sem pa šla danes prvič z njim. To je vse.«

»In zadosti,« pristavim resno. »Sedaj ti kot dober prijatelj svetujem: pojdiva k mami in ji vse povejva.«

»Toda Edmund bo hud, če povem mami,« je skušala ugovarjati.

»Če je poštenjak, ne bo hud,« ji odvrnem odločno in poudarim poštenjaka.

Miro je zbudlo to poudarjanje.

»Dobro, pa naj bo,« je pristala užaljena.

Gospo Marijo sva dobila pri šivanju. »Balo šivam za Miro,« mi je šaljivo odgovorila, ko sem jo vprašal, kaj dela.

»Kakor nalašč,« sem si mislil in začel brez ovin-kov z Mirino zadevo.

Gospa Marija me nekaj časa mirno posluša. Ko ji pa omenim tudi sestanek v Hrastju, se ji jezno zablis-kajo oči in pravi:

»Torej to moram slišati o tebi, Mira? Mi li moja ljubezen in skrb tako vračuješ, da ti je človek, ki ga poznaš komaj par tednov, več kakor tvoja mati? In ta sestanek. Moj Bog, da te ni sram?«

Mira, ki je takoj pri prvih materinih besedah povesila glavo, je odgovorila komaj slišno: »Rekel je, da se poročiva, kakor hitro otvori pisarno.«

»Tako obeta vsak malopridnež,« pripomni gospa Marija. »Gotovo je Nemeč in morda celo žid?«

»Nemeč je, mislim pa, da je katoličan; po veri ga nisem vprašala,« odgovori Mira plaho.

Gospa Marija nato nekoliko pomisli, potem pa pravi slovesno:

»Mira, poslušaj me! Ko je bil tvoj oče, narodnjak in poštenjak, na smrtni postelji, sem mu obljubila, da se z mojim dovoljenjem poročiš edinole s poštenim Slovincem. In to obljubo hočem tudi zvesto izpolniti. Zato ti prepovedujem vsako občevanje s tem človekom. — Nimam li prav, gospod profesor?«

»Gospa Marija, govorili ste mi prav iz srca in želim le, da bi vse slovenske matere tako mislile in govorile. Ti pa, Mira, zahvali Boga za tako mater, ukloni se njeni volji, ki je tudi volja tvojega rajnega očeta, in pokoplji svojo mlado ljubezen, zlasti ker si jo naklonila možu, ki je gotovo ni vreden.«

Mira je globoko sklonjena ihtela, toda ugovarjala ni. Vedela je namreč dobro, da mati ne trpi ugovora, kadar kaj odločno zapove.

Takoj drugi dan je gospa Marija pisala Talbergerju, naj pusti razmerje z Miro; učiteljici je pa odpovedala ure. Talberger je čez nekaj dni izginil iz mesta, ne da bi bil prosil kakega razgovora.

Mira je hodila objokana po hiši in po vrtu. K meni je prišla samo, če jo je mati poslala po kakem opravku, in še takrat se je vselej hitro poslovila. Mati je trpela, a trpel sem tudi jaz. A prišlo je še hujše.

* * *

Bilo je tisti dan po vernih dušah. Bral sem neko novo delo o mravljah, ko nekdo močno pozvoni. Nato se odpro vrata in se zasliši glasno govorjenje. Kratek ropot po stopnicah in takoj nato je bilo zopet vse tiho.

»Kam se pa Katini tako mudi, da še zapreti ne utegne,« pravim sam pri sebi. Urno stopim v prvo sobo in pogledam skozi okno na vrt. Prišel sem baš prav, da sem videl Katino in Rozo, kako sta vihrali skozi vrtna vrata k sosedovim.

»Se je li pri gospe Mariji kaj pripetilo? No, če me bodo rabili, me bodo že poklicali.«

Tako sem si mislil in sedel pomirjen k pisalni mizi. Toda preden sem se zopet vglobil v branje, pridirja Katina in mi pove, da je gospa Marija omedlela, da je pa zopet prišla k sebi in me prosi, naj pridem nemudoma tja.

»Misli si,« je pristavila še v naglici, »Mira je ponoči pobegnila.«

Ta vest me je tako izpodbodla, da nisem nič manj hitel čez vrt kakor poprej Katina in Roza. Gospa Marija je sedela na divanu, blede ko smrt. Pogledala me je nepopisno žalostno in mi nemo podala list, ki ga je držala v rokah. Bilo je Mirino pismo. Pisala je, da ne more živeti brez Edmunda, da jo mora zapustiti in iti za njim, da jo pa pride kmalu obiskat spotoma, ko pojde na ženitovanjsko potovanje kot žena dr. Talbergerjeva. Prosi jo, naj ji odpusti, češ, da ne more drugače ravnati.

Lastnim očem nisem verjel, ko sem to bral, kajti nikdar ne bi bil mislil, da bi mogla Mira tako globoko pasti. Tolažiti bi bil moral gospo Marijo, pa sem bil sam tolažbe potreben.

Toda nekaj je bilo treba storiti, in sicer hitro, dokler še ni bilo prepozno. Mira je šla najbrže na Dunaj, kjer jo je čakal zvodnik. Zakaj niti malo nisem več dvomil o tem. Zato sem odpotoval s prvim vlakom za njo. Blodil sem teden dni po Dunaju, poizvedoval po Miri in Talbergerju, a našel nisem najmanjšega sledu. Težka je bila vožnja proti domu, a še težja pol h gospe Mariji.

Moje poročilo o neuspešnem iskanju je sprejela še precej mirno. Sklenila je roke v naročju in rekla: »Morda je še bolje tako. Vest mi ničesar ne očita. Učila sem jo vedno lepo in jo navajala k dobremu, zato sem popolnoma nedolžna pri tem njenem dejanju. Srce mi sicer hrepeni in kliče po Miri, a razum mi pravi, da ni vredna ljubezni, ker me je zapustila na tak način in šla za tujcem.«

Ko je pomlad naznanjala svoj prihod v deželo in ni bilo od Mire še nobenega glasu, je začel poprej tako mehke obraz gospe Marije dobivati ostrejšje poteze.

(Dalje prihodnjic.)

Pomladno hrepenenje.

V naših krajih že rože cveto,
čez gore prihaja njih vonj;
vetri pomladni pozdrave neso
od lip razcvetelih in polj.

V daljo, kamor cesta hiti,
oziram se često željân.
Na cestnem mejniku nekdo sedi,
vabi domov me stokrat na dan!

Joža Likovič.

Zapuščena.

Ko naša je hiša še z Bogom živela,
ptičica vsaka meni je pela,
rožica vsaka meni cvetela,
solnčni je žarek meni sijal,
meni potoček bistri šumljal:
Moje duše pisani vrt
bil je le Bogu in solncu odprt.

Pa so za božje prijateljstvo nas ukanili,
Bogu so v hišo pot zabranili,
solnce dobrotno na nebu zgasnili:
nič več mi ptičice ne pojo,
rožice več mi ne cveto —
siva, umazana megla
srečo je mojo prepregla.

Leopold Turšič.

Blaženi spomini.

Včasih priplove tolažba z nebá,
v urah samotnih, v tihih nočéh,
ko je na nebu vse svetlo zvezdá
in ko na zemlji potihnil je smeh;
lahno se bliža, zapre mi oči,
v sén me zaziblje, mi križ naredi,
tiho poljubi me, mehko objame,
dušo telesu prav rahlo mi vzame ...

Roma mi duša v neznane daljave;
daleč ostane mi zemlja, težave;
duša potuje, potuje naprej,
žalostna duša do blaženih mej ...
Komaj pa v dalji zazrla je raj,
mora vrniti se, mora nazaj ...
Vendar spomini na holme nebeške
ure mi krajšajo dolge in težke.

Pavel Š.

Ljudje od morja.

Mačajna Bogomir.

Privid lepe Vide.

So dnevi, ki jih doživi človek kot v sanjah. Pridejo in izginejo nenadoma in zazdi se nam, da smo sedeli v kakem skrivnostnem gledališču, v poslopju, ki je imelo vse stene obdane s škrlatnim odelom in kjer so igrali pravljico, zasanjano že davno, davno, daleč tam v otroški dobi. V svojih ljudskošolskih letih sem čital arabsko pravljico iz »Tisoč in ene noči«. Pozabil sem nanjo. Neki dan pa sem našel knjigo na cesti v tujem, neznanem jeziku. Popotni človek jo je izgubil. Odprl sem jo in glej, v knjigi sem zagledal sliko iz že davno pozabljene pravljice. Nenadoma se je povrnilo. Vse slike so bile, ne tako kot bi jih videl, če bi bral knjigo sedaj, bile so žive, prav žive, kot sem jih videl v onih davnih dneh. —

Sedel sem na klopi v tržaškem ljudskem vrtu. Naveličal sem se ta dan mesta, morja in neznosnega trušča, ki je prihajal celó semkaj na vrt. Kadil sem cigareto, zvito iz slabega tobaka, in malomarno opazoval popolnoma nepravilne poteze in velikanski nos na spomeniku nekega neznanega mi slavnega moža, ki je stal nad gredico. Velika je bila vročina. Puhnil sem dim kvišku med zelene drevesne liste. Dvigal se je leno, leno od vejice do vejice, trepetal v urnih valovih ter tvoril majhen oblček nad drevesom, kot da mu vročina ne da naprej.

Zagledal sem gospo, morda petdesetih let, ki se je usedla na klop pred menoj. Jel sem jo opazovati. Ni bilo namreč prav nič vsakdanjega na njej; ves drugačen je bil njen obraz kot obličja mimooidočih. Brez dvoma je bila nekoč zelo lepa. Lepota je sicer izginila v teh letih ali nadomestila jo je plemenitost, ki na mah zbudi človeku zanimanje. Zazdelo se mi pa je, da mora biti nekoliko bolna, kajti vedno večja bledica ji je stopala na obraz in roke so se ji komaj vidno tresle. Najbrž je neznosna soparica povzročila vse to.

Naenkrat pa se je njeno telo nagnilo in v počasnem loku omahnilo na klop. Vstal sem in stekel h gospe. Polno ljudi je hodilo poprej mimo, sedaj pa ni nobenega. Tekel sem k bližnjemu vodnjaku. Korec na njem je bil privezan z verižico. S par sunki sem jo utrgal, natočil v posodo vode in pritekkel nazaj. Posrečilo se mi je kmalu spraviti gospo k zavesti.

»Hvala! Kdo ste Vi?« je vprašala v slovenskem jeziku.

Predstavil sem se. Že prej se mi je zdelo, da mora biti našega rodu. Prav to je tudi ona ugenila o meni.

»Spremite me na cesto. Slaba sem!«

Na cesti je pomignila bližnjemu šoferju. Ko je prišel, mi je skoraj ukazala, naj grem z njo. Priznati

moram, da nisem bil vesel vabila; kajti veliko bolj sem doma kje na pesku, kopajoč se ob reki, ali med fanti v gostilni kot v družbi, v kakršno sem slutil, da bi utegnil sedaj priti. Ko sem odklonil, je ukaz rezko ponovila, s čudnim glasom, da sem se presenečen ozrl vanjo in vstopil.

»Trudna sem. Ni treba govoriti,« mi je rekla, ko je avto drevil po hrupnih ulicah. Zavijal je iz ene v drugo. Dosegel je morje ter zopet krenil v mesto mimo ribarne in kar naprej. V tem kraju nisem bil še nikdar. Ustavil se je pred visoko hišo na temni ulici. Nobenega človeka v bližini. Po stopnicah sem jo podpiral, ko je stopala. Na stanovanjskih vratih ni bilo niti zvonca. Odklenila je sama.

»Sama biva,« sem pomislil. »Niti služkinje ni.« Najrajši bi se obrnil ter šel. Ko sem vstopil, sem ostrmel. Takega razkošja še nisem videl v nobenem mestnem stanovanju. Ne bom opisoval raznega posodja in rož, o katerih se mi je zdelo čudno to, da so bile vse rdeče barve, ne dragocenega pohištva in krasnih, res z izbornim okusom izbranih umetniških slik. Čudil sem se le veliki zavesi iz rdečega baržuna, ki je zagrinjala skoraj vso steno. Ko sva vstopila, se je ta zavesa nekoliko premečnila, a sodil sem, da je dahnil veter, ko je odprla vrata. V kotu je stal črn klavir, na njem so bile gosli. Gosli igram sam in ker imam rad vsakega, ki jih igra, sem se prijazno ozrl v gospo. Pa se me je zopet lotila nova misel. Klavir in gosli! Igra li gospa še v teh letih? Stanuje tu še kdo drugi? Čudno. Saj je bilo stanovanje zaklenjeno, ko sva vstopila.

Pozornost mi je zbudila slika krasnega dekleta, oblečenega v preprosto narodno nošo; kodrasta rjavolaska, z velikimi, modrimi očmi in lepo izoblikovanim obrazom. Ozrl sem se na gospo, ki je umeknila pogled. Opazovala me je, ko sem gledal sliko.

»Igrate klavir ali gosli?«

»Klavirja ne, gosli pač!«

»Igrajte kaj! Ali hočete note?«

»Ne, bom brez not.«

Note so mi vedno le ovirale igranje. Ne more se ogreti človek, če mu vedno skačejo tiste črne pike pred očmi. Prijel sem gosli, a čudno, prav nič nisem vedel, kaj naj igram, dasi nisem bil doma v svoji sobici nikoli v zadregi radi tega. Prišla mi je na misel Ave Marija, ki sem jo pel še na gimnaziji na koru v dijaški kapelici. Ali ni ta soba podobna kakšni kapeli? Čuden polmrak je ležal v njej. Igral sem tiho in počasi; Marijin slivospev je plaval med stenami in izginjal za zaveso na drugi strani. Tista zavesa je vlekla, kot da bi bil v sanjah, moj pogled nase. Nato sem prešel od Ave Marija v Večernice od Gabriela

Marie. Ne da bi bil pomislil, kaj naj igram, kar samo je prišlo, kot da bi polmrak poklical pesem v sobo. Čudna misel se me je polastila. Doma pri nas so prepevale dekleta pesem o Lepi Vidi.

Lepa Vida pleje proso
navsezgodaj med razori.
V njem stepeno najde roso.
»Da bi, bogdaj, moje bilo,
kar nocoj je tod hodilo...«

Pesem opeva lepo Vido, kako je tudi drugo jutro našla proso otrto od rose, kako je v tretjem jutru zagledala veliko kačo, ki je bila mlad kraljič s ključi, kako ga je odčarala s tremi šibami in odšla z njim v grad. Melodija je mehka in preprosta, da bi jo lahko zaigral otrok. Gospa je že med igranjem dvignila z okna zaveso, pa le nekoliko, in zagledal sem morje. Morje in slika deklice na steni sta mi priklicali v spomin to pesem, ki sem jo pel še kot pastir na paši.

Malo trenutkov je, da je človek zadovoljen sam s svojim igranjem, a pridejo, le včasih pridejo, in duša, ki je napolnjena navadno z vsakdanjo puščobo, se obda v mehak vonj, kot da hoče zaplakati, ne v žalosti, ampak v tihem, tihem, nedoumljivem veselju. In čeprav je človeka zopet skoraj sram, ko se povrne nazaj med vsakdanjosti in se spomni takega dogodka, je vedno zopet vesel, kadar se taki trenutki povrnejo.

Igral sem. Pred menoj je bilo morje, ta simbol našega življenja, našega slovenskega življenja, ki je mirno in tiho, pa se razburi v vihar, silen in mogočen. Videl sem našo zemljo in ljudi na njej, ki sejejo znoj v zemljo in hrepene drugam, gredo in se spet vračajo. Po tej sobi, tihi, temni, presekanj komaj od pramena solčnih žarkov, ki je bil, kot da se je odbil od morja, je zaplaval privid lepe Vide. Prav s slike je stopil in plaval po sobi. Večno pete so pesmi o lepi Vidi pri nas in ostale bodo pete, dokler bodo naše matere sejale svoje seme po teh nerodovitnih, a tako ljubljenih tleh.

»Kaj ste igrali, povejte, kaj ste igrali sedaj na zadnje?«

»O lepi Vidi, gospa! Narodna pesem je.«

»O lepi Vidi ste igrali? Čudno. Igrajte še enkrat!«

Nenavadne so bile njene oči, ko je to govorila. Tudi sem zapazil, da se je zavesa nanovo premaknila. Vedel sem sedaj, da mora biti še drugi poslušavec v bližini.

»Kam gledate? Igrajte!« je ukazala gospa s skoro csornim glasom.

Igral sem, a ni bila več tista pesem kot prej. Nezadovoljen s svojim igranjem sem se zasmejal samemu sebi in prešel kar naenkrat v čisto navadno fantovsko koračnico.

»Stojte! Kaj igrate? Norčujete se. Ne igrate več! Še sem slaba. Grem v spalnico.«

Hotel sem se posloviti. Zamahnila je z roko in se obrnila proti zavesi.

»Vida! Vida, pridi in postrezi gospodu! Dolgujem mu danes zahvalo!«

Po teh besedah je takoj stopila k drugi, manjši preprogi. Na neki pritisk, s katerim jo je dvignila, sem zapazil vrata, ki jih prej ni bilo videti. Odšla je. Zavesa na desni pa se je premaknila in zagledal sem deklo, lepo in smejoče se, morda najlepšo žensko, kar sem jih kdaj videl. Samo enkrat poprej sem videl podobnega obraz. V turškem delu sarajevskem sem srečal zakrito žensko, ki je le za trenutek dvignila zastor s svojega obraza zaradi šalivke, ki jo je izrekel moj tovariš. Takrat naju je bilo oba sram.

»Vida!«

»Kako ti je ime? In kdo si? In od kod prihajaš?« ...

»Iz te doline, praviš, si? Tudi moj oče je bil od tam. Otok je med belo mrežo Krasa. In vode teko v ogromne podzemne votline, v katerih so se spočele pravljice. Nad slapovi med prepadi Reke plavajo vile-meglice. Na planotah rajajo vile-pozemkinje v kolu krog kotlinastih kadunj. V kadunjah se skrivajo lisice, ki ponoči more klikajoče živalce. V višavah plavajo kragulji in se spuščajo v boj s kačami črnkami, ko jih vidijo plaziti se čez zidove, ki so kot mozaični kamenčki vdeleni med pestre ograde, kjer pojo pastirice svoje popevke in puhajo voli oblacke soparice, mukajoči z dolgim, zateglim glasom. Bivala sem tam, dokler me ni poklicalo morje. Mati je od morja doma. Zaželela sem si te velike, velike planote, ki je kot večnost. Vidi se hoče večnosti. Pokliče me nazaj na one planote. Grem in se vrnem. Si slišal pravljico o morskem dekletu, ki si je iz ljubezni do pozemnosti zaželelo ljudskega krsta in umrljivosti, da bi živela srečo ljudi, pa je hodila potem nazaj na obrežje in jokala s svojimi nesmrtnimi sestrami do konca? — Pesem si igral prej, ki jo znam peti sama. Tudi mati jo zna. Zato je hotela, da jo ponoviš. Čemu si se norčeval in jo zabrisal z grdo popevko? Nikoli se ne sramuj poljuba večnosti, tudi če drugi ne mislijo tako! — Hočeš videti mojo sobico? Samotna je in rdeča kot ljubezen. Pojdi!«

Stopila sva mimo zaveso. Prišel sem v sobo, kakršne nisem videl še nikoli. Vse stene so bile obdane z rdečim baržunom. Strašno mora vplivati ta barva na človeka, ki je obdan dolgo samo z njo. Podobno mora vplivati kot kapljica, ki kaplja enakomerno brez presledka vso noč in ne da zaspati.

»Misliš,« je rekla Vida, »da imam vedno tako? Ne bi mogla prenesti. Potrebujem pa včasih to za opojnost. Kadar je dovolj, naredim tako.«

Stopila je k vrvi in potegnila. Izpod stropa so se spustila bela zagrinjala po vseh stenah.

»Tako! Sedaj je veselejše. Poglej! Skozi vsa tri okna se vidi morje, ki ni v tem kraju okuženo s pri-

staniščnim vrvenjem. Komaj ribiške ladjice pridejo semkaj v ta morski del. Ob oknu stojim in gledam, gledam v dnevno in noči, ter živim z vodovjem, kadar je mirno in kadar vihra burja čezenj in se zariva vanje s silnimi poljubi. Verjameš, da se je nekoč v viharju morska ptica zatekla v to sobo? Pogladi sem jo in nato spustila nazaj v vihar. Otroci morja naj se viharjev ne boje!

Oči so ji žarele, ko je pripovedovala.

»Misliš, da se jaz viharjev bojim? Ne bojim se jih. Drugi sanjajo o sreči in jo iščejo tam, kjer po gnoju smrdi. Samota, tišina, vihar, večnost. Vidiš, vse to je v tej sobici. Ne potrebujem nikoč, ker sem večja

kot drugi. Sama sem z materjo in ko mi umre, bom popolnoma sama še naprej. Neskončno morje ne potrebuje nikoč, ker so vsi manjši od njega. Ti si ga doumel. Doumel si lepo Vido, ko si jo klical na goslih. Stopi bliže in glej mi v oči! Jaz sem morje, jaz sem Vida. Poljubi me in pojdi!»

* * *

Nemirno je bilo mesto in vrvež v njem. Nisem gledal okrog. Stopil sem na obrežje. Nastajal je vihar. Valovi so pljuskali čez obrežje. Nad menoj je bivala sobica in v sobi lepa Vida. Zavriskal in zapel sem v vihar ter odšel naprej.

Jutranja romančica.

Kot da prišlo iz ognjenih je vic —
izza radostnih vinskih goric
solnce poredno davi je vstalo
in nam z utrinki strehe užgalo.

»Kam bomo šle sirotice zdaj
bedne brez strehe?
Kje si urežemo kruha poslej,
kje zadobimo utehe? ...«

Solnce se za oblaček je skrilo,
same porednosti se zasolžilo;
Skozi oblaček solzé so mu lile —
strehe goreče nam pogasile.

Leopold Turšič.

Ko zarja se vzbudi.

Ko zjutraj zarja se vzbudi,
njive pozlati,
ptice prebudi,
da orglice, mejice žive,
zasvirajo,
še mrtve kimajo koprive,
svoj drobní cvet odpirajo,
ko pesem radostna odmeva.

Pastirček vaški v polje vriska
in nad živino vpije vmes;
kako je lepa krava liska,
ko gre ob meji belih brez!

Kraljevo sonce jasno seva,
žarki v rosi zagore,
cvetlice se solze:
blesteče kose svišč odmeva,
čez senožet smrt mlada gre. —

Na vasi milo zvon pozvanja,
mrličkom sred polja zvoni —
cvetju mojih mladih dni. —

Gustav Strniša.

Gospod Potrebin.

Gospod Potrebin in njegova gospa,
o, to je neznanska razlika,
kaj čuda potem, če okolica vsa
nad njima se rada spotika.

Gospod Potrebin — on je hrust, velikan,
a ženkico drobceno ima,
in pravijo, da je za zvezo dobil
spreglede iz samega Rima.

No, ta je že bosa in druge tako,
pa vsaka je malo drugačna;
najlepša, da ženka tak drobcena je,
ko vsak dan ob hrustu je — lačna ...

Korunova Neža, vse fare odmev,
na ljudsko povelje ga praša:
»Gospod, je li res, kar ljudje govore,
da strada igračka ta Vaša?« ...

Gospod Potrebin se smejal je na glas:
»Veš, Nežika, sladko trobilce,
ob zvrhani vreči še miška ima
obilno in dobro kosilce!« ...

Leopold Turšič.

Zlata riba.

Spisal Zvonimir Kosem.

Naj vam povem, ljubi moji, še pravljico o zlati ribi, kakor jo je pripovedoval mornar Sime, ko smo se vozili v temni noči od Aleksandrije proti Carigradu in je besnel krog nas vihar in se igral z našo usodo kakor s škripajočimi jambori in povezanimi jadri nad nami:

Kadar je na morju vihar, tedaj imajo na dnu morja velik praznik. Kadar se barke pogrezajo, tedaj tam spodaj plešejo. Zlata riba, kraljica podmorskega kraljestva, pride iz svojega gradu na dvorišče, ž njo pride vse njeno spremstvo, ki ga nima številnejšega nobena kraljica na zemlji. Njena krona, ki je iz samih biserov, je več vredna kakor bogastvo vseh kraljev in cesarjev na svetu. Tisoč rdečih ribic, najlepših dvorjanic, ji streže noč in dan z jedjo in pijačo, tisoč je njenih stražnikov, črnih rib, na milijone pa ima pokornih bledih sužnjev, ki ji zbirajo bogastvo po vseh delih prostranega morja ter z biseri polnijo dvorane njenega gradu. Čim več potopljenih bark — toliko večje je bogastvo zlate ribe, toliko sijajnejši je njen grad. Zato podmorska kraljica ničesar bolj željno ne pričakuje kakor viharja. Drugim pogin — njej dolgo življenje, bogastvo, slava in čast! S poginjajočimi je zaplesala smrt — z njo pleše tedaj veselje; rdeče dvorjanice plešejo, črni stražniki in blede sužnji, najbolj pa ona sama, zlata riba, s svojo dragoceno krono na glavi.

Pa poslušajte, česa se domisljijo nekoč sužnji! Da ni pravično, ker zlata riba samo kraljuje, oni, sužnji, pa ji brez plačila znašajo bogastvo iz potopljenih bark. Ko ona veseljači in je sita vseh sladkosti, trpé sužnji glad. Samogoltnost, poglavitno lastnost zlate ribe, je treba uničiti, s samogoltnostjo oholost, njeno zvesto spremljevalko. Sklenijo torej svojo kraljico ubiti, da bo zasijala svoboda po vsem podmorskem kraljestvu. Dogovorijo se s stražniki in dvorjanicami, ponoči zlato ribo zastrupijo, njeno bleščečo krono pa si natakne na glavo zadnji suženj, ki tako postane kralj.

Svoboda, zdaj si zasijala vsem!

Prvi teden svojega vladanja napravi novi kralj pojedino in povabi nanjo razen sužnjev tudi dvorjanice in stražnike. Od zore do mraka plešejo, vriskajo, pijejo in se gostijo. Kralj sam pleše od zore do mraka, vriska, vsakogar objema in vsakomur nazdravlja kakor bratu.

Drugi teden reče novi kralj:

»Zdaj sem sit plesa, vina in potic — spat grem! Zbogom za ta čas!«

Zaklene se v grad in leže v svojo široko posteljo, dvorjanice mu prepevajo, da bo lepše sanjal, stražniki pa se strnejo krog gradu v goste vrste, da bo spal kralj brez skrbi in v miru.

Sužnji, ki so pijani bolj od veselja kakor od vina, smrče še v spanju objeti kakor podrti skladovnica drv na dvorišču ter sanjajo o nebesih, ki jih bodo imeli pod novim kraljem na dnu morja.

Tretji teden razgiblje silen vihar morje od vrha do dna in zbudi podmorskega kralja. Takoj mu poveznejo poslušne dvorjanice krono na glavo, ogrnejo ga s pozlačenim plaščem — in tak, žareč v kraljevskem sijaju, stopi nekdanji suženj dostojanstveno iz gradu na dvorišče. Straža se mu spoštljivo prikloni do tal, kralj se milostno nasmehlja na desno in na levo, pa ves presenečen zapazi, kako ga zaliva od vseh strani veletok sužnjev in mu kliče:

»Brat! Brat naš!«

Od dostojanstva se izbuljijo kralju oči in krona se mu zaziblje na glavi. S strogim pogledom premeri sužnje od vrha do tal, s še strožjim glasom — kakor za bliskom grom — zabobni:

»Hlapci neotesani — kdo vam je dovolil priti pred moje obličje? Ne brat — vaš kralj sem. Kralji pa imajo pravico, da zapovedujejo. In jaz vam zapovem: Na delo, drhal lena, na delo, sužnji moji!«

Osupli pobegnejo sužnji z dvorišča ter se zgrnejo v tesno gnečo šele daleč od gradu, da se posvetujejo, kaj jim je storiti.

»Ubijmo ga!«

»Krono si je dejal na glavo in zdaj je most med njim in med nami.«

»Mislili smo, da smo ugonobili zlato ribo. Nismo je ugonobili. Nova zlata riba je med nami, v svoji oholosti in puhlosti nič boljša od prve.«

»Smrt novemu kralju!«

»Smrt novemu zatiravcu!«

»Smrt novi zlati ribi!«

To sklenejo in se vrnejo ter urno zadavijo kralja, plešočega med dvorjanicami.

Drugega kralja, drugačnega vladarja!

Tega mnenja so tudi milooke dvorjanice in mrkogledi stražniki. A kdo naj kraljuje? Sužnji so dali slab zgled. Zato posadijo krono na glavo prvemu izmed stražnikov, ki postane njihov kralj.

Prvi mesec pojedina, petje, vriskanje in ples. To je kralj, bratje! Nikoli se ne naveliča plesati, nikoli se ne sramuje sestiti za isto mizo k stražnikom in jim zagotavljati, da bo poslej, ko bo vladal on, vina, potic in klobas cele gore ne le samo zanj, marveč tudi za vse druge.

Zdaj bo vendar konec trpljenja na dnu morja. Živela ljubezen in svoboda!

Drugi mesec se je pričelo spanje kralja v gradu in hrčanje po dvorišču ležečih, od veselja omamljenih sužnjev. Ne samo speči, tudi bdeči sanjajo, kako pla-

vajo nebesa zviška navzdol, da ostanejo na dnu morja za vedno.

Tretji mesec si pomane novi kralj oči, skoči s postelje in stopi iz gradu. Kar pa ugleda kralj na dvorišču, to je nekaj takega, česar ni prenesel dosihdob še noben kraljevski ponos. Okrog njega se kopičijo stražniki in sužnji — vsak mu hoče stisniti roko.

In že rohni nad njimi nekdanji stražnik:

»Kaj ne vidite moje svetle krone? Troje korakov proč od mene in na kofera — kralj stoji pred vami! Potem pa koj na delo, lenuhi!«

Milijon nastežaj odprtih ust, milijon presenečenih oči. Daleč od gradu so se sužnji zbrali in ugotovili, da so se v izvolitvi novega kralja bridko varali.

»Zatiral nas ne bo nihče več!«

»Ubili smo že dvoje zatiravcev, dvoje zlatih rib, ubili bomo tudi tretjega zatiravca, tretjo zlato ribo!«

Še tisti večer se valja stražnik-kralj v mlaki lastne krvi sredi gradu.

Ne sužnji, ne stražniki — dvorjanice bodo rešile čast podmorskega kraljestva in dokazale, kako je treba vladati pravično! Z dragoceno krono na glavi postane milooka dvorjanica izvoljena kraljica.

Prvo leto pojedina, kakršne ni priredil doslej še noben kralj in nobena kraljica v veselstvu; iz dneva v noč, iz noči v dan pri bogato obloženih mizah petje, vriskanje in ples.

Drugo leto spi in počiva vse, kraljica, dvorjanice, stražniki in sužnji. Če kdaj — zdaj se ne bodo odmaknila tako težko pričakovana nebesa od sanjajočih oči nikoli več!

Tretje leto pogleda kraljica iz gradu na dvorišče. Sužnji, veselite se, kajti kraljica vam poreče: »Leto dni smo se skupno gostili, leto dni smo skupno počivali — zdaj pa bomo skupno tudi delali, kakor delajo bratje in sestre v družini.« Res je, da nosi kraljica krono, pa ta kraljica je vaša sestra, bratje sužnji! Zlata riba je gledala strogo in ošabno — dvorjanici-kraljici zro oči milo in smehljaje v ta lepi božji svet.

In dvorjanica-kraljica reče sužnjem smehljaje se in z milim pogledom:

»Bratje moji — ali je že videl kdo na svetu večjih lenuhov od vas? Ali ne poznate postav, ki ukazujejo

sužnjem delo, kraljem in kraljicam pa potiskajo pod noge mehko sedalo in v roke bič? Jaz, vaša kraljica, vam zaukazujem: Na delo takoj — dovolj je bilo počivanja!«

Razočarani vdero sužnji v grad,

»Ali smo slišali prav?«

»Posmehuje se nam!«

»Nova zlata riba!«

»Ubijmo jo!«

Zapoved kraljčina je bila nagla, obračun užaljenih sužnjev še hitrejši.

In tako je bilo podmorsko kraljestvo zopet brez vladarja. Žalostni in zamišljeni romajo sužnji, stražniki in dvorjanice po svetlih grajskih hodnikih iz dvorane v dvorano. Bleščečo krono obesijo sredi najlepše dvorane in poležejo pod njo kakor pod žgočim solncem.

Pa zavzdihne prvi:

»Kdo bi nam vladal poslej?«

Za prvim drugi:

»Da bi prišel že čas, ko se ne bo treba nikomur več boriti, ko bo med nami nova zlata riba in ne bo samogoltnosti in krivice, marveč bo ljubezen in pravica!«

Za drugim tretji:

»Poizkusimo še enkrat! Na dnu morja morata zvladati ljubezen in pravica!«

Poizkusijo vnovič pri sužnjih. In krona prične vnovič menjati glavo za glavo. Od samih odsekanih glav pobitih kraljev in kraljic nastane naposled grmada tako ogromna in visoka, da zaštrli iz morja otok, ki ga prej ni bilo; mornarji se boje tistih sivih, iz lobanj zloženih pečin bolj kakor najhujših tajfunov, hurikanov in tornadov; kdor se približa otoku, se približa smrti, ki ga pograbi s svojimi ostrimi kremplji in potegne v valove.

Vsak poizkus brez uspeha; dokler ne spoznajo na dnu morja od sužnjev, stražnikov in dvorjanic vsi do zadnjega:

»Zlate ribe ni mogoče ugonobiti!«

Boi tam spodaj pa se še nadaljuje — pravljica o zlati ribi nima konca. Od leta do leta raste otok iz lobanj. — — —

Utrinka.

I.

Ne kolni, če te svet krivično sodi,
ne kaži jeze mu, nevolje svoje,
poslušaj vest, ponosnomiren bodi:
najslabših osa sadežev ne gloje!

II.

Nikar ne upiraj jezni se usodi,
naj seka rane ti v srca globine,
saj dostikrat na svetu se dogodi,
da zraste sreča v brazdi bolečine!

Tondo.

Pregled slovenske umetnosti.

(Umetnost koncem osemnajstega stoletja.)

Viktor Steska.

Andrej Herrlein.

Andrej Herrlein⁷ je bil rojen v Würzburgu na Bavarskem okoli leta 1739. Kdaj in kako je prišel v Ljubljano, ni znano. Edvard pl. Strahl sodi, da je došel še mlad v Ljubljano in da ga je knez Auersperg priporočil za učitelja risanja na ljubljanski normalki. To učilnico so otvorili 1775. Grof Edling je deloval na to, da bi se namestil na tej šoli tudi risarski učitelj, da bi pouk koristil posebno takim učencem, ki bi se posvetili rokodelstvu in umetnosti. Prvo službo tega učitelja je dobil Andrej Herrlein l. 1778.

V začetku je imel malo učencev in malo posla; šele ko se je normalka preselila v licejsko poslopje, to je od 1789 dalje, je imel pouka po 8 ur na teden. Najprej je imel — kakor drugi učitelji — letne plače 250 gld., pozneje pa 300 gld., kar je bilo za tisto dobo dovoljna plača.

Po dobrem šestindvajsetletnem službovanju je stopil Herrlein l. 1804 v pokoj. Naslednik mu je bil Dunajčan Vincenc Dorfmeister, ki je dobival letne plače 400 gld., iz česar sklepamo, da je imel isto plačo zadnja leta tudi Herrlein. Dve tretjini tega zneska je prejemal za pokojnino, namreč 266 gld. 40 kr. kovanege denarja. Po odhodu Francozov iz Ljubljane mu je bil ta znesek zopet nakazan 18. novembra 1814. št. 16.291.

Plače so pa v tedanjih nemirnih časih zelo nerodno izplačevali. Šolska komisija toži spomladi 1781, da Herrlein že poldrugo leto ni dobil plače. Šele leta 1783 so mu na Dunaju dovolili izplačilo iz normalno-šolskega zaklada.

Jasno je, da pri teh razmerah Herrlein ob svoji učiteljski plači ne bi mogel živeti. Kje je torej dobil potreben denar? Delal je kot slikar za cerkve in za gospodo in si s tem potrebno zaslužil. Časa je imel dovolj, saj je učil le 8 ur na teden, pa dostikrat še teh ne. Ko je konec prvega polletja 1797 zasedla francoska vojska pod Bernadottom Kranjsko, so šolarje razpustili domov. Leta 1801 so porabili šolsko poslopje za vojaško bolnico, šole so pa namestili po raznih samostanih.

Poleg teh izrednih počitnic je užival Herrlein tudi še redne počitnice, ki jih je pridno uporabljal v korist svoji slikarski umetnosti.

Herrlein je bil oženjen. Svojo zlato poroko je obhajal 23. maja 1813. Otroci so mu vsi pomrli, tudi hči Julija, ki je bila poročena z nadporočnikom Hieronimom Costo.

Mnogo je Herrlein deloval tudi v društvenem življenju. Leta 1794 je vstopil v akademijo Philoharmonicorum, še prej (1783) v družbo strelcev, kjer je zavezemal zvrstoma najčastnejša mesta. Leta 1784 so ga izvolili za namestnega strelskega mojstra, l. 1803 pa za strelskega mojstra. V tej časti si je pridobil mnogo zaslug, da je sezidal 1804 novo strelišče v Streliški ulici (sedaj Ljudski dom). Prevzel je tudi delnico za 250 gld. Sam je okrasil pročelje s freskami. Žal, da se te slike radi vremenskih nezdod niso ohranile. L. 1806 je dosegel v tem društvu najvišjo čast, postal je ravnatelj. Neizbrisen spomin je zapustil strelskemu društvu, ker je vse tedanje ude tega društva portretiral. V dvorani novega strelišča pod Rožnikom visi 39 portretov Herrleinovega čopiča; številka 27 kaže Herrleina samega. Te portrete je naslikal sicer brezplačno, toda Edv. pl. Strahl omenja, da so mu člani poklonili za vsak portret po en cekin.

Pri ljubljanskem meščanskem zboru je bil načelnikov namestnik pred l. 1807.

Njegovo delovanje v tolikih društvih kaže, da je bil splošno spoštovan in priljubljen mož.

Umril je v visoki starosti 78 let dne 2. maja 1817 zaradi oslabelosti v tedanji Špitalski (sedaj Stritarjevi) ulici št. 269.

Njegova oporoča, ki jo hrani deželna sodnija v Ljubljani, se glasi:

1. Moje telo naj se po smrti zavije v slabo plateno perilo ter pokoplje ob polovičnem zvonjenju pri Sv. Krištofu po katoliški šegi. Duhovnik naj dobi polfuntno svečo.

2. Za glavnega dediča imenujem svojega nečaka Ivana Kilijana Herrleina, slikarja in umetnega cenilca na Dunaju, sina mojega brata Petra Herrleina.

Moj imetek obstoji iz obveznic v skupni vrednosti 2306 gld. 42 $\frac{1}{2}$ kr.

3. Svojemu zetu, soprogu moje rajne hčere Julije, volim obveznico per 400 gld., dasi sem mu že več dal kakor mu je bilo pripisano (Hieronim Costa, nadporočnik pri c. kr. lin. reg. Reisky). Ko bi pa v svoji nenasitljivosti ne bil zadovoljen, naj se mu izplača 133 gld 20 kr. dun. velj. enkrat za vselej.

4. Svoji dekli Mariji Ani Schumaza volim za njeno 33 letno pridno in ljubeznivo službovanje trikratno letno plačilo po 30 gld. = 90 gld. kov. veljave in tretjino izkupila na dražbi prodanih stvari; dalje zapuščino moje rajne soproge, popolno posteljo, tri pare dobrih rjuh, pet vatlov finega platna, vso prejo, predivo, vse ženske obleke brez izjeme in veliko skrinjo.

⁷ Carniola, 1910, 185—192. — Strahl, Die Kunstzustände Krains 33. — Kukuljević, Slovník U. J., 113.

5. Invalidskemu skladu volim 5 gld. kov, veljave in ubožnemu skladu isto vsoto.

6. Imenujem za svojega oporočnega izvršitelja Alojzija Trauna, meščanskega izdelovalca port. V Ljubljani 12. febr. 1816.

Pristavek. Potrjujem lastnoročno, da je gorenja oporočka moja volja in dostavljam, da naj dobi moj zet Costa po moji smrti še mojo veliko stensko uro, mojo srebrno obedno pripravo (nož, žlico in vilice) in mojo srebrno tobačnico. Dekli Mariji Ani volim v spomin tudi 6 kositrnih krožnikov, srebrno žlico, dva kositrna svečnika in solnico. V Ljubljani, 24. maja 1816. Andrej Ivan Herrlein, upokojen učitelj risanja. Oporoko je pisal Martin de Colerus, priči Alojzij Traun, Ignacij Binder.

Jasno je iz te oporočke, da je Herrlein umrl v zelo ugodnih imovinskih razmerah.

Herrlein je bil risarski učitelj, zato v prvi vrsti risar; pa tudi kot kolorist ni napačen. Nekatere njegove slike se odlikujejo po lepih barvah. Slikal je navadno na rdečo podsnovo. Njegove slike so navadno precej temne, le glavne osebe imajo bolj žive barve, da stopajo nekoliko bolj v ospredje. Jasnih, svetlih slik izpod njegovega čopiča je malo, n. pr. sv. Rozalija in sv. Florijan pri Sv. Florijanu v Ljubljani in portret nadvojvoda Janeza na strelišču.

Mnogo njegovih slik ni izvirnih. Posnemal jih je po starih bakrorezih ali po starejših domačih slikah. E. pl. Strahl mu očita, da se je pri izvirnih slikah premalo oziral na idealne obraze in da njegove slike zelo spominjajo na veronskega slikarja Cignarolija in na Benečana Piazzetta.

Posebno veselje je imel za portretno slikanje. Gotovo nimamo nobenega domačega slikarja prejšnje dobe, ki bi bil dovršil toliko portretov. Za strelsko društvo jih je napravil 39, za licejsko knjižnico 6, več tudi za zasebnike. Ti portreti so sicer natančno izdelani, pogrešamo pa semintja plastike in življenja. Poleg tega so zelo temni, če izvzamemo portret nadvojvoda Janeza.

Pokrajinskih slik Herrlein ni mnogo naslikal, toda štiri slike v ljubljanskem muzeju so prav čedne.

Največ Herrleinovih slik šteje Ljubljana. Cerkev sv. Florijana: 1. sv. Florijan 1786, 2. sv. Rozalija 1789. To sliko je prenovil L. Grilc. — Cerkev sv. Jakoba: Brezmadežna, velika slika za veliki oltar za maj in za adventno devetdnevnicu. — Frančiškanska cerkev: sv. Trije kralji. — Frančiškanski samostan: portret p. Hugona Vodnika, provincijala († 1785). — Stolna cerkev: majhna slika sv. Frančiška Ksaverija v zadnji kapeli na listni strani. Na Dizmovem oltarju je bila slika Marije pomočnice, dokler ni Jos. Plank nove napravil. — Deželna bolnica: Marija pomočnica v pisarni duhovniškega urada. — V Gruberjevi (Virantovi) hiši: vrh stopnišča je na oboku freska, ki alegorično proslavlja trgovino, obrt in tehniko. Napis:

Herrlein pinxit 1786. — Škofijski muzej: Jokajoči sv. Peter. — Licejska knjižnica: L. 1809 je predlagal knjižničar Wilde, naj se napravijo prvimi ustanovnikom te knjižnice v hvaležni spomin portreti. Deželna vlada je predlog sprejela in Herrleinu naročila, naj portrete izvrši. Za vsak portret je prejel 25 gld. Portreti so: 1. generalni vikar dr. Karel pl. Peer († 1776), 2. generalni vikar Jakob Schilling, 3. Sigmund grof Hohenwart, dunajski nadškof (1730—1820), 4. Sigmund baron Zois, 5. Jurij Jakob grof Zois, predsednik »Kmetijske družbe«, 6. Hubert grof Barbo, tajnik deželnega glavarstva. — Muzej: portret ljubljanskega kanonika prof. Jakoba Knauerja. Dr. Sigmund Graf je daroval muzeju 1837 2½ čevlja visoko oljnato sliko, ki predočuje psa prepeličarja. Za prijatelja Hohna je naslikal Herrlein osem slik. Ta jih je pogojno odstopil muzeju, potem pa umeknil. Sedaj jih hranijo njegovi sorodniki. Slike so: 1. Amor in Venera (60×45 cm), 2. Bog stvarnik, 3. Prva človeka pred grehom, 4. Prva človeka po grehu, 5. Prva človeka izgnana iz raja, 6. Abelova smrt, 7. Vesoljni potop, 8. Noetova zahvalna daritev. Zvonar Samassa je leta 1841 daroval muzeju dve sliki, predstavljajoči prizora iz življenja. Polkovnikova soproga Avgusta pl. Borota, roj. Malič, je v novembru leta 1906 z Dunaja darovala muzeju štiri oljne Herrleinove slike iz l. 1798, kažoč Ljubljano koncem 18. veka, poživljeno z množicami ljudi, kar je važno za spoznavanje tedanje noše. L. 1910 je prejel muzej iz Šrajbarskega turna dva izvorna portreta: na eni sliki grofa Riharda Auersperga in grofinje Beatrice Auersperg roj. grof. Falkenheyn, ki sta bila ded in stara mati Anastazija Grūna. Pinxit Herrlein 1774. Istotam se nahajata dve sliki iz zadnjih Herrleinovih let: sv. Katarina v rdeči halji in sv. Barbara v modri obleki. A. Herrlein pinx. 1815; dalje portreta Antonije Scheuchenstuel in Franca Sinn (1746—1809), ki je bil pristav bančnega nadzorništva. — Strelišče pod Rožnikom. Omenili smo že prej 39 portretov članov strelskega društva, med katerimi je portret Herrleina samega (št. 27), in nadvojvoda Janeza iz leta 1807.

Brežice ob Savi. V frančiškanski cerkvi: Smrt sv. Jožefa 1780.

Dobravica pri Igu: sv. Gregor Veliki v glavnem oltarju; sv. Ignacij.

Ježica pri Ljubljani: slika sv. križa na listni strani. Oltar sta darovali leta 1802 Terezija Simonetti in Marija Sodar.

Krško. V nekdanji grajski (Auerspergov) cerkvi sv. Duha so tri oltarne slike iz leta 1775: 1. Prihod sv. Duha, 2. sv. Elizabeta, posneta po Schoonjansovi sliki v križanski cerkvi v Ljubljani, 3. sv. Mihael.

Leskovec: 1. Marijino kronanje, 1775 (barve so čedne; leta 1835 je sliko slabo obnovil M. Brodnik, bolje l. 1901 Ludovik Grilc), 2. sv. Janez Nepomučan, 3. sv. Fabijan in Sebastijan.

Naklo. Herrlein je narisal načrt za veliki oltar, ki ga je 1794 izvršil Janez Stimmer. Tega oltarja sedaj ni več.

Novo mesto. V frančiškanski cerkvi: 1. sv. Anton Padovanski, 2. Smrt sv. Frančiška, lepa slika iz leta 1779.

Orehok (župnija Hrenovice): sv. Florijan,

Polhov Gradec: Marijino rojstvo v velikem oltarju.

Postojna: sv. Frančišek As. 1796.

Rakitnik (župnija Slavina): Marijina zaroka.

Razdrto: Marijino kronanje.

Sava (župnija Jesenice): sv. Anton Padovanski (200 × 127 cm).

Senožeče: 1. sv. Trojica, 2. Sv. maša, simbolična slika.

Stara Loka. V Strahlovi zbirki se nahaja majhna slika Darovanje v templju poleg nekoliko portretov. Tu hranijo tudi Herrleinov portret, ki ga je narisal z rdečim črtnikom Josip Hauptmann, njegov mnogoletni prijatelj.

Šempeter pri Novem mestu. Tu je bil l. 1848 križev pot Herrleinov. Sedaj ga ni več. V Herinji vasi je bila slika Žal. M. B. 1778.

Šmarje (župnija Prem): sv. Janez Krstnik iz leta 1799.

Šmarjeta na Dolenjskem. Za postni čas se rabi lepa slika Kristusa na križu. Bila je nekdanj na Slapeh med zavrženo šaro.

Štanga. Slika velikega oltarja kaže sv. Antona Padovanskega pred Marijo z Detetom s skupino siromakov.

Turjak. Mittheilungen des hist. Vereins für Krain 1857, 28, pripovedujejo in isto sporoča tudi Kukuljevič l. 1858 v svojem Slovníku U. J., 113, da so v turjaškem gradu portreti starih turjaških grofov, posneti po starih slikah v naravni velikosti v vsej dolžini. V gradu pa o Herrleinu nič ne vedo, ampak pripisujejo vse te portrete slikarju Bergmannu, ki jih je v Sibiriju slikal, ko je bil grof Marija Auersperg ondi kraljevi namestnik. V Erbergovi graščini v Dolu se je nahajal portret barona Erberga in portretek pod steklom maročanskega poslanika, ki je 1780 potoval skozi Ljubljano. Hranili so tu tudi portret jezuita Antona Erberga (1695—1744), ki ga je Herrlein s tušem narisal po drugi sliki.

Herrlein je tudi ilustriral knjigo: Sveti krishovi pot (1806), ki jo je založil njegov prijatelj Henrik Hohn, knjigovez v Ljubljani. Za 3. zvezek Hermanns Reisen durch Österreich je narisal kranjskega kmeta in kmetico v narodni noši l. 1783. (Dalje prihodnjič.)

Duma.

(Iz cikla: Kras.)

Ljubim tisto trpko molčanje
ilnatih, rdečih kraških poti,
ob trnje se ranijo tvoje sanje
in tvoja roka zakrvavi.

In vendar še greš, še vedno sanjaš,
pod klancem še vedno na hrib strmiš,
in nemo se pod bolestjo uklanjaš
in slutiš: na vrhu je zate križ!

In vendar še greš, ker moraš tako,
in temni pogum ti daje silo,
da bo smehljaje še zadnjo bolest
tvoje trudno srce izpilo.

Ker je tako: Nekdo v veselju
iskal Ga bo sredi oljčnih mladik,
nekdo Ga iskal bo na temnem razpelo,
ko Mu je ponudil grenčice krvnik.

Srečko Kosovel.

Slovenski možje.

Piše Avg. Pirjevec.

Matevž Ravnikar.

Rodil se je 20. septembra 1776 na Vačah v litijskem okraju kot sin kmeta in krojača Jurija. Prvi pouk je dobil od domačega duhovnika Jurija Štendlerja, ki je kmalu spoznal, da je Matevž bistra glavica, in pregovoril očeta, da ga je dal v ljubljanske šole. Tu se mu je včasih godila slaba, a že v tretji latinski šoli je postal stipendist in kot sedmošolec vzgojitelj otrok tedanjega

deželnega glavarja. Latinske šole je dovršil kot najodličnejši dijak v letih 1792—1799 in stopil nato v bogoslovje. Med semeniščniki se je Ravnikar tako odlikoval s svojim znanjem, da je postal po dovršenem drugem letniku korepetitor za cerkveno zgodovino in hermenevtiko (razlaganje) starega testamenta. Že po tretjem letu so posvetili Ravnikarja za mašnika (1802); novo mašo je pel v ljubljanski šenklaški cer-

kvi in postal naslednje leto profesor dogmatike in prefekt semenišča, kateremu je bil od 1808. leta podravatelj in pozneje do 1823 ravnatelj. Zraven tega je opravljal tudi pouk veroznanstva na modroslovni fakulteti (sedma in osma šola) ter postal 1813 njen voditelj. Ko pa je dobil kanonikat in konzistorialno svetovavstvo pri ljubljanski stolni cerkvi (1818), se je odpovedal službi na modroslovni fakulteti in tudi ravnateljstvu semenišča. 1827 je postal Ravnikar častni kanonik, a kmalu nato moral zapustiti Ljubljano in oditi v Trst kot pravi svetnik in duhovski in šolski svetovavec pri primorskem deželnem namestništvu. Ponudeno mu tarnovsko škofijo na Gališkem je odklonil radi svojega očeta, ki ga je imel do smrti (1841)

Leskorez Miha Maleša.

Matevž Ravnikar.

pri sebi in ki bi ne bil zmožeg tako dolgega potovanja. 1830. leta je dobil nov delokrog; imenovan je bil za škofa združene tržaško-koprske škofije in se trudil zlasti, da bi povzdignil izobrazbo duhovščine — med revnejše duhovnike je delil knjige —, jo izpodbujal k vestnemu delu, posebno k pridigovanju, obiskaval šole, sam izpraševal deco in razlagal duhovnikom, kako je treba postopati pri pouku, da dosežejo čim več uspehov. Umril je 20. novembra 1845.

Zanimanje za slovenščino je vzbudil v Ravnikarju najbrže Cojz in njegovi prijatelji; J. K o p i t a r, Cojzov tajnik, je bil Ravnikarjev vrstnik. Ko je bil l. 1802 dovršen Japljev prevod svetega pisma, so nameravali janzenisti vse sveto pismo nanovo prevesti, knjige starega zakona iz hebrejskega, novega zakona

pa iz grškega izvornika. Osnovala se je posebna komisija, ki je pričela 1810 delovati, glavna prevajavca sta bila J a k. Z u p a n in Ravnikar, ki sta hotela natisniti delo v novi, pomnoženi abecedi, ki naj bi imela za vsak glas poseben znak — pozneje je uresničil Metelko to misel s svojo »metelčico«, ki se pa ni obdržala. Prevod ni prišel preko peterih Mojze-sovih bukev in je ostal v rokopisu. Kmalu nato je Ravnikar sam pričel prevajati nabožne knjige, ki so doživele po več izdaj; prva je bila »Pripomoček Boga prav spoznati in pot prave sreče po Jezusovem nauku in življenju.« Priredil je novo izdajo (11. in 12.) znane Mézanguy - Gollmayrjeve »Svete maše«, jo jezikovno temeljito popravil — odlikujejo se zlasti psalmi o pokori, ki jih je prevedel iz hebrejščine, — in opremil z razlagajočimi opazkami. Njegovo glavno nabožno delo pa je prevod Kristofo Schmidta »Zgodbe svetega pisma za mlade ljudi«, štirje deli v treh zvezkih, ki so izšle pozneje tudi v skrajšani izdaji.

Ravnikar je skrbel tudi za slovensko šolstvo. Ko so zapustili Francozi, ki so vpeljali slovenščino v šole, naše dežele, je dosegel Ravnikar s posredovanjem Žige Cojza in J. Kopitarja, da se je v Ljubljani ustanovila stolica za slovenski jezik (1815). Tako je postala slovenščina 1817. leta obvezni predmet za bogoslovce, a pouka so se smeli udeležiti tudi drugi; poučeval je Franc Ser. M e t e l k o. Mladi duhovniki so dobili po Ravnikarjevi zaslugi pouk v materinščini, bil je storjen prvi korak, zbuditi zanimanje in ljubezen za slovenščino pri onih, ki so bili namenjeni postati duhovni voditelji naroda, prvi korak k utrditvi slovenske zavesti. Skrbel pa je Ravnikar tudi za nižje šole, se pobričal po odhodu Francozov, da bi se dajale otrokom po deželi slovenske učne knjige, in sam izdal »Abecednik« in »Male povesti« za šole na kmetih z vzporednim nemškimi in slovenskimi besedilom.

Ravnikar je blagodejno vplival s svojimi spisi na razvoj slovenskega književnega jezika; imel je dobro uho za jezikovne posebnosti in je pisal čistejšo slovenščino nego njegovi predniki. Razne tujke, ki so bile še udomačene v naših knjigah, je nadomestil z domačimi izrazi, ni jih iskal daleč okrog, ampak »po svojem sem pisal, kakor sem se jih nekda v domačem kraju kot pastir naučil,« tudi v stavku se je upiral vplivu nemščine in je zaznamoval naglase. Ogibal se je »zbrodene kranjščine«, da bi nam drugi Slovani ne očitali, da smo naš jezik skazili in ker ima vsak rajši, »da se mu košček tudi belega kruha iz lepe rute po perilu, kakor iz umazane nagnjusne cunje poda in ker priskuti spakedrana beseda še tako lep nauk«.

Tako je izpolnil Ravnikar zahtevo znamenitega jezikoslovca Jerneja Kopitarja, da je treba postaviti književni jezik na temelj žive narodne govorice, in postal »oče slovenske proze«.

PIJANO POLJE

Po okrogli zemlji.

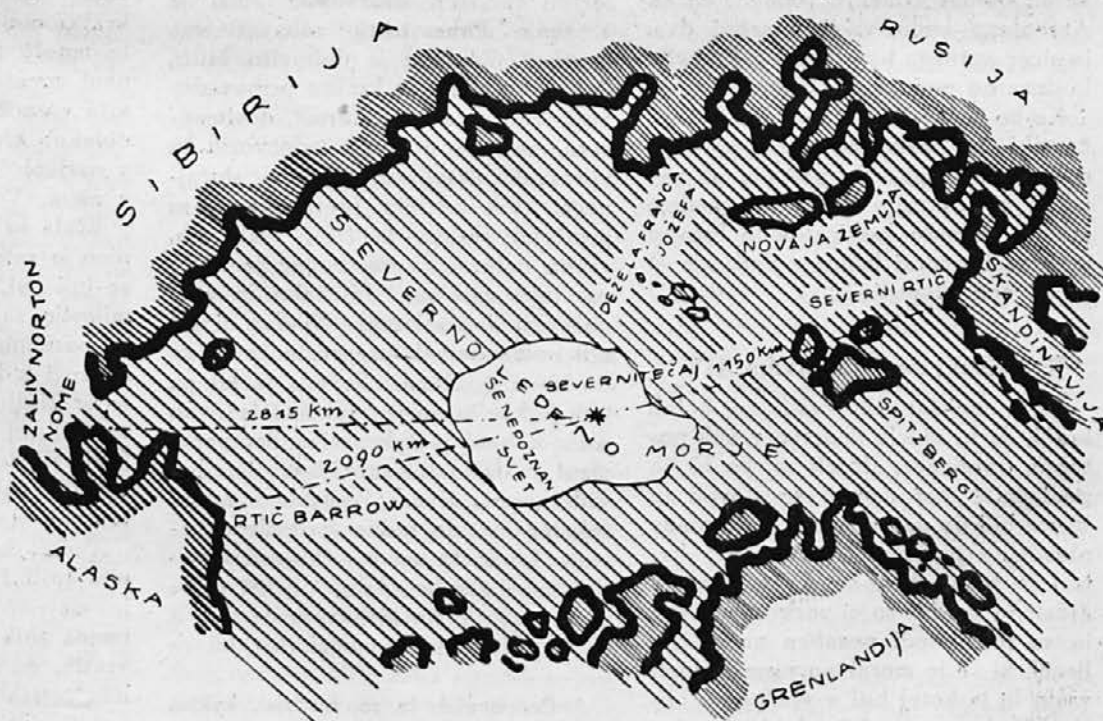
Na severni tečaj!

Kar cela vrsta se jih odpravlja, nekaj z zrakoplovom, nekaj z aeroplanom. Severni tečaj je sicer že odkrit, Američan Peary (izg.: Piri) je bil leta 1909 gori, a svet tam okoli še ni dosti znan. Zlasti veliko nepoznanega sveta je med tečajem in Alasko, računijo, da ga je več kot poltretji milijon kvadratnih kilometrov. Več ga je, kakor je pa očrtal na naši kartici risar bele barve; zlasti proti Alaski bi bil moral belo barvo zelo raztegniti. Omenjena površina je namreč desetkratna površina Jugoslavije in osem- do devetkratna površina Italije. Američan Harris je leta 1911 po raznih znakih v gibanju morja dokazoval, da je tam trdna zemlja in ne samo premikajoči se led, kakor sicer v Severnem Lednem morju. Kanadski tečajni raziskovalec Stefansson je videl rob te celine. Na Spitsbergih kopljejo premog, Stefansson ga je našel na otokih med Grenlandijo in Alasko, in zato mislijo, da je tudi na domnevani Harrisovi celini. Našel je pa tudi sledove petroleja. Zato so se začeli za one kraje v zadnjem času zelo zanimati, torej ne samo iz zgolj znanstvenih vzrokov. In še nekaj. Že naša kartica nam pravi, da gre najkrajša pot iz severne Rusije in Sibirije v Severno Ameriko preko severnega tečaja ali pa tam blizu. Alaska in na kartici vidni otoki med njo in Grenlandijo so že deli Amerike. Pa tudi iz Evrope v Vzhodno Azijo itd. nas pelje najkrajša pot preko tečaja; iz Londona v Tokio pridemo najhitreje tu gori čez, ne pa v smeri od zahoda proti vzhodu.

Načrtov za odkritje pokrajin okoli severnega tečaja je bilo veliko. Nešteto ekspedi-

cij se je brez uspeha vrnilo nazaj ali pa so ostale gori, mrtve priče naravnih sil, ki se upirajo človeku. Hoteli so naskočiti tečaj tudi z zrakoplovom. Prvi je bil nesrečni Šved Andree, 1897; odšel je s Spitsbergov v smeri proti tečaju, nič več ga niso videli. Deset let za njim je Američan Wellman ponovil njegov poskus; ni prišel daleč, zrakoplov se je razletel, druge nesreče pa ni bilo. Kot tretji se je pripravljaj na pot znani grof Zepelin, pa ni odšel. Četrty je bil Norvežan Amundsen, odkritelj južnega tečaja. Načrti leta 1922, 1923 in 1924 so se mu ponesrečili. Leta 1922 je s pripravami zaostal, leta 1923 se mu je letalo pokvarilo, leta 1924 se je pa sporekel z Italijani, ki so mu aeroplana (dva) zgradili, pa tudi denarja ni imel. Leta 1923 je hotel leteti od rtiča Barrow na Alaski čez tečaj na Spitsberge, leta 1924 pa obratno. (Mi pišemo Spitsbergi in ne Spitzbergi, ker je prva pisava holandska in so bili Holandci prej tam kakor Nemci.) Od severnih Spitsbergov do tečaja je 1150 km, od tam do rtiča Barrow 2090 km, do mesta Nome pa 2815 km. Morska cesta pred Nome se imenuje

Beringova cesta. Vzemimo za hitrost aeroplana 150 km na uro, pa dobimo za vožnjo od Spitsbergov do tečaja 8 ur, od tam do Barrova ali Nome pa 14 do 19 ur. Seveda to ni daleč, če bi bilo v naših krajih. A tam! Lani je bil Amundsen že čisto prepričan, da bo dosegel svoj namen; zlasti ga je v njegovi veri na uspeh podkrepil kapitan Boykow, ki je izumil popolnoma nov aparat, solčni kompas imenovan; kaže nam zmeraj pravo smer in ne moremo zaiti. Zaradi bližine severnega tečaja se začne namreč magnetna igla v onih pokrajinah kar vrteti in nam ni dober vodnik. Velik optimist je bil ameriški norveški konzul Hammer, ki ga je hotel vzeti Amundsen za spremljevalca s seboj. Videl je vso ekspedicijo v najlepših barvah. Veliko je bilo pa tudi črnogledov, najodličnejši med njimi znani aviatik major Parseval. Rekel je: »Amundsenovo podjetje se mi zdi zelo nevarno. Aeroplani še niso za to. Tako nevarno početje mora biti na vse strani prestudirano in pripravljeno. Skrbi me, da bo spravilo to podjetje vse zrakoplovstvo v slabo luč. Počakajte, saj je še čas.« Nam se zdi Par-

Severni tečaj in Severno Ledeno morje.

seval prevelik črnovidec. In se tudi ne dajo preveč begati od njega.

Za letos je pripravljenih, kakor smo že omenili, več ekspedicij. Kanadec *Al g a s s o n* misli prodirati z ladjo »Island« kolikor mogoče daleč proti severu in od roba ledu odleteti nato proti tečaju z zrakoplovom, 50 metrov dolgim. In sicer že v začetku maja, da bi prehitel *Amundsena*, ki bo odšel s *Spitsbergov* šele v juniju. — Američanu *Mac Milk an u* je dovolil predsednik *Coolidge* uporabo velikanskih ameriških aeroplanov in mu je dal velike vsote denarja, da vse potrebno pripravi. Trdi, da bo letel v juniju od Kanade gor. — Prejšnji *Amundsenov* učenec *Hammer*, ki je hotel lani leteti z njim, hoče leteti letos iz Londona čez *Spitsberge* na Alasko in odtod na Japonsko, tudi v začetku junija. Njegov aeroplan bo samo iz kovine, imel bo moč za 400 konjskih sil. — Dalje mislita skandinavski državi *Švedska* in *Norveška* poslati čez tečaj velikanski *Zeppelin* — 150.000 kub. metrov vsebine, torej vsebinsko še enkrat večji kakor je *ZR III.* (V ozadju sta *Nemčija* in *Japonska*, a ker *Nemčija* ne sme, sta prevzeli načrt omenjeni dve državi.) Če zrakoplov letos ne bo izgotovljen, bodo leteli drugo leto. — Zadnji in najresnejši tekmeč v tem boju je *Amundsen*, ki se nahaja sedaj že na *Spitsbergih* in tam ekspedicijo pripravlja. Šest oseb bo, ki bodo v juniju odpotovali: *Amundsen*, ameriški kapitan in raziskovavec *Ellsworth*, norveška mornariška letavca *Riiser-Larsen* in *Dietrichson*, mehanik *Norvežan Omdal* in monter *Nemec Feucht*. Aeroplana bodo vzeli s seboj dva, in sicer znanega tipa *Dornier*. Podjetje je denarno popolnoma trdno.

Ko bo izšla »*Mladika*«, bodo gotovo časniki že objavljali razna poročila o končnih pripravah, pozneje pa poročila o poskusih samih. Na podlagi atlanta in naše kartice bodo brave in bravci zmeraj lahko vedeli, kje je ta ali ona ekspedicija. V. S.

Kraljevski dvor Ludovika XIV.

Že v najstarejših časih so hoteli kralji, da bi videlo ljudstvo v njih posebne izvoljence. Hoteli so, da bi jih podložniki čim najbolj spoštovali in bi jim bili do dna pokorni. Zato so se obdajali s posebnim sijajem in nekateri so bili nedostopni kakor bogovi. Zidali in gradili so si razkošne dvore in so imeli ondi poseben način življenja, ki se je moral po njem ravnati vsak, ki je hotel biti v vladarjevi bližini. Vedno pa je bilo dobiti lenuhe,

ki so hoteli živeti od vladarjevega bleska in so zato storili vse, da so še povečali ta blesk. Upali so, da bo od vladarjevega bleska tudi nanje padlo kaj sijaja. Tako so nastali razni vladarski dvori, ki so poizkušali prekiniti drug drugega po razkošju in obožavanju vladarjeve osebe. Znani so bili dvori raznih rimskih cesarjev; bizantinski dvori so se odlikovali po svojih priliznjencih in hinavcih in bizantinizem pomeni še dandanes hinavstvo in klečeplavstvo.

Tudi dandanes ima sleherni vladar svoj dvor in ga mora vzdrževati. Vsak dvor pa ima svoj poseben ceremoniel.* Ko se je poročil naš kralj, so poročali časopisi, da je bil na našem dvoru španski ceremoniel. Tudi na habsburškem dvoru je vladal prav ta ceremoniel.

Silno strog ceremoniel pa je vladal na dvoru francoskega kralja *Ludovika XIV.*, ki je bil gotovo eden naj-sijajnejših dvorov v zgodovini. Ta kralj je sprejemal dnevno do petsto oseb na svojem dvoru. Zato je moral živeti javno in pred vsem svetom. Bil je takorekoč igravec, ki je igral svojo vlogo vsak dan od jutra do večera. Imel pa je tudi izredne duševne in telesne moči, da je mogel prenašati to breme. Predvsem je bil Francoz in Francoz je že po naravi družaben človek. Francoska družabnost je bila stvariteljica onih salonov, ki so bili po plemenitaških hišah in so po svoji duhovitosti, po olikanosti, po svojih umetnikih, pisateljih in politikih, ki so se zbirali v njih, sloveli v srednjem veku po vsem svetu. *Ludovik XIV.* je bil dovršen družabnik. Znal je s svojo duhovitostjo zabavati vso družbo. Znal se je duhovito šaliti, ljubko kramljati in krasno pripovedovati. Vedno je ločil starost, dostojanstvo, zasluho v svojih odgovorih in vprašanjih. Na njem ni bilo nič slučajnega. Vse je bilo preračunjeno in priučeno: vsaka kretnja, vsak gib, vsaka poteza. Pa vendar se je zdelo vse tako naravno. In kako je znal občevati z ženskami! Nikdar ni šel niti mimo najbolj preproste žene, ne da bi se ji odkril. Seveda je bil pa tudi kakor ustvarjen za tako težavno nalogo; imel je tak srečen temperament in tako telesno čilost, izredno vzdržljivost živcev, posebno zdrav želodec in zelo redne življenjske navade. Le na ta način je utegnil zaposliti vse tisto brezdelno plemstvo, ki se je nabralo na njegovem dvoru, in le na ta način je mogel privabiti k

* Ceremoniel, to so predpisi, kakšni običaji so na kakem dvoru.

sebi vse, kar je bilo velikega in zmožnega v njegovem kraljestvu. Na njegovem dvoru so se zbirali vsi pesniki, umetniki, stavbniki, finančniki in ves ta svet se je vrtil okoli kralja kot planeti in kometi okoli solnca. Vse te duševne velikane je kralj navduševal in jim pripomogel, da so se udejevali in razvijali. Vse drugo brezdelno plemstvo pa je bilo zaposleno krog njegove osebe same, da se niso vdajali lenobi. Vedno so ga utegnili videti ljudje, celo takrat, ko je vstajal iz postelje, ko se je spravljal v posteljo in celo v postelji.

Zjutraj ob določeni uri ga je zbudil komorni sluga. In koj so začeli prihajati k njemu plemiči in dvorniki, da mu ponudijo svojo službo. Vstopilo je po vrsti pet skupin ljudi in čeprav so bile čakalnice zelo razsežne, vendar večkrat ni bilo prostora, tak navaj je bil.

Najprej so vstopili kraljevi družinski člani, francoski infanti, principi in princezinje kraljevske krvi, zraven njih pa so bili še dvorni zdravnik, prvi ranocelnik in druge potrebne osebe.

Za njimi je prišla na vrsto velika skupina, ki so ji dejali »*la grande entrée*«. V tej skupini so bili najvišji dvorni plemiči, vojvodi *Orleanski* in *Penthièvrski* in drugi plemiči, ki so bili tedaj v milosti pri kralju; poleg teh pa so bili še kraljevi brivci, krojači in najraznovrstnejši služabniki.

Medtem so kralju vtili na roke nekoliko vinskega cveta v posodi iz pozlačenega srebra; za tem so mu ponudili posodico z blagoslovljeno vodo. Kralj se je pokrižal in zmolil kratko molitvico. Nato pa je pred vso to množico ljudi vstal iz postelje in obul copate. Veliki komornik in najvišji plemič sta mu ponudila domačo obleko; kralj jo je oblekel in sedel v naslanjač, ki so ga pozneje oblekli v njem.

Vrata so se zopet odprla in v spalnico je vstopila tretja vrsta ljudi. To so bili oni, ki jih je kralj obdaril z milostjo za to ali ono zasluho. Imeli so posebno pravico, da so smeli biti navzoči s kraljevimi principi tedaj, ko se je kralj oblačil. Z njimi vred pa je vstopil roj služabnikov, zdravnikov, kraljevih telesnih ranocelnikov, upraviteljev najraznovrstnejših zabav, čitateljev in drugih.

Tedaj, ko so se garderobni častniki približali kralju, da ga oblečejo, je najvišji dvorjan prebral kralju imena onih velikašev, ki so čakali pri vratih, da smejo pred kralja. To je bila četrta skupina, ki je vstopila, in je bila večja kot vse prejšnje. Vratarji

so razvrstili vso to množico in — če je bilo treba — skrbeli tudi za to, da je molčala.

V tem pa si je kralj umil roke in začel slačiti domačo obleko. Dva paža sta mu sezula copate. Veliki garderobni mojster* in prvi garderobni sluga sta mu slačila domačo obleko: ta je bil za desni, oni za levi rokav; nato sta jo obadva podala drugemu garderobnemu častniku. Tedaj pa je drugi garderobni sluga prinesel kraljevo srajco s prevleko iz belega tafta.

Prišel je najsvetanejši trenutek, tista točka ceremonije, ki se je vse vrtelo okrog nje. Privedli so še peto skupino ljudi, množico znamenitejših oseb in dvornih častnikov, ki so čakali doslej na galeriji. Tedaj je vzel kralj v roke svojo srajco. Za to srajco so imeli čisto poseben ceremoniel. Ponuditi so jo smeli kralju le kraljevi sinovi ali vnuki, ker je bila to največja čast, ki si jo je bilo mogoče misliti. Če niso bili navzoči sinovi ali vnuki, so imeli čast kraljevski princ, če pa še teh ni bilo, pa najvišji komornik ali najvišji dvorni plemič. Pa je bil ta zadnji slučaj le malokdaj, ker so morali biti princ pri kraljevem vstajanju prav tako kot princezinje pri kraljičinem. Tako so kralju pokazali srajco. Potem je garderobni služabnik odnesel staro, dva izmed najvišjih komornih slug sta pa držala novo. Ta je imel v roki levi rokav, drugi desnega. Medtem pa sta dva druga služabnika držala pred kraljem njegovo domačo obleko kot špansko steno.

Ko je bil kralj oblečen v srajco, se je pričel ostali del toalete. Komorni sluga je držal pred kraljem zrcalo, dva druga služabnika sta pa svetila na obeh straneh, če je bilo treba. Potem so služabniki prinesli kralju še ostale dele obleke; veliki garderobni mojster je ponudil kralju jopič in vrhno obleko; privezal mu je modri trak in pripel meč. Nato mu je za to določeni sluga prinesel v posebni košari več ovratnic in garderobni mojster je podal kralju ono, ki si jo je izbral. Sluga, ki je imel v oskrbi žepne robce, mu je prinesel tri na podložniku in veliki mojster je ponudil podložnik kralju, da je izbiral. Slednjic je mojster podal kralju klobuk, rokavice in palico. Kralj je šel nato v prostor med posteljo in steno, kjer je pokleknil in zmolil kratko molitvico, dvorni kaplan pa je molil s tihim glasom molitev quaesumus, deus omnipotens — k tebi molimo, vsemogočni Bog.

Kralj je nato določil dnevni red in odšel z najvišjimi dvorniki v svoj ka-

binet, večkrat je pa tudi že koj sprejemal ljudi. Drugi pa so čakali na galeriji, da spremijo kralja k maši.

Vse to spremstvo je bilo okoli kralja, ko se je obuval, sezuval, se preoblačil, če je kam jahal, ko se je umival, ko je oblekel večerno obleko in ko je odšel v spalnico.

Seveda je bila družba še veliko večja pri kraljevem obedu ali večerji. Takrat so bile razen moških navzoče tudi ženske. In tudi zanje so veljala čisto natančno določena pravila. Nekateri — najmenitnejše — so smele sedeti na stoličih z naslanjači, druge na zlojživljih stoličih brez naslanjača, tretje pa so samo stale krog mize. Silno je narastla množica zvečer pri kraljevi igri, plesu ali koncertu.

Čisto natančno je bil tudi določen ceremoniel velikih obedov. Takrat je imelo opravka petnajst, dvajset ali celo trideset oseb okoli kraljevega kozarca, prav toliko okoli njegovega kroznika. Natančno je bila predpisana hoja služabništva, ceremonielne besede, ki so jih morali izgovarjati in način, kako so prinesli na mizo ladjici podobno posodo z mesom itd. Take navade so imeli le še na bizantinskem in na kitajskem dvoru.

Jasno je, da je bilo pod tako vlado manj in manj zraka. Tudi so nasledniki Ludovika XIV. omagali pod tem bremenom, vendar pa se ga niso mogli iznebiti. Ti dvorni lenuhi, ki so pozdravljali, so morali imeti drugega lenuha, ki so ga pozdravljali. Vsakdanja reprezentanca je bila tako spojena s kraljevo osebo kot je n. pr. težka mašna obleka z osebo mašnikovo. V takih okoliščinah je postal Ludovik XV. igrača raznih plemičev in dvornih dam, Ludovika XVI. pa so obglavili.

Po *K. Taineju* spisala *Tina Pečar*.

Amerika.

Iz življenja zamorcev.

Največ ameriških zamorcev živi v južnem delu Združenih ameriških držav. Tu jih je toliko, da pride na vsakega belokožca po deset do osemnajst zamorcev. V teh krajih živijo zamorci na kmetijah, obdelujejo polje in pridelajo največ bombaža, koruze, sladkega krompirja in riža. Riževo polje se mora obdelovati na poseben način. Riž posejejo v mokro zemljo, zato morajo tako polje od časa do časa poplaviti z vodo in mora ležati riževo polje pod najnižjim tokom reke. Ker pa ni, da bi bilo riževo polje vedno v vodi, zato morajo imeti reke okope, ki pridržijo vodo v strugi, kadar ni treba, da bi bila na polju. Ko so bili zamorci še

sužnji, so delali take okope in jih popravljali. Zdaj so prosti in ne delajo okopov nič več, ki so zato vsi podrti in zato tudi riža ne pridelajo zamorci nič več toliko. Kako raste riž? Ko ga posejejo v mokro zemljo, poplavijo polje, da ptiči ne pozobljejo semena. Riž vzkali pod vodo in raste ondi, dokler ni visok 5 do 6 cm. Potem odpravijo vodo spet s polja v strugo reke. Nekaj dni pred žetvijo, v septembru, ko so zrna še trda, pa spet poplavijo polje. Če se med letom pokažejo kobilice, je tudi najbolje, da spravijo polje pod vodo, ker se kobilice tako ustrašijo vode, da izginejo kar čez noč s polja. Bombaž je grmičevje, ki ga sadijo v več milj dolgih vrstah. Ko bombaž dozori, se razpoči luščina in bombaž obvisi na njej. Tedaj pride čas trgatve (kakor v naših vinogradih) in zamorci imajo tedaj prav vesele dneve. V množicah hitijo na polja, prepevajo in si pripovedujejo pravljice in nabirajo bombaž. Če so pridni, naberejo vsak dan do 500 funtov bombaža in dobijo za vsak funt 1 cent (stotinko dolarja). Zamorci imajo bombaž tako radi, da obešajo nad hišna vrata šopke bombaža, ki visijo ondi kakor pri nas vinska trta na gostilnah. — V teh krajih je zemlja prav rodovitna, le polna plevela je. Poleti je huda vročina in dosti dežja.

Zanimivo je življenje teh zamorcev. Izredno važni se jim zdijo čevlji, ki so zanje prava znamenitost. Tako jih spoštujejo, da se jih malokdaj upajo obuti; nataknejo jih na palico in jih nosijo tako na rami. Če gredo v cerkev, se obujejo šele potem, ko so že v cerkvi. Čevlji niso taki kot pri nas, ampak so rdeči. Kako se morajo lepo prilegati njihovi črni barvi telesa! Prava nesreča je za zamorca, če izgubi svoje dragocene čevlje. In je bil nekoč zamorec, ki mu je pogorela hiša in žena in otrok — a je rešil čevlje in je ves vesel tekkel v cerkev in se zahvalil, da ima še svoje čevlje. Zamorci so pa v teh krajih tudi tako zelo revni, da jih je le malo, ki bi si utegnili kupiti čevlje. Ker hodijo zato vedno bos, imajo tako trde podplate na nogah, da jim prav nič ne škoduje, če jih piči kača vanje. Strup niti ne more prodreti do krvi. To je seveda velike važnosti za zamorce, ker je ondi izredno dosti kač. Vendar se zamorci tudi sicer predobro razumejo na kače in imajo tako bistre oči, da že oddaleč vedo, kje je kaka kača.

Poleg čevljev ima zamorec v teh krajih prav malo druge obleke. Moški nosijo hlače in srajco, a to oboje je

* Tisti, ki je oskrboval obleke.

tako polno krp in šivov, da zaman iščeš, kakšno je bilo pravzaprav prvotno blago obleke. Zato je zamorec zelo hvaležen in vesel, če mu kdo podari kako staro obleko, in se prav nič ne zmeni za modo in kroj. A čeprav so tako malo in skoraj nič oblečeni, vendar se radi lepoticijo. Ženske so seveda bolj ničemurne, moški se pa okrasijo posebno za poroko. Če dobijo zamorci kak bel robec, tedaj si ga pripno na prsi in vidijo v njem pravo krasoto.

Kako zamorci stanujejo? Spletejo si utice iz vej in jih prislonijo na kako drevo. To so njihove »hiše«. Družine z 10 in več otroki si postavijo »hišo« z eno sobo. Ko družina doraste ali se pomnoži še bolj, napravijo iz te ene sobe — dve sobi. Navadno imajo veliko otrok in veliko revščine ter nimajo ne obleke in ne hrane. Če si zamorec zares kdaj prične zidati hišo, tedaj jo malokdaj dozida do vrha. Izpočetka postavi morda le polovico stréhe, drugo polovico napravi čez leta ali pa nikoli. Tudi glede dimnikov je tako. Napravi jih iz vej in malte. Ko malta odpade, se vnamejo večkrat saje v dimniku; hiša je zaprta, nedorasli otroci so v njej, nastane požar in zajame hišo in otroke; ko se vrnejo starši s polja, najdejo namesto hiše in otrok le kup pepela.

Zamorci navadno ne jedo dosti. Če ne delajo, imajo dva krömpirja na dan dovolj. Najrajši imajo melone (sladke buče), a prav radi jedo tudi kačje meso in rep aligatorjev (krokodilov). Pravijo, da je v tem repu čudežna snov, ki postane človek prav hraber in pogumen od nje. *Američan.*

Angleščina — svetovni jezik.

Angleški jezik zelo napreduje. Leta 1801 je govorilo angleščino približno 70 in pol milijona ljudi, danes pa govori ta jezik že 170 milijonov ljudi. Več kot 10 odstotkov vsega človeškega rodu rabi dandanašnji angleščino v vsakdanjem govoru. Če bo znanje angleščine napredovalo še dalje tako naglo, bo govorila čez 80 let že četrtina vsega sveta ta jezik. Tako bo angleščina koncem tega stoletja zares svetovni jezik.

V začetku 19. stoletja pa je bila francoščina najbolj razširjen jezik. A zdaj se mimo angleščine, ki jo poučujejo v šolah vseh kulturnih držav, najhitreje širi španščina. Tri četrtine vseh pisem in poštnih zavojev nosi naslov v angleščini in več kot polovica vseh časopisov z vsega sveta je tiskanih v angleškem jeziku.

Carizem in revolucija.

Piše Fr. Terseglav.

Agrarno vprašanje.

Takšen je bil položaj ruskega kmetiškega stanu,* ko se je leta 1905 proglasila ustava in se je dal ruskemu narodu parlament, ali duma. Njena najvažnejša naloga je bila ureditev kmetiškega vprašanja. Toda vprav sedaj se je pokazalo, kako da je ta naloga težavna in kakšno usodepolno krivdo si je nakopalo carsko samodržavje s tem, da je reformno agrarnega vprašanja tako dolgo odladalo in ruskega kmeta tiščalo v politično neenakopravnost.

Carizem je bil zlo in je postajal vedno večje zlo, toda je imel vsaj to dobro stran, da je carju dal neomejeno oblast nad vsemi stanovi, ker je bil car vsaj po pravu nad stanovi in izven njih kot nepristranski »gosudar«. Če so bili kmetje pod njim podložni dvorjanstvu, dvorjanstvo pa je bilo istotako popolnoma podložno carju, je car, ako je hotel in znal, lahko izravnal marsikatero krivico. Tako je n. pr. Aleksander II., kakor smo videli, proti volji velikega dela plemstva odredil odkup podložnikov. Njegovi nasledniki bi bili lahko na isti način v teku nadaljnjih 40 let po dejanskih potrebah osvoboditev kmeta dovršili, to je: mu podelili v last nove zemlje, obenem ga pa polagoma tudi politično osamosvojili od dvorjanskega staleža. Teža je mužik tudi pričakoval; zato vidimo, kakšne velike nade je stavil na vsakega carja, ko je zasedel prestol. Kmetiška reforma se je mogla do kraja izvesti samo proti plemiškemu veleposestvu, odpor veleposestva pa je mogel zlomiti samo car. Ko se je pa izvolila duma, bi bilo moralo izvršiti to reformo rusko ljudstvo samo po svojih izvoljenih zastopnikih. Tukaj pa se je pokazalo, da je duma bila za to ogromno, po carizmu čisto nepripravljeno in vsak dan bolj zavoženo delo še manj sposobna nego carski absolutizem. Zakaj?

Iz čisto enostavnega razloga, ker rusko ljudstvo za demokratično samoupravo po parlamentu ni bilo še nič vzgojeno. Mi vidimo celo pri nas na zapadu, kjer imajo narodi deloma za seboj več kot stoletne parlamentarne skušnje, kako težko je zgraditi dobro zakonodajo, zlasti na socialnem polju; koliko bolj velja to za Rusijo, kjer ljudje nikoli niso bili vajeni sami sebe vladati! Ako bi bila duma, recimo, sestajala iz samih

* Glej februarsko »Mladiko«: Kmečko vprašanje.

kmečkih poslancev, bi bili ti stanje vse države v eni noči prevrgli, to je: nastala bi bila revolucija, diktatura kmetiškega stanu, in za njo brez dvoma — anarhija (brezvladje); kajti mužik je bil za vladarstvo države popolnoma nesposoben. Carizem sam je bil mužika vzgojil v stan s posebnim, od drugih čisto ločenim ustrojem, v kasto, ki je delala za vse druge in nič od tega uživala, zato pa tudi bila vsem sovražna in navajena gledati izključno le na sebe. Ta stan zato ni mogel vzeti usode države v svoje roke niti izboljšati svojega lastnega položaja. Ruskega kmeta je bilo treba šele za politično samoupravno življenje vzgojiti, začeti z reformo srenjske (vólostne) samouprave, ki bi se bila morala razširiti, uvesti popolno združevalno in tiskovno svobodo, polagoma podirati stanovske plotove med kmetom in ostalimi stanovi, obenem pa mu dati vso ostalo graščinsko in državno zemljo, veleposestniško pa znatno zmanjšati v prilog kmetu; kmet naj bi dobil zemljo za odkupnino ali brez odkupnine — najbolje brez odkupa, kakor je bil to l. 1880 storil Gladstone na Irskem; kajti mužik je bil pri svojem bajtarstvu (malozemeljnosti) itak preveč obremenjen z najraznovrstnejšimi davkami in obveznostmi.

Kaj pa je storila carska vlada? Skrbela je, da je bil kmečki stan v dumi v manjšini, to se pravi, da je imelo odločilno besedo v njej veleposestvo, ki se ni moglo povzdigniti do tolike požrtvovalnosti kakor svojčas francosko, da bi svojo zemljo kmetom odstopilo. Sicer pa je še ta duma ves čas stala pod jerobstvom carske birokracije, ki ji ni dala nobenega razmaha in je duma agrarno reformo samo krpala, ne da bi kaj temeljitega uredila, ker se je bala tako enim kakor drugim in hotela slejkoprej vladati sama po svoji policiji. Zato ni prav nič čudno, če je končno vendarle nastopila revolucija, in sicer pod vodstvom politično najbolj dozorelega delavskega razreda, ki je na absolutistični način izvršil, kar bi bili moralj na isti način že davno izvršiti carji, da so bili modri in dalekovidni.

Jedro ruskega kmetiškega vprašanja je bilo to, kako kmetom dodeliti zadostno zemlje. Mi smo že ugotovili, da so je leta 1861 dobili veliko premalo. Pomanjkanje zemlje pa je rastlo sorazmerno s silovitim naraščanjem kmetiškega prebivavstva. Sama na sebi ta naloga ni bila preveč težka; prvič ker je v Rusiji še dosti neobdelane zemlje, a drugič ker je veleposestvo samo kazalo naravno te-

ženje po zmanjšanju. Ampak težava je bila v tem, da vladajoči sloji nikakor niso hoteli uvideti, prvič da se more položaj kmečkega stanu vidno izboljšati le na stroške plemiškega veleposestva, drugič da mora iti s tem vzporedno politično osvobodjenje kmečkega prebivavstva iz njegove stanovske utesnitve. Celotno vprašanje pa je v Rusiji bilo zapleteno še s tem, da oni člani kmečke srenje, ki so radi pomanjkanja zemlje šli med delavce ali obrtnike, pa navadno niso našli zadostnega zaslužka, niso prenehali biti člani »mira«, marveč so obdržali pravico, da se jim podeli zemlja, kadar bo na razpolago; zato so pa od družinskega očeta potrebovali dovoljenja, da so šli iz »mira« drugam na delo, od »mira« oziroma volosti pa potni list. Tako je ves kmečki stan, počenši od onega, ki je imel zemljo, do onega, ki jo je samo pričakoval, tvoril eno trdno celoto. zvezano med seboj po več ali manj istih obveznostih, prepričano, da ji »gosudar« mora dati zemlje, tembolj, ker je ta kmečka celota nosila ogromno večino državnih bremen za vse druge. Z eno besedo: 80% prebivavstva je smatralo po pravici carja oziroma vlado za svojega dolžnika, ta pa se je bolj oziral na veleposestnika - plemiča nego pa na kmeta, ki mu je bil veleposestnik sam največji dolžnik...

Toliko, kar se tiče zemlje kot take. Kar pa zadeva politično stran tega vprašanja, je največja težava obstajala v tem, da je z nadelitvijo zemlje kmetom bila zvezana reforma celokupnega političnega in upravnega režima. Vzemimo n. pr. samo področje zasebnega prava. Kmetiški »mir« kot pravi lastnik zemlje je slonel na drugih zasebnopravnih načelih nego so veljali za ostale stanove, n. pr. za plemiča, ki je bil svoboden zaseben lastnik, za meščana, uradnika itd. itd. Družinski kmečki oče ni bil lastnik svoje zemlje, ampak od »mira« se je zemlja »nadelila« celokupni družini; zato z njo v mejah nadelitve ni razpolagal oče, marveč vsa družina. Družina pa zopet ni slonela na krvnem sorodstvu, marveč na načelu dela, to se pravi: pravico do zemlje in do razporedb z njo je imel vsak, kdor je dejansko pomagal pri njenem obdelovanju, torej tudi nezakonski otroci, posinovljenci, na dom priženjeni zetje ali na kakršenkoli način adoptirane osebe, ki so bile sprejete zaradi dela v družino, dočim so se n. pr. hčere, ki so se drugam pomogle, ali sinovi, ki so odšli v drugo družino delat, izbrisali iz svoje krvne rod-

bine in izgubili vse pravice do zemlje oziroma dediščine v prvotni hiši oziroma miru, ako so odšli v drugo srenjo. Vse te reči je bilo treba pri reformi upoštevati. Istotako je bilo treba korenitih izprememb glede javnega prava, v prvi vrsti, kar se tiče volostne samouprave. Za slučaj, če bi kmeta politično osvobodili, je bilo treba volostno samoupravo, ki je, kakor smo že obširno izvajali, slonela na ramah kmečkih upravnikov, kateri so morali skrbeti za vse prebivavstvo v volosti, dasi nekmetiški stanovi niso nosili nič bremen ali drugih dolžnosti, — razširiti v splošno, na politični enakopravnosti in enakoobveznosti vseh slonečo samoupravo; to je: iz kmetiške stanovske samouprave brez osebitih pravic in z vsemi dolžnostmi je bilo treba ustvariti dejansko samoupravo celokupnega volostnega prebivavstva kot organ splošne deželne (zemske) samouprave, le-to pa je bilo treba osvoboditi popolne podrejenosti pod centralno gubernijsko birokracijo. Toda o tem zakonu »najmanjše zemske edinice« se je veliko razpravljalo, ustvaril se pa ni nikoli, ker se je vlada bala, da bi »najmanjša zemska edinica« ne postala središče revolucionarnosti po vaseh.

Kaj je torej vlada storila? Omejila se je na delne, nepopolne in s splošnim ustrojstvom države nesoglašajoče reforme, ki so zgrešile svoj namen in stanje agrarnega vprašanja deloma le še poslabšale oziroma zapletle. V splošnem političnem oziru se je vlada, ko je proglasila ustavo, najprej odločila za to, da uvede volivno pravico po kurijah, tako da so kmetje — podobno kakor v zemstvo — volili svoje zastopnike v državni zbor (dumo) indirektno po svojih volostnih zastopstvih. Dasi na ta način дума l. 1906 ni dobila kmetiške večine, je vendarle prišel kmetiški stan v njej zadosti do veljave in vlada se izpočetka tega ni zbalala, ker je menila, da bodo kmetje tvorili nekak konservativni blok proti revolucionarni meščanski in delavski inteligenci. Toda vlada se je v tem hudo zmotila in je morala spoznati, da je bila sama tudi iz kmetov vzgojila nezadovoljneže, na katere se ni mogla več zanesti. Zato je Stolypin l. 1907 volivni red izpremenil in večino dume spravil v roke veleposestva. Še bolj usodna zmeta! Zakaj od veleposestva ni bilo pričakovati bistvenih priboljškov mali kmetiški posesti, to je ogromni večini ruskega ljudstva. Pri tej politiki so torej preostajale samo delne reforme, kojih spočetek

je izhajal od vlade same in katere so bile zato samoposebi umevno prikrojene po namenih birokracije. Najvažnejši reformi sta bili z dne 18. oktobra in z dne 22. novembra 1906. Prva reforma je določila, da imej tudi član kmetiškega stanu pravico do izobrazbe in da sme v civilni-uradniški in vojaški službi napredovati, ne da bi izgubil s tem svoj delež oziroma svojo pravico do zemlje v »miru«, iz katerega je pohajal. Tukaj pa je nastalo za vlado vprašanje: ali naj te osebe, imajoče pravico do mirskega »nadjela«, nosijo tudi mirske obveznosti, to je, da se smejo izvoliti za volostne starešine, volostne sodnike, volostne policaje, eksekutorje itd. ter da se morajo pokoriti zemskemu načelniku, opravljati »kuluk« in podobno — ali pa naj se od teh dolžnosti oprostijo. Z drugimi besedami: ali naj v imenu enakosti med pravicami (do mirske zemlje) in dolžnostmi nosijo bremena, ki so bila še posebej glede na njih novi položaj neumestna in po sebi skrajno zoprna (odiozna), ali pa naj se jim dovolijo predpravice, ki jih ostali člani mira ne uživajo? Vlada se je odločila za slednjo rešitev in je s tem ustvarila zopet privilegirance, ki so kmetom služili v dokaz, kako pristransko deli vlada pravice svojim državljanom.

Druga reforma, z dne 22. novembra, ki jo je uzakonil Stolypin, je bila jako obsežna in bi bila morebiti agrarno vprašanje resnično rešila, če bi bila vlada imela dovolj časa, da bi jo dosledno in pametno izvedla, in če bi ne bila polovičarska. Ta zakon je namreč podelil vsakemu članu »mira« pravico, da postane brez vsega popolni in resnični lastnik od »mira« nadeljenega mu deleža. Toda vlada ni pomislila oziroma ni hotela pomisliti, da bi morala obenem ves kmečki stan v celoti politično osamosvojiti in izenačiti, pa zadovoljiti potrebo vseh po zemlji; tako pa je s tem zakonom zopet ustvarila le nove privilegirance. Kajti volostna stanovsko-kmetiška samouprava z vsemi svojimi političnimi omejitvami je obstajala dalje, oddeliti od »mira« primeren delež, ki bi res redil svojega lastnika, je bilo težko, v mnogih slučajih nemogoče, treba je bilo v to svrhu zložbe in zakrožbe zemljišč, kredita, orodja, melioracij itd., sploh obsežne državne pomoči; tako pa je novi lastnik slej ko prej bil navezan na »mir« in je moral ali z njim izhajati ali pa se z njim boriti; nastala je kmečka gospoda (kulaki), ki so jih malozemeljni kmetje smrtno sovražili, kar se je v prav strašni obliki pokazalo ob iz-

bruha revolucije. Izvedbo tega zakona pa je tudi izpačila birokracija, ki je delala skrajno počasi, zlohotno in nepošteno ter celo z namenom, nasprotja med kmečkim prebivavstvom povečati, da ga laže obvlada.

Tako vidimo, da se od 1906 do 1914 ni nič temeljitega naredilo, kar naj bi agrarno vprašanje pravilno rešilo. Parlament se ga sploh ni mogel v miru niti lotiti, ampak se je moral boriti ves čas s carsko samovlado (avtokracijo) in birokracijo, ki je izpodkopavala veljavo parlamenta in ga trpela zgolj kot neko nujno zlo, katerega bi se bila najrajši z nasilnim udarcem rešila. Vrh tega je v dumi imelo večino radikalni kmetijski reformi nasprotno veleposestvo. Tako sta do rešitve kmetiškega vprašanja ostali le dve poti: ali kmetijski stan gospodarsko zadovoljiti in politično osvoboditi po avtokraciji odzgoraj ali pa po revoluciji odspodaj. Prvo so bili carji zamudili, zato je preostajalo le drugo in to se je tudi zgodilo. Revolucija je kmetiško vprašanje rešila namah, brez prehodov in brez kompromisov.

(Vsi dosedanji, temeljiti članki o »Carizmu in revoluciji« so nam odgrnili zaveso, da smo spoznali, kako strašno so bile njive ljudskih src razorane in pripravljene, da sprejme seme revolucije, ki je zadivjala z boljševismom v grozote, kakor jih svetovna zgodovina ne pomni. O teh, in zlasti še o boljševismu, pa imamo obljubljeni razpravo, ki jo bo »Mladika« priobčila še to leto. *Op. ur.*)

Nove knjige.

Sveto pismo novega zakona. I. del. Evangeliji in apostolska dela. — Po naročilu dr. Antona Bonaventure Jegliča, ljubljanskega škofa, priredili dr. Fr. Jerè, dr. Gr. Pečjak, dr. Al. Snaj. V Ljubljani, 1925. Izdala bogoslovna akademija. Knjiga 7. Založilo Katoliško tiskovno društvo. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Lepšega knjižnega daru za letošnje piruhe pač nismo mogli dobiti kot je davno zaželena priročna izdaja sv. pisma. Od leta 1856/7, ko je izšlo v veliki obliki Wolfovo sv. pismo, prevedeno po latinski oziroma nemški Alliolijevi izdaji, nismo imeli nobene druge, razen biblične (protestantovske) izdaje 1911 in Zidanškove 1918. Da so seveda medtem izšle krasne »Zgodbe sv. pisma« v Mohorjevi družbi, je itak znano. V »Zgodbah« je pa seveda le nekaj izbranega besedila iz svetega pisma, nikakor pa ne celotno. Sedaj pa imamo točno po izvorniku preveden prvi del novega zakona: evangelije in apostolska dela

Kdor ima s knjigami kaj opravka, mora priznati, da je to zares krasna izdaja. Ni bila majhna skrb, preden je bilo mogoče dognati velikost knjige, črke, vso opremo — zlasti pa seveda jezik. Vse priznanje bodi prevajavcem, ki niso nikjer prezrli, kar smo že točnega in dobrega imeli, nanovo pa vse z največjo skrbjo priredili. Jezik zveni, preprost je in tako lep, baš pravo svetopisemsko izražanje: kratki, jedrnatih stavki, poudarjene besede (stavčni naglas) na pravem mestu. Prav je, da se dosledno piše **spolniti**, **spovedovati**, **zvedeti**, namesto **izpovedati** itd. Prevajavci pa rabijo tudi **izpolniti**, seveda tam, kjer ima **iz** poseben pomen.

Iznenadila pa me je ob tako slovenskem prevodu nepotrebna skovanka po nemškem vzorcu: zakonolomstvo, ko naše prešustvo točno isto izraža; kvečjemu bi se morda utegnili rabiti: zakonska nezvestoba. Res, da je ta beseda (str. 3) med opazkami. Toda tudi pri teh naj bi bil jezik čist kot v besedilu samem. Tudi bi pisal nejevolja in nejevolja (Breznik ima tako in ljudstvo tako govori), kesneje, ne kasneje. Zelo prav bi bilo, da bi se tudi v teh malenkostih zedinili. Slutim, da so te oblike uvedli prevajavci, ker so bili prepričani, da je tem oblikam bolj zagotovljena prihodnost kot drugim. Želimo samo, da bi sedaj vsaka družina segla po svetem pismu, ki so ga nekdanj toliko čitali, danes je pa skoroda nepoznano čtivo — ta knjiga vseh knjig. Prav je imel Anglež, ko ga je vprašal sopotnik na barki, kaj čita, da je rekel: »Na vsako potovanje vzamem s seboj vedno eno in isto knjigo: Sveto pismo. Je prav vse v njem.«

»Mladika« bo prinesla v junijski številki daljši članek o slovenskih prevodih svetega pisma in bo pokazala s slikami, kakšni so bili naši prvi prevodi.

F. S. F.

F. S. Finžgar: Prerokovana. Slike iz svetovne vojne. Zbranih spisov V. zvezek. Založila Nova Založba v Ljubljani.

V petem zvezku svojih spisov je Finžgar zbral eno povest in več črtic, ki jih je med svetovno vojno objavljala v Domu in svetu, ki se pa prijetno razlikujejo od običajne medvojne in povojne literature. Epičnega duha, kakršen je Finžgar in ki ga vedno močnejša zunanega dogodka izpodbode k pisateljskemu oblikovanju, je najprej prevzela sila onih pretresljivih časov, da je leto za letom (1915 do 1919), skoraj kakor kronist, zapisaval dogodke in duševne dispozicije med

vojno. Tako se mu je posrečilo, da je ustvaril kljub oviram avstrijske cenzure, ki mu je začeto povest konfiscirala in tako nje nadaljnje dozeravanje preprečila, celotno razvojno sliko našega medvojnega življenja od mobilizacije do politične osvoboditve. Čeprav se opis teh zunanjih doživljanj (n. pr. mobilizacije in jugoslovanske opojenosti po polomu) odlikuje po epični nazornosti in moči, ki ji v sedanji naši prozi ni para, bi se ti spisi ne razlikovali bistveno od ostalega podobnega, ko bi ne bil Finžgar v tem zunanjem okviru izdelal slike, ki po svoji splošno človeški in nadčasovni vsebini dviga celotno delo nad minljivo zgodovinsko interesnost. To je slika notranjih razporov, v katerih sredi splošne pokvarjenosti vendarle zmaguje dobrota človekove narave in krepost, v katerih se sredi zablod in razbrzdanosti vseh strasti živo udejstvujejo zdrave moči človekove duše. Jedro tega zvezka Zbranih spisov tvorijo »Boji«, ki so poleg »Dekle Ančke« gotovo najboljša Finžgarjeva povest iz slovenskega vaškega življenja. — Knjiga se dobi v vseh knjigarnah.

I. C.

Janko Kersnik: Cyklamen. Roman. V Ljubljani, 1924. Izdala Zveza kulturnih društev. Založila Tiskovna zadruga. Natisnila Delniška tiskarna, d. d., v Ljubljani. Priredil dr. Ivan Prijatelj. Str. 136.

Leta 1901 je izšel v Schwentnerjevi založbi prvi zvezek Zbranih spisov Janka Kersnika, ki jih je začel urejati Vladimir Levec, po njegovi smrti jih je pa urejeval in velikopotezno zaključil s šestim zvezkom dr. Ivan Prijatelj.

Janko Kersnik (1852—1897), ki je začel s pesmijo v Janežičevem Glasniku in nadaljeval s pesmijo in prozo v Stritarjevem in Ljubljanskem Zvonu, je poleg Jurčiča ob prvem razmahu naše povesti najpriljubljenjši pisatelj, zajemajoč snov svojim povestim iz »boljših« krogov, dasi je segel tudi v življenje naše vasi. Roman Cyklamen nas vede v trg Borje ob času čitalniškega življenja, ki je dobro očitano v vsej njegovi rodoljubni narejenosti, ki jo predstavljajo različne osebe od davčnega adjunkta Megle in tajnika Korena do sodnika Majarona, njegove žene in hčere, od močnega Medena do graščaka Boleta in odvetnika dr. Hrasta in drugih pomembnih in nepomembnih oseb, ki dajejo trgu svoje obeležje. V to družbo pride Boletova guvernanta Nemka Elza, ki razvname kar tri »Slovence«: Meglo, Medena in dr. Hrasta — predsednika čitalnice. Dobi jo Meden, ker

Hrast se odloči za Ilovsko — svojo prvo — dunajsko ljubezen, ki jo je bolezen njenega starega moža privedla slučajno v Borje.

Levec - Prijateljstva izdaja Kersnikovih Zbranih spisov je pošla in Tiskovna zadruga je v 7. zvezku svoje zbirke »Prosveti in zabavi« vnovič izdala Cyklamnen. »Prireditve« je namenjena širšemu krogu, zato bi morala biti res prirejena: Zelel bi kratek življenjepis Kersnikov v njej kakor tudi stvarnih opomb k dejanju in besedilu, ki ni v bistvu prav nič »prirejeno«, če ne upoštevam spremembe J o ž e f a M e g l e v Josipa, prišleca, došleca na raznih mestih v prišelca in došelca ter v dialogu rabo malih začetnic pri zanimih, kar je danes bolj običajno, dasi bi po Brezniku lahko ostalo tudi pri prvotni redakciji Vi, Vas, Vaš itd. Množinski roditelj samostalnika brdo, ki se glasi v Levčevi izdaji »brdov«, imamo v tej prirejeni izdaji tudi ponatisnjen (str. 53)!

J. L.

Janko Kersnik: **Agitator**. Roman. Str. 99.

V isti zbirki je izšel kot 8. zvezek roman »Agitator«, ki je nadaljevanje »Cyklamna« z istim krajevnim ozadjem ter istimi osebami in prilikami — čitalniško življenje, politični boji in volitve s poudarkom mladoslovenstva proti staroslovenstvu in ostjo proti duhovščini, ki je v njegovi službi. — Ljubezenska zgodba se plete med koncipientom dr. Hrasta Kosenom (v »Cyklamnu« je bil tajnik) in vladnim koncipistom pl. Rudo na eni strani in Boletovo Milico na drugi. Elza Medenovka plete pretkano svoje niti in pridobi celo Boleta, da glasuje za njenega moža, ki pri volitvah prodre in zmaga nad dr. Hrastom.

Tudi »Agitatorju« se ne pozna posebna prireditve in velja zanj isto ko za »Cyklamnen«.

J. L.

F. X. S v o b o d a, **Poslednji mož**. Veseloigra v treh dejanjih. Iz češčine poslovenil in priredil Fr. Govekar. Zbirke »Oder« zvezek 7. Ljubljana, 1924. Str. 80. — Prav lepo misel obdeluje ta veseloigra: Vsak telesno in dušno zdrav in močan človek mora svojo moč na ta ali oni način uporabljati: ali dela za družino ali za javnost, ali pa uničuje sebe in nadleguje okolico. Družinski oče »Petelin ima pa tudi preveč sile v sebi, preveč je delaven, preveč energičen, a ne ve, kaj bi počel. Zato pa se vznemirja in preganja« (24) ženo, sina in hčere in se vtika v gospodinjstvo; še po košarici za šivanje sam pospravlja. Žena mu je namreč takoj po poroki rekla: Dosti sva bogata ti in jaz, zato ne

bova delala. Ker torej Petelin nima pametnega in resnega dela, se pa vmešava v malenkosti in družino neznošno muči s svojo natančnostjo, da vsi trepetajo pred njim. Inženjer Sodar, ki ljubi Petelinovo Zdenko, pa vendar pride v njegovo nedostopno hišo, in sicer pod pretvezo, da hoče studirati Petelina in njegovo družino, ker da ga smatra za vzor moža in očeta in da ga opiše v knjigi značajev, ki edini zaslužijo ime mož, ki so torej »poslednji možje«. Na zvit način pokaže Petelinu, kako nespametno je njegovo ravnanje, ga poboljša in osreči z delom in ljubeznijo družino, sebi pa prisluzi Zdenko. — Jezik je prijeten in gladek, da je torej igra dobro »prirejena« in se res bere, kakor da »se godi v Ljubljani«, vendar pa bi bila prestava veljavna tudi tedaj, če bi dal prevajavec Petelinu namesto strankarsko opredeljenega časnika samo časnik v roke. Politična pesem — grda pesem.

A.

Pripovedka o vetru. Deca pripoveduje Eliška Krasnohorska. Z osmimi slikami. Z dovoljenjem pisateljčinim poslovenil H. P o d k r a j š e k. Drugo izdanje. V Ljubljani, 1925. Tiskala in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Str. 76.

Pripovedko o vetru je po češki narodni pravljici spisala Eliška Krasnohorska in l. 1887 smo dobili v izdaji »Narodne šole« Podkrajškov prevod. Nova izdaja je bila res potrebna, ker je stara pošla. Knjiga je vredna branja in kakor se je v prošlosti priljubila, tako bo tudi današnja mladina z veseljem in pridom segla po njej. Res je medtem naša domača mladinska književnost narastla, a Krasnohorska nudi še vedno lahko lep zgled, kako je treba prirediti narodne pravljice.

Jezik je lahek in lep, ilustracije so nove in naj bi bile »naši domačnosti ustrezajoče«. Pa niso. Rajši bi videl v knjigi prvotne lesoreze.

J. L.

Zgodovinske anekdote, 3. zvezek, zbral dr. V. Šarabon.

Že pred par meseci je izšel 3. zvezek Zgodovinskih anekdot. Opozarjamo na to poučno in zabavno knjižico in jo toplo priporočamo. V knjigarnah stane Din 12.—, pri večjih naročilih pri zbiravcu samem je pa cena izdatno nižja. V kratkem izide 4. zvezek.

Naše slike.

Deklica in smrt (str. 170). Precej zgodaj se je mala napravila v šolo, zakaj mama ne mara, da bi kdaj zamudila. Njena mama je natančna v šolskih rečeh, pa tudi v vsem drugem. Saj

niso bogati; otrok ne more razkošno opravljati, ker je oče le majhen uradnik nekje v sredi mesta ali morda delovodja v veliki tovarni v predmestju, toda skrbna je, mnogo pere, lika, šiva, se krega, če si mala zamaže predpasnik, potem zopet pere. Tudi danes ji je naročila, ko jo je odpravljala v šolo, naj pazi nase; potem ji je prav pred vrati še malo popravila lase, jo naglo poljubila na čelo in jo odrinila: »Alo, zdaj pa le hitro!« Za njo je še malo pogledala skozi okno, ko je šla preko ceste; videla je, da je vse v redu na njej, od kodrov do čipkastega ovratnika in nizkih nogavic, in neznansko toplo čustvo ji je zalilo srce, kakor čustvo hvaležnosti.

Mali pa se ni bogve kako mudilo, saj je bilo časa dovolj. Torbo je nosila v levici in dovolj počasi korakala po ulicah velemesta. Bilo je že proti koncu šolskega leta, solnce je žarko svetilo in pripekalo na mestni tlak, ki je bil ves poln migljajočih, spreminjajočih se senc od ljudi, voz in živali. Mala je bila šole naveličana in je težko čakala počitnic, ko pojde zopet iz teh tesnih, vročih ulic k teti na deželo. Tam je bil gozd, črn kruh z jabolki za malico in potok je bil...

Tedaj se je prestrašila. Voz je švignil mimo nje, tik ob sebi je začutila konja, črna senca jo je zakrila in od zgoraj nekje je zmerjal kočijaž. Skočila je na drugo stran in srce kakor da ji je zastalo. Mnoga dekleta iz njenega razreda imajo koga, da jih spremi v šolo ali da jih čaka pred razredom. Ona nima starejše sestre, mama ne utegne in dekde ni pri njih. Tudi ji ni posebno všeč, da se dado njene prijateljice vlačiti za roke po ulicah, kakor bi ne znale same hoditi. Ona gre lahko sama, postane, kjer hoče, si ogleda, kar se ji ljubi, in ni še nikoli zamudila.

Toda danes ni sama. Nevidna spremljevalka se ji je pridružila in hodi kakor temna senca, kakor zla usoda ob njej. Le nekaj korakov še, tja do ogla, kjer se pot zavije; tam ji bo pridrvel avto, ki se mu zelo mudi, nasproti. Niti prav videla ga ne bo, le prvi trenutek se bo prestrašila, ko bo stal ropotajoč pred njo, potem ne bo vedela ničesar več. Njena črna spremljevalka bo izginila, v jasnem jutranjem solncu bo ležala na cesti njena torbica s knjigami, njena bela obleka bo raztrgana in krvava. Ljudje bodo vrelj skupaj, stražnik, ki stoji na desni, bo priteknel in se prepiral s šoferjem, mama pa ji bo morda prav tedaj prala predpasnik za naslednji dan.

GOSPODAR IN GOSPODINJA

Vrt.

Jablana in hruška.

Kdo ne pozna teh naših prvakinj med sadnimi plemeni! Vsak otrok loči jabolko in hruško od drugega sadja. Kdor se pa le količkaj zanima za sadno drevje — čeprav ni kmet ali sadjar —, prav lahko spozna jablano in hruškovo drevo že po lesu, po rasti, še laže pa po brstju in listju. A tudi medsebojne razlike so tako očitne, da je težko zamenjati jablano s hruško, ako imamo le nekoliko zmisla za poznavanje rastlin in nekaj vaje v opazovanju njihovih značilnih zunanjih oblik. Bolj zakrite in zato manj znane so pa razlike v notranjih svojstvih teh dveh sadnih plemen, zlasti kar se tiče uspevanja in rodnosti. Tudi v tem oziru se jablana močno razlikuje od žlahtne hruške. In baš to razliko je treba poznati in upoštevati, kadar ju zasajamo po zelenjadnih ali domačih vrtovih, kjer hočemo imeti od sadnega drevja poleg materialnih koristi tudi prijetno zabavo in okrasni učinek.

Naši bolj vlažni in hladni kraji posebno ugajajo jablani. Večina njenih neštetih sort raste in dobro rodi po nižavah in po višavah, v zavetnih in v mrzlejših legah in v najrazličnejših zemljah. Najmanj ji prija pretoplo, suho podnebje in preobila vlaga v zemlji. Tudi glede strežbe je jablana jako skromna. Premočno gnojena zemlja, kakršno imamo po naših vrtovih, ji celo škoduje.

Vse drugačna pa je v tem oziru žlahtna hruška. To je sadno pleme, ki ljubi toplo, prenaša pa celo vroče podnebje. Zlasti najžlahtnejše zimske hruške potrebujejo mnogo toplote v zraku in v zemlji, in sicer štiri do šest mesecev. Le v takih razmerah se plodovi popolnoma razvijejo in dozore. Zato boljše zimske hruške v našem podnebju vobče ne uspevajo, razen v prav zavetnih in toplih legah na vrtovih, ob južnih stenah, v globoki, rahli, topli zemlji.

Toda v mnogih drugih ozirih ima pa hruška tolike prednosti pred jablano, da jo kot vrtna rastlina močno nadkriljuje. Jablana se razrašča bolj na široko, vejevje sili prerado k tlom in jako ovira promet pod drevjem. Za pritlične oblike je jablana malo kazna, ker premočno raste in se ve-

jevje prenerodno razpreza na vse strani. Ako pa jo cepimo na slabo rastočo, pritlično podlago (paradiževce), je pa zopet zelo občutljiva za zemljo in strežbo. Za špalirje ob stenah je jablana sploh nesposobna.

Kako vse drugačna pa je hruška! Tudi kljub zanjo manj ugodnemu podnebnju krasno raste naravnost na kvishku, pa se vendar prav rada ukloni v vsako poljubno obliko, zlasti ako je cepljena na kutino. Kot špalir ob solnčnih stenah je pa neprecenljive vrednosti in nenadomestljiva. Prav izlahka vzgojimo najkrasnejša drevesa v oblikah, ki v svoji okrasni vrednosti ne zaostajajo skoro za nobeno drugo lepotično rastlino. Pa to še ni vse. Žlahtna hruška prej zarodi nego jablana in je kot pritlikavec neprimerno rodovitnejša in v vsakem oziru hvaležnejša od jablane. Njeni plodovi — sladke hruške — so že na zunaj vobče debelejši, lepši in sploh še bolj prikupljivi nego jabolka. Pa tudi meso je vse bolj nežno in okusnejše. Zato so dobre hruške vedno dražje nego jabolka. Saj ni čuda. Ob dobrih letinah je jabolka povsod dovolj. Žlahtnih hrušek je pa pri nas vedno premalo baš zato, ker to drevje ne uspeva povsod kakor jablana.

Končno ima hruška še neko važno svojstvo, ki ga ne smemo prezreti. Neprimerno manj je namreč občutljiva za razne zajedavce, bodisi živalskega ali rastlinskega izvora, nego jablana. Vse organe jablane, od korenin do cvetja in ploda, zajeda nešteto škodljivcev; najhujši od njih pa hruške ne marajo (n. pr. voluhar, zajec, krvava uš, plesen itd.). Kdor je izkusil, kakšna nadloga za jablane sta samo voluhar in krvava uš, ve ceniti to prednost, ki jo ima hruška pred jablano.

Že iz teh-le kratkih migljajev bo vsakdo lahko posnel, da je jablana sadno pleme, ki je prikladno bolj za poljsko sadjarstvo. Nasprotno pa je žlahtna hruška v pritlični obliki, cepljena na kutino, izvrstno sadno drevo za vrtove. Ako raste na planem, ji pustimo naravno obliko piramide, ob steni pa jo gojimo v pravih oblikah.

Vse hruške pa ne rastejo na kutini, zato je treba pri naročanju odločno zahtevati le take sorte, ki uspevajo na tej sicer izvrstni podlagi. Izmed premnogih sort bi bile posebno priporočljive sledeče:

Amanliška maslenka, gertovka, poato, blumenbahovka, klapovka, društvenka, filipovka, pastorjevka, dilovka, regentka, anžulemka. V prav dobri, lahki, vrtni zemlji bi utegnile uspevati na kutini tudi še avranška, druardovka, boskovka, zimskadekanka (samo ob južnem zidu). Razprto tiskane sorte so posebno prikladne za špalirje ob solnčnih stenah.

Kdor pa bi vendarle hotel imeti na svojem vrtu kako jablano, naj zasaadi edinole tako, ki je cepljena na paradiževce (posebno šibko rastoča pritlična podlaga), in sicer kako rodovitno jesensko ali zimsko sorto. Take bi bile n. pr. landsberška reneta, gdanski robač, Jakob Lebel, carjevič, londonski peping, Baumanova reneta. Kjer pa gospodari voluhar, je škoda vsakega izdatka, kajti korenine pritlične jablane so prava slaščica za tega glodavca. Prvo zimo bo uničil vse.

Pritlične hruške in jablane hočejo imeti odprto, obdelano zemljo. Najbolj jim ugajajo vrtno gredice, kjer gojimo zelenjad, in jih vsako leto večkrat obdelamo. Na zaledinjenem, negnojenem zemljišču pa tako drevje ne raste in ne rodi, ampak samo žalostno životari.

M. H.

Mati.

Otrokovo spanje.

Speči otrok je veselje vsakogar, ki ima čuteče srce. Nešteto je slikarjev, ki so ustvarili v podobi lice nedolžnega varovančka. Mati je srečna, ko vidi, kako si dete v globokem dihanju s trdno sklenjenimi pestmi nabira moči za nadaljnji razvoj. Motiti dete v spanju je sirovost, je pregreha; za otroka je spanje bolj važno kakor dobra prehrana. V spanju se spreminja in pretaka snov trikrat do štirikrat manj kakor če bdimo, dobiček na energiji se uporabi za rast in za popolni odpočitek. Otroci, ki veliko spé, potrebujejo malo hrane, spanje je zanje boljše kakor ribje olje in razni drugi pripomočki.

Mlajši ko je otrok, več mora spati. Novorojeni dojenček spi kar naprej, noč in dan; takrat preneha, ko se hrani. Prav lahko rečemo, da spi 20 ur. Čas se skrajša polagoma na 11 do 12 ur ponoči, in na eno do treh ur podnevi. Najbolj trdno je spanje na koncu prve in v začetku druge ure. Postane nato bolj rahlo in je med šestimi in sedmimi uro velika nevarnost, da se mladi princ zbudi; nato postane spanje spet bolj trdno, toda ne več tako kot prej; med 11. in 12. uro pa se v pravih razmerah malček zbudi. Otrok mora biti dobro pokrit. Czerny je dokazal, da je trdnost spanja odvisna od oddaje toplote. Bolj ko je otroku mrz, težje zaspi in slabše spi. Seveda v kožuhovino ga ne bomo zavijali.

Koža spečih otrok je med prvim viškom spanja topla in mokra; opazimo potenje, ki je tem močnejše, čim trdnije je spanje. To potenje je najbrž sredstvo, da spanje ne gre čez mero in ne preide v nekako omotico (narkozo). Padanje telesne toplote v spanju — zjutraj je toplota, kakor vemo, najnižja — se ujema z največjo izgubo po koži, kar spoznamo po oddaji vode. Ni pa treba, da bi bila oddaja toplote tako velika, da bi se poznala kot potenje. Praktično naj nam bo to opomin, da otroka v prvem času spanja ne odenemo preveč, pozneje pa. Skušena mati je to potrebo gotovo že po lastni skušnji uvidela.

Za majhne otroke do šolskih let je opoldansko spanje potrebno, pa tudi še pozneje. V drugem in tretjem letu traja samo še eno uro do dveh, v petem letu potreba po spanju ponehuje. Otroci so veseli, da jim včasih ni treba iti spat, a gredo zato drugi dan tem rajši. Včasih zadostuje počitek na zofi, v postelji, v senci pod drevesom brez spanja. Ni dobro, če popoldne otroci predolgo spijo, pri starejših malčkih zadostujeta dve uri. Če otrok popoldne predolgo spi, pa zvečer ne more hitro zaspati. Marsikak štiri- do šestleten otrok opoldansko spanje res potrebuje, toda težko zaspi; a če ga prisiliš, pa vse pozabi in ga spanje takoj objame. Veliko je pa otrok, ki zares ne morejo zaspati in je vsako siljenje odveč. Kakega pravila se v takih slučajih ne smemo držati; otroci naj so pokonci ali pa naj gredo kvečjemu vsak drugi dan spat. Ravnanje se moramo po posebnostih otroka in se zlasti nikar ne ozirajmo na pestunje, ki jim je seveda vseč, če otrok za nekaj časa izgine. Zatemnitev sobe opoldansko spanje pospešuje. — To so torej posamezni slučaji. Navadno pa moramo tožbe

mater, da otroci ne morejo zaspati, zlasti če gre za večerno spanje, vzeti z drugega stališča. Večinoma je to posledica slabe, nedosledne vzgoje. Otroci ne morejo proč od svojih igrac in zmeraj nanovo prosijo, da so še nekoliko časa pokonci. Mati naj jih boža, varuhinja naj jim da slaščico, vse samo zato, da jim ni treba iti spat. Kar nič nočejo čutiti, da so trudni, in vcepijo staršem misel, da ne morejo zaspati. Brž ko jih pa položijo v posteljico, so že zaspali. Otrokom je taka neenakomernost škodljiva, kakor vsaka nerednost. Postanejo blede, nervozni, prehrana je slabša. Otroke moramo z določenimi sredstvi navaditi, da gredo o pravem času spat. Če so zašli preveč v napačno smer, jih moramo pač spet pripeljati nazaj na pravo pot. Odločni moramo biti, pa gre. A odločnost niso udarci, nikdar! Odločnost je dosledna uporaba pripravnih sredstev, neprestana pažnja, da otrokove misli ne uhajajo v stran. Pomagamo si tudi, če v začetku otroka opoldne parkrat ne denemo spat. Otroci zvečer ne spadajo v družbo. Otroka zvečer duševno ne smemo obtežiti, pozno zaspi in spanje je nemirno. Pride pa slučaj, ko je ob kakšnem posebnem dogodku otrok lahko čez uro pokoncu, da pozdravi goste itd. Otroci se takih dogodkov veselijo in starši naj jim to veselje včasih privoščijo. Zdrav otrok drugi dan vse to popravi; samo navaditi se ne sme, da bi bil predolgo pokonci.

Navadimo otroka takoj v začetku, da v temi spi. Takozvani strah pred temo je samo posledica slabe vzgoje. Kriva je večinoma kakšna varuhinja, ki hoče z raznimi pripovedkami otroka ustrašiti. Doseže s tem trenutni uspeh, da otrok uboga itd., ne zaveda se pa slabih posledic. Če nihče v tem oziru na otroka ne vpliva, se otrok teme prav nič ne boji. Če je pa že zastrašen, ga je treba počasi odvaditi, a ne izgrda, temveč izlepa. Veliko več kakor zdravnik doseže večkrat pametna mati, samo potrpežljivosti ne sme izgubiti.

Otrok naj zaspi v ljubkih in prijetnih mislih. Ne ga zmerjati, preden zaspi, temveč veseli naj se prihodnjega jutra, z veseljem naj se spominja preteklega dneva in uspava naj ga ljubezen do staršev. Niso samo iz žive vere naše matere otročiče uspavale, ko so jim prepevale in pravile o angelcih in nebesih in božjem varstvu (»Bog je ukazal dol leč', trdno zaspat', nikogar se bat', tri angelce k nam poslat' itd.), je za to versko vzgojo tičala tudi ljubezniva

vzgojna modrost. V spanju ne raste samo otrokovo telo, razvija se tudi duša. Ni vseeno, kakšna so tla, iz katerih klije duševni razvoj. Veselje in nežna ljubezen naj bosta most iz resničnosti v kraljestvo sanj in spanja.

V. S.

Moda.

Poletje in moda.

Kakor v predpomladi in deloma še spomladi niso vedele obleke ne kod ne kam, tako nam je začrtalo zdaj solnce jasno pot in vsa pestrost in bujnost, ki je odeta vanjo priroda, prehaja tudi v človekovo zunanost. Solčni žarki se lomijo in iskrijo v mavričnih odsevih, prerodilo se je ozračje, prenovilo se je drevje in rože se ogledujejo v rosah in metulji se zibljejo in smehlajo na njih. Vesela je podoba prirode in pisane so loke in pisane ceste v odsevih ženskih oblek. Ni več tiste okorelosti in trdote zimskih okovov, razmahnilo so se oblike, lahnejše, veselejše, bujnejše so in v vetrcu frfotajo krilca, zgibi in zgibke in šopoteljni se veselijo luči. Barva prehaja v barvo in vsepovsod so okraski; rdeče, modre, zelene, rumene, vijoličaste in lilaste nitke se pretakajo druga v drugo; rože, metulji, sanjave in dehteče čipke živijo na bluzah in krilih, veselijo se solnca z blagom in s prirodo in s človekom vred. Pesem o živem in kipečem življenju se širi od barve do barve.

Kostim ni več kostim, kakor je bil včasih, ampak je jopa podložena z bujnobarvnim blagom, ki se prilega barvi krila. Oni enostavni pojem o bluzi se je umeknil nekaki celotni obleki. Novodobna bluza sega do kolena in se zove kozaška bluza; jopa jo presega skoraj do konca krila. So pa tudi priljubljeni enostavni kostimi, ki imajo kratke jopice, a je krilo ob strani v zgibkih in hoče, da bi bilo široko, a to tako nalahno in malenkostno, da tega v celoti skoraj ni opaziti. Celotne obleke so vse prenapolnjene z okraski; pentlje frfotajo z njih in pajčevinaste tenčice obrobijo vrat, se košatijo iz jopic in se ovijajo rok. Klobuki se še tesno prilegajo na obliko glave, vendar so na njih barve, same barve in rože in pentlje in peresa živijo na njih.

Poletje, solnce, življenje — to je poglavitno geslo teh dni. Kakor tudi na polju in travnikih: rdeči mak se živo ujema z rdečo ruto na glavi, beli predpasnik se družijo z zlatim klasjem in kokaljem in plavicami, pisana krila se ujemajo z rožastimi travniki, pentlja ob strani zibaje šepče s svetloplavimi bilkami. In ko je nedelja in

pozvanja veliki zvon in odmeva z gričev in gozdov in se potaplja v žuboreče vodice, tedaj počivaš v snežno bele šopoteljne odeta in se zamisliš v čudo božje solčnega praznika.

* * *

Oblika ozkih črt je trdovratna, ni je moči premakniti in odpoditi. Ali so te ozke oblike priljubljene zato, ker so tudi naši nazori vsi tako ozki, ali so ženske na drug način ničemurne in samovšečne, ali so moški drugačni? Pravzaprav je res, da so moški mero-dajni za žensko modo. Če moškimi ta moda ne bi bila všeč, gotovo se ženske ne bi ravnale po njej. Saj je le tako malo, malo žensk, ki se ne bi oblekle tako in tako le radi tega, da bodo všeč moškimi — ali vsaj enemu izmed njih. Zatorej se mi le ne zdi prav, da kažejo v besedah o kaki »nemumni ali trapasti modi« le na ženske. Tudi v tem pogledu smo grešniki v s i.

Izpočetka je bila ta sedanja moda poceni, a zdaj v pomladanskem času je dražja in dražja. Človeku se zdi, kakor bi se bile te ozke črte prevzele, ker jih svet že tako dolgo časti, in zato zahtevajo več in več. Nov glas je ta, da imej vsaka obleka tudi svoj poseben plašč. Torej po najvišjih ukazih sedanje ženske mode ne bo prav, če imaš le en plašč, ki ga oblečeš čez različne obleke. Ne — svilena obleka želi tak plašč, volnena ima spet druge muhe, sukneni se ne zadovolji niti s tem niti z onim plaščem in hoče imeti spet kaj drugega na sebi. To so seveda le najvišji ukazi. Človek, kakršni smo mi, se bo oblekel, kakor mu za-ukazujejo sredstva.

In zmešana in muhasta je pomladanska moda. Dvoje načel ima pač vedno: da je krilo kratko in da je ozko. Kako kratko in kako ozko, pa moraš vedeti sama, če se pogledaš, če premisliš samo sebe in če preudariš svoj stan. Sicer pa je vse drugo brez vsakršnih načel: klobuki so majhni ali veliki, so brez krajevcev ali so širokokrajni, so krajevci zavihani navzgor ali pa visijo čez obraz. Ovratniki so široki ali ozki, so visoki in objemajo vrat ali je pa vrat gol in koliko gol — moraš spet presoditi sama po svoji pameti. Bluze so ohlapne in dolge. Rokavi so kratki in ozki ali so dolgi in ozki ali so dolgi in v zapetju široki. Jopice so dolge kakor plašči ali so kratke in so tudi od pasu dol v škri- cih. Ovratniki pri jopicah so položeni in segajo do pasu ali so pa visoki in se dotikajo ušes. Cele spodnje obleke so popolnoma gladke ali pa imajo razne okraske iz pentelj in gumbov. Nogavice so volnene ali prozorne,

čevlji še zmeraj špičasti. Križ je to, ne veš kako bi in kaj bi, in one ženske, ki imajo opraviti le z modo in sicer nimajo kaj početi na tem božjem svetu, one ženske so zdaj v škripcih in venomer tuhtajo in primerjajo in ne vedo, kaj bi bilo najbolje, najlepše zanje, kaj najpripravnejše za njihovo osebo. Pa izberejo največkrat tako, da ni prav, in osmešijo sebe in modo. Tako je večno iskanje v nas in smo tudi največkrat taki, da stopimo na ono pot, ki je za nas najmanj pripravna. Potem je pa vse življenje vse narobe. Zatorej pamet — pamet v zunanosti in pamet v notranosti. In te ti seveda ne more dati nobena knjiga in nobena moda. Privzgojiti si jo mora človek sam — in to je najtežje. Kakor je tudi sicer človek na najtežjih potih vedno sam. S. S.

Kuharica.

Riž s suhim svinjskim mesom.

Vmešaj za eno žlico masti ali sirovega masla in 2 rumenjaka, prideni $\frac{1}{4}$ litra dušenega in ohlajenega riža, 15 *dkg* drobno zrezanega mesa, žličico drobno zrezanega zelenega peteršilja in sneg 2 beljakov. Vse narahlo zmešaj, stresi v pomazano kožo in peci $\frac{3}{4}$ ure. Na mizo postavi jed samostojno ali pa s kislim ali opresnim zeljem.

Pomarančne medene rezine.

Mešaj par minut 10 *dkg* medu, 5 *dkg* sirovega masla, 2 rumenjaka, 10 *dkg* sladkorja, prilij $\frac{1}{8}$ litra mrzlega mleka, ščepec cimeta in nageljnovih žbic, od pol pomaranče drobno zrezanih lupin, pridenj sneg 2 beljakov, 35 *dkg* moke, 5 *dkg* drobno zrezanih orehov in en cel prašek. Vse narahlo zmešaj in stresi na pomazano, z moko potreseno pekačo, razmaži za prst na debelo in v srednje vroči pečici speci. Pečenje zrezi na štirioglate rezine, ki jih pusti na plehu, in po vrhu pomaži s pomarančnim ledom. — Pomarančni led ali glazura se pa takole napravi: Deni v skledico en beljak, 10 *dkg* sladkorja, sok od pol pomaranče in par kapljice limonovega soka ter mešaj 15 do 20 minut. Ko si vse rezine namažala, deni na vsako še polovico orehovega jedrca, nato pa postavi rezine še za par minut v pečico, da se led nekoliko posuši.

Pomarančna salata.

Pomaranče olup, nareži jih z ostrim nožem na ploščnate koščke, deni jih v skledo in polij z oslajenim vinom; ko se nekoliko napoje, jih položi v plitvo skledo ter deni na sredo vsakega koščka žličico vkuhanih brusnic.

Pomarančna torta.

Stepaj v kotličku za sneg 6 celih jajc in en rumenjaka, 15 *dkg* sladkorja in polovico drobno zrezane lupine od pomaranče (samo kar je rumenega) in tolci s šibo v topli vodi četrt ure, da se nekoliko segreje in zgosti; tolci še par minut na hladnem. Nato primešaj 18 *dkg* moke in stresi testo v tortni model, ga razravnaj in speci. Naslednji dan torto ploskoma prereži in namaži v sredi s pomarančno kremo. Zloži jo skupaj in polij s pomarančnim ledom, kakršen je tudi za rezine. — Pomarančno kremo pa takole pripravi: Zmešaj v lončku dva rumenjaka, eno žlico navadnega in eno žlico pomarančnega sladkorja (sladkor obričaj ob pomarančo, potem ga stolci), kavno žlico moke in eno desetinko litra sladke smetane ali mleka. To mešaj na ognju, da se zgosti. Ko krema narašča, jo odstavi in še nekoliko mešaj, da se ohladi.

Rabarbara.

Rabarbara je rastlina, ki ima v zemlji debel koren, nad zemljo pa po-žene ščavju podobno široko listje z debelim recljem; na sredi med listjem pa ima nad meter visoko steblo, ki nosi na vrhu belo cvetje. Za kuhinjo se da porabiti le debeli reclj lista, ki postane do pol metra dolg in je zelo sočnat ter je kislatega okusa. Velike liste odrežemo pri korenu in porabimo samo reclje, ki jih olupimo tako, da ostane samo stržen. Stržen razrežemo na kose, ki naj so 1—3 *cm* dolgi ter tako porabni namesto vsakovrstnega dražega sadja. Ker je rabarbara trajna rastlina, ki uspeva v vsaki pognojeni zemlji in napravi mnogo listja, lahko listje obiramo od spomladi do jeseni, toda moramo paziti, da je popolnoma ne oskubemo. Zato smemo liste porezati le do zadnjih štirih, dobro pa je tudi zlasti na jesen, da pustimo listje neoskubeno. Če jo hočemo imeti zlasti še na pomlad, ko ni drugega sadja, moramo tudi steblo, ki nosi cvetje, pol metra nad zemljo odrezati, da se rastlina po nepotrebnem ne izčrpa. Rabarbaro porabimo samostojno kot kompot in nadev ali pa kot primes jabolkom, ki na pomlad izgube svojo slast. Naj pripomnim, da je rabarbara pri nas premalo poznana, pač pa drugod v kuhinji zelo čislana. Zlasti jo rabijo na Angleškem, v Ameriki, pa tudi v Nemčiji in na Dunaju. Koren je pa že od starodavnih časov znan kot izvrstno čistilo, ki ga prodajajo v lekarnah.

Nekaj receptov, kako se porabi rabarbara v kuhinji, prinesemo v priložni številki.

M. R.

SALE IN UGANKE

Za smeh.

Z dežja pod kap.

Gospa (govori pri mizi z gospodom, čigar imena ni razumela dobro, ko se ji je predstavil): »... V nedeljo sem gledala v Jesenovem neko tragedijo, a zagotavljam Vas, da se še nikoli nisem tako dolgočasila. Kakšna neslanost. Niti ene misli, niti enega gladkega stiha.«

Sosed: »E, pač, gospa, to je delo, ki sem ga spisal v mladosti. In ti vražji diletanti so hoteli igrati proti moji volji. Bil sem prešibek napram njim, priznavam, oni pa preveč prizanesljivi.«

Gospa: »Zakaj? Saj ta tragedija je koncem konca resno in vestno delo. Samo da bi bili igralci bolje igrali, pa bi delo napravilo čisto drugačen vtis. Le pomislite, tista junakinja, vojvodinja ali kaj...«

Sosed: »Kaj hočete, ne smete soditi prestrogo! Moja uboga žena je pač dobra gospodinja, odra pa človek ne dobi v oblast kar tako od danes do jutri.«

Gospa: »Ne, ne, nasprotno! Vaša gospa je igrala precej dobro. Ima lepo postavo in zvonek glas. A mislila sem onega princa, ki je v tretjem dejanju zgrabil za meč kakor prime kuhar za ročaj od ponve. Priznati morate, da...«

Sosed: »Kaj naj Vam rečem? Saj imate čisto prav! Toda človek, ki sedi dan za dnem pri pisalni mizi, se vendar ne more pokazati popolnega umetnika že pri prvi izkušnji, zlasti pa če mora nepričakovano in nepripravljen stopiti na oder, kot sem moral jaz.«

Zagovoril ga je.

Neki bahač je pripovedoval, koliko škode je napravila toča na njegovem posestvu. Med poslušavci je bil tudi mož, ki ga je poznal in vedel, da nima ničesar. Pa je rekel: »Če Vam je toča pobila, ste krivi sami, zakaj pa niste odprli dežnika.«

Izvil se je.

Oče: »No, zdaj povej odkrito, Janez, kdo je danes znal v šoli najbolje?«
Janez: »Gospod učitelj!«

Verjetna misel.

Profesor (sreča na cesti gospoda, ki se mu zdi podoben nekdanjemu njegovemu učencu): »Prosim, gospod, ali niste bili Vi nekoč takle majhen deček trinajstih let?«

Tolažilna ocena.

Profesor (kolegu): »To je najboljšo delo izmed vseh, kar sem jih kdaj naredil.«

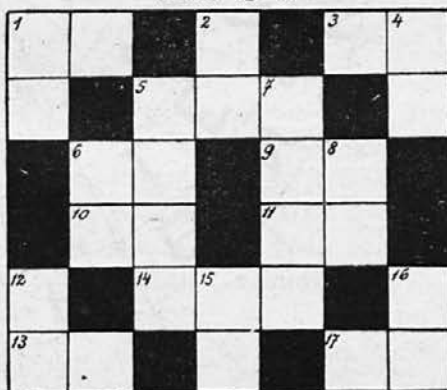
Kolega: »No, radi tega Vam ni treba obupavati.«

Uganke.

Urednik: Peter Butkovič-Domen,
Zgonik, p. Prosek, Italija.

1. Križanica.

(Domen, Zgonik.)

Ta obrazec (uganka s križanjem besed = cross word puzzle) smo dobili v najnovjšem času iz Amerike; neverjetno hitro so si ga osvojile v Evropi najrazličnejše tedenske revije in družinski listi. Celó v politične liste med inserate je že zašel. Tako ima moda že na uganke svoj vpliv. — Pri rešitvi pazi: vsaka beseda se začne pri številki in je omejena na rob obrazca in na črni kvadrat ali pa (v belih poljih) na dva črna kvadrata; za vsako belo polje je določena le ena črka; besede se križajo vodoravno in navpično (od številke počez ali navzdol, v nekaterih poljih pa le vodoravno ali navpično). Kolikor je treba ključa, ti ga da zastavljavec; za to uganko je tale:

Počez:

1. del voza,
3. zunanji del telesa,
5. krstno ime,
6. števnik,
9. zaimek v množini,
10. predlog,
11. zaimek,
13. reka v Rusiji,
14. angelsko voščilo,
17. nikalnica.

Navzdol:

1. del voza,
2. veznik,
4. trdilen odgovor,
5. dežela v franc. Indokini,
6. števnik,
7. bog ljubezni,
8. veznik,
12. reka v Evropi,
15. zemlja,
16. koralna nota.

2. Tri istopisnice.

(R. F., Sedlo.)

1. V hotelu sta prosila dva berača miloščine. _____ je rekel: „_____, _____ imam, vama rad dam.
2. Divji _____, _____, a ne za človeka.
3. _____ nikoli ne miruje. _____ te le enkrat, ampak lahko mnogokrat.

3. Številnica.

(Mirosljub, Kočevje.)

1 2 3 4 5	1. duh,
2 6 7 8 9 1	2. cvetica,
10 7 4 11 12 13	3. del telesa,
6 14 3 6 20 1	4. opravilo staršev,
2 1 6 17 1 7 15 1	5. kača,
15 6 7 1 2	6. verska knjiga,
6 14 16 1 5 1	7. tolažba,
7 14 4 17 8 5 6	8. barva,
6 11 7 1 18	9. del glave,
19 6 20 1	10. ptica,
4 2 1 21 10	11. število,
9 4 22 15 1	12. votlo orodje.

V prvi in tretji vrsti od vrha navzdol imeni dveh politikov.

4. Črkovnica.

(Vinko, Dravlje.)

i, k, m, p, r, s.

Sestavi s pomočjo teh črk 8 besed sledečih pomenov: 1. stanje, 2. zver, 3. izdelek, 4. kuhinjska potreščina, 5. glas, 6. umetnina, 7. strupen vbod, 8. mesto; in sicer tako, da dajo po ena črka iz prve in po dve črki iz vsake druge besede ime veletoka!

5. Skrivalica „Cvetiči maj“.

(Domen, Zgonik.)

6. Premena.

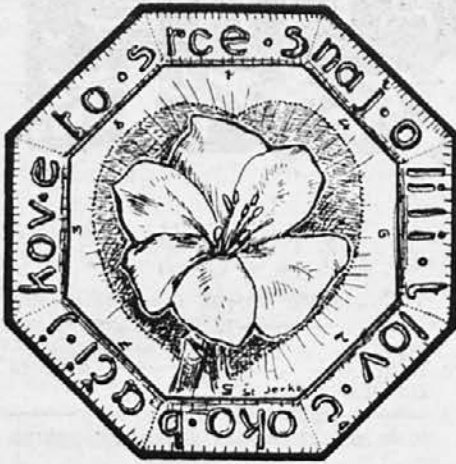
(Ivanka Kralj, Ljubljana.)

+	i	s	+	+	a	r	+
+	r	o	+	+	l	a	+
+	r	a	+	+	v	a	+
+	l	a	+	+	l	e	+

Vstavi na mesta križcev primerne črke. Ako zamenjaš prve in zadnje črke, dobiš besede drugega pomena.

7. Srce.

(Št. Jerko, Ježica.)

8. Uganka v sekiricah.

(Plašnik, Škofja Loka.)

Majniška pesem.

9. Skrivalica „Koklja“.

(Stric Jože, Bloke.)

10. Vremenska uganka za maj.

(Stric Jože, Bloke.)

JACI + JACI + JACI
L + JACI.

11. Posetnica.

(Plašnik, Škofja Loka.)

Iva Golar

Kranj

Kaj je njen soprog?

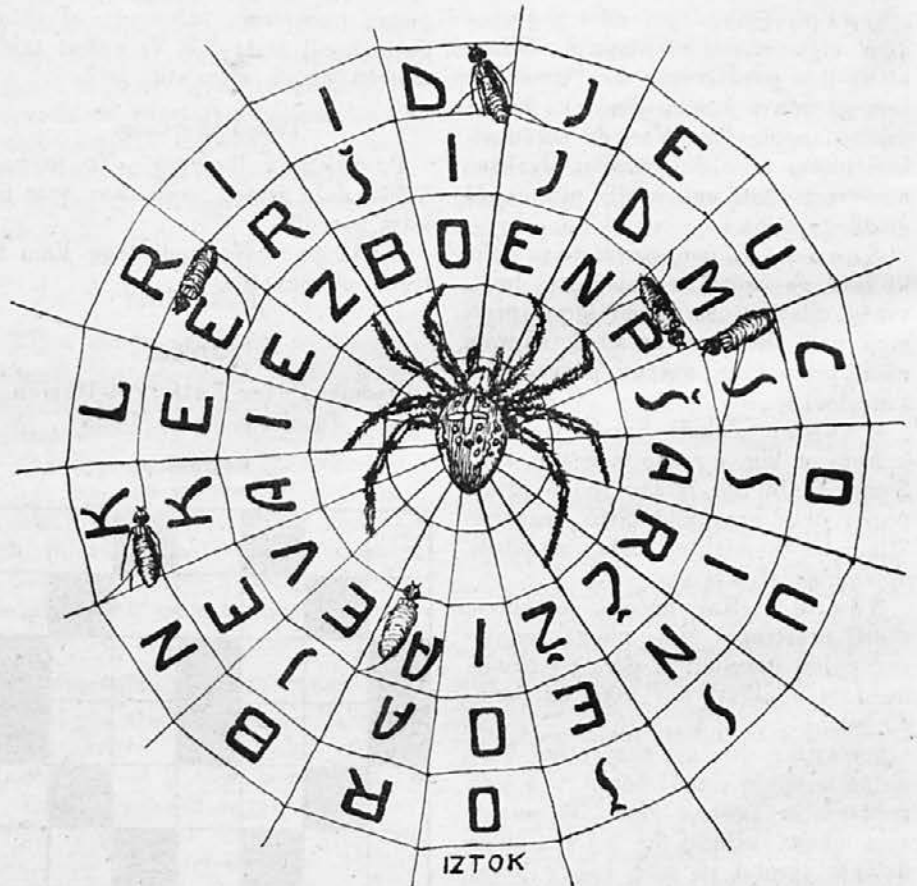
12. Latinski napis.

(Rihteršič Boris, Celje.)

POST .. DEOS .. LUCE
MISI .. RES, PER
OMEN .. IRAM ..
USUM .. PETO .. TUM
NASO .. DEAE ..
LOCO

13. Pajkova mreža. (Nagrajena.)

(Iztok, Ljubljana.)

Razpis nagrad.

Za pravilno rešitev vseh ugank prva nagrada: „Sveto pismo novega zakona“, prvi del; druga nagrada: „Biološki leksikon“, prvi zvezek.

Ako bo več rešivcev, določi žreb. Vse rešitve, tudi iz inozemstva, treba poslati vsaj do 20. maja 1925 v zaprtem pismu na naslov: Uprava „Mladike“, Prevalje.

Rešitev ugank

v 4. številki.

* 1. Piruh. Vzameš niti od leve proti desni in dobiš:

A zdaj nam rešitve je zór zažarel, napočil nam dan je vstajenja. S. G.

2. Vraza: Komar — Marko.

3. Lepak: Geisha.

4. Skladanica. Črke v besedi „pomlad“ ti povedo, katere skupine črk moraš zaporedoma vzeti, in sicer po abecednem redu. Ker je a prva črka v abecedi, začneš pri nji zgoraj in spodaj, a le prvo polovico vsake skupine itd. Dobiš:

Pomlad odide, zopet pride, čas mladosti je pa samo enkrat.

5. Skrivalica „Lastovica“. Začni v smeri spodnje peroti (E) in poišči vse črke odtod na levo, imajoče nad seboj daljša bela znamenja; je 14 črk, ki dajo: **Ena lastovica še** —. Nadaljuj pri zgornji peroti (N) in poišči v smeri na desno še ostale črke s krajšimi znamenji, ki dajo: **ne naredi pomladi.**

6. Vremenska uganka za april. Izberi najprej prve, potem druge in še tretje črke iz skupine! Dobiš:

Če sveti Jurij vrano v žito skrrije, kmet tisto leto dosti jí in pije.

7. Številnica: 504 503 508
509 505 501 = 1515
502 507 506

8. Zdravniški predpis. Števila povedo, katero črko je treba zaporedoma vzeti: **Zmernost.**

9. Nadomestilna uganka. Zlogi: Ki-ti-ce-do-ma-če-pe-smi se postavijo na mesta prvih. Imena so: Kina, Tisa, Cetina, Donec, Malaga, Čedad, Pe-king, Smichov.

10. Zanka iz računstva: **Eno.**

11. Premena: **Krojaški vajenec.**

12. Kolo. Med štirimi kolobarji gre štirinajst prečk. Onih sedem prečk, ki izhajajo iz najmanjšega kroga, gre že pod prvi popisani kolobar; pritrjene so z 1, 2, 3, 4, 5, 6 ali 7 žreblji (vijaki). Vzame se najprej ona črka, ki je pod enim žrebljem, potem tista, ki je pod dvema žrebljema, itd. V istem redu nadaljuješ na drugem, tretjem in četrtem kolobarju. Dobiš:

Naglo nagrabljeno bogastvo se manjša; počasi, s poštenimi rokami pridobljeno pa se množi. (Knjiga prog.)